

קונטרס

לאורם

פורים

לקט דברי חיזוק והתעוררות מרבתינו
מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון רבי אהרן י. לייב שטיינמן שליט"א
מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

פסקי הלכות והנהגות לימי הפורים מרבתינו
מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א
מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

מהדורה שנייה ומורחבת - אדר תשע"ב

לרפואתו השלמה של רבינו
מרן רבי יוסף שלום בן חיה מושא שליט"א
בתוך שאר חולי ישראל

יצאו לאור עד עתה בס"ד

- ❖ קונטרס "לאורם" על הנוכה
- ❖ קונטרס "לאורם" על פורים
- ❖ קונטרס "לאורם" על מתן תורה
- ❖ קונטרס "לאורם" על ימים נוראים
- ❖ צוואת מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל
- ❖ קונטרס "דרך הלימוד" ממרן הגרא"מ שך זצ"ל
- ❖ קונטרס "מספד גדול" על הרבנית קניבסקי ע"ה

בהוצאת:

אגודת לאורם

מיסודם של בני התורה

ת.ד. 3358 בני ברק

להזמנות מרוכזות

תרומות, הערות והארות

ניתן לפנות במס'

050-411-6965

או בדואר אלקטרוני

AG.leoram@gmail.com

Published by

AGUDAT L'ORAM

founded by bnei torah

P.O.B. 3358 Bnei Brak

For group orders,
contributions,
comments and notes
please call

972-50411-6965

or by email

AG.leoram@gmail.com

מבוא

בעמדנו בערבם של הימים המסוגלים - ימי הפורים, דומה כי אך למותר יהיה להאריך בחשיבות התמדת התורה בימים אלו, בהם זכו ישראל לקבלת התורה מאהבה כמאמרם (שבת פח, א) הדור קיבלוה בימי אחשוורוש, וידוע מה שהובא בספרים הקדושים בשם האר"י ז"ל שיום הכיפורים הוא 'כפורים'.

כידוע, רבותינו גדולי ישראל שליט"א, הביעו מספר פעמים את צערם על כך שימים קדושים אלו הפכו לאחרונה אצל רבים לימי רפיון ופריקת עול מעסק התורה. יחד עם זאת, זכינו בעשור האחרון, בעידודם ובברכתם של ראשי הישיבות והמשגיחים, לייסודם של סדרי לימוד מיוחדים בימי הפורים, בכמה מהיכלי הישיבות החשובות בארץ הקודש.

מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א העומדים על המשמר, יצאו בשנים האחרונות בקריאות קודש מיוחדות לבני התורה, על מנת לבסס ולהרחיב סדרי לימוד אלו בהיכלי התורה והישיבות, וכפי שכתבו במכתבם (משנת תשס"ה) "וב"ה נתחדש שבימי הפורים מתאספים ולומדים בצוותא בהתמדה גדולה, ואשרי חלקם של כל אלו שיקיימו סדרי הלימוד בישיבות הקדושות".

קריאתם של רבותינו שליט"א היא שהביאתנו ללקט מן הבא ליד, פנינים נבחרים, דברי חיזוק והתעוררות נפלאים שנשמעו מפיהם בהזדמנויות שונות, ונערכו מספריהם ומכתבי תלמידיהם, לעורר הלבבות לנצל הימים הקדושים והמסוגלים לקבלת התורה מאהבה, והחיזוק למעשה מה שיש לנו ללמוד מדברי הימים - ימי הפורים.

ועתה זכינו לסדר לאור עולם מהדורה שנייה ומורחבת, והוספנו עוד איגרות חיזוק ומכתבים, ומאמרים יקרים מרבותינו ראשי הישיבות שליט"א. וראה זה חדש מדור פסקי הלכות והנהגות לימי הפורים, ממשנתם של רבותינו שרי התורה מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א ומרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א.

הננו מייחלים בתפילה, כי כשם שזכינו בהוצאת הקבצים הקודמים, שהתקבלו בחיבה מרובה בהיכלי התורה והישיבות, ורבים ניאותרו 'לאורם' להתחזק בהתמדת התורה, כן נזכה גם עתה להרבות כבוד שמים ולא יצא מכשול מתחת ידינו, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

ניתן להשיג את החוברת במוקדי אגודת לאורם ברחבי הארץ

- אופקים – 052-7647789
- אשדוד רובע ג' – 052-7177970
- אשדוד רובע ז' – 08-8568061
- ביתר – 052-7600422
- בית שמש – 052-7693623
- בני ברק גן ורשא – 052-7600485
- בני ברק קרית הרצוג – 050-4182530 בשעות הערב
- חיפה – 052-7604804
- ירושלים בית וגן – 052-7121604
- ירושלים בית ישראל – 052-7150750 בשעות הצהריים
- ירושלים הר נוף – 02-6518898
- ירושלים נווה יעקב – 077-3454133
- ירושלים סנהדריה – 054-8434041
- ירושלים עזרת תורה – 050-4136018
- ירושלים רוממה, מטרסדורף – 052-7667681
- ירושלים רמות – 052-7153432
- ירושלים רמת שלמה – 02-5711493
- מודיעין עילית ברכפלד – 052-7150750
- מודיעין עילית קרית ספר – 08-9298643
- מודיעין עילית חפציבה, גרין פארק – 052-7131304 מ20:00 עד 22:00
- נתיבות – 050-4145614
- רכסים – 050-4181843

- תוכן העניינים -

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגֵּרְמָנִי לִיִּפְקוּבִיץ זְצוּקָל

האמונה יסוד כלל ישראל / עמ' ט

◀ "זכור את אשר עשה לך עמלק" - עקירת האמונה / סיבת ההתדרדרות - ולא ירא אלוקים / חיי האמונה - תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם / אמונה ויראת שמים - יסוד חיי האדם / "והמשכילים יבינו" להתרחק מהשפעות הרחוב / הסייג הטוב ביותר - חיזוק בלימוד התורה.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגֵּרְמָנִי שְׁטֵינְמַן שְׁלִיטְא

הכרת האמונה בנס פורים / עמ' יג

◀ מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים / מלוא קומץ דחה עשרת אלפים ככר כסף / מצות פורים להרגיש את השני / חיסרון האמונה בגלל המידות הרעות / הכרה שהנס על ידי כוח התורה.

פורים - קבלת התורה מאהבה / עמ' טו

◀ קיימו מה שקיבלו כבר / מכאן מודעה רבה לאורייתא / אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו / תכלית העבודה שיהיה מאהבה / הדר קיבלוה מאהבה / אין לשער גודל מעלת עושה מאהבה / עיקר הכפייה היה על תורה שבעל פה / נתחדש סדר ללימוד התורה בפורים / קבלת התורה שוקל יותר משאר מצות היום.

מִן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה הַגֵּרְמָנִי אֲדֶלְשְׁטֵיין שְׁלִיטְא

הלימוד מימי הפורים / עמ' כ

◀ החטאים סיבת הגזירות / גדולה הסרת טבעת - צרות מעוררים לתשובה / קבלת התורה מאהבה בימי אחשוורוש / החובה לנצל את כל הכוחות בשלמות לעבודת השם / קידוש השם - לכל אחד לפי דרגתו / היודע את חובתו ומזלזל בה - מואס את דבר השם / "בני תורה" - רבנן לא צריכי נטירותא / מעלת 'רבנן' תלויה במידות טובות / בין אדם לחברו - זהירות מאונאת דברים, דרכי התוכחה / אין שום היתר לאונאת דברים בפורים.

מִן הַמְּשִׁיחַ הַגֵּהֲצֵ רַבִּי דָבִיבָה שְׁלִיטְא

עבודת ימי הפורים / עמ' כה

◀ השמחה בחודש אדר / יום הכיפורים כפורים / גזירת המן על ישראל / המיוחדות בנס פורים / קריאתה זו הלילא / תשועתם הייתה לנצח / הבטחת ד' שלא תישכח מפי זרעו / ההכנה הראויה לפורים.

מִן הַגֵּאוֹן רַבִּי אַרְיֵה פִּינְקֵל שְׁלִיט"א

וְלֹא יֵרָא אֱלֹקִים / עַמ' לֵג

זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק / עֵיקַר הָרַע שֶׁל עֲמֶלֶק - "וְלֹא יֵרָא אֱלֹקִים" / כַּפִּירַת עֲמֶלֶק
בְּהַשְׁגַּחַת הַבּוֹרָא / כּוּחַ הַתּוֹרָה בַּחֹדֶשׁ אָדָר / חִיזוּק בְּאֲמוּנָה לְהַכְרִית זְכוּרוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק / עֲמֶל
הַתּוֹרָה לְחִיזוּק הָאֲמוּנָה / הַסִּיבָה שֶׁבָּא עֲמֶלֶק לְהִלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל.

מְשׁוֹלְחַן מַלְכִים

עוֹשֶׂה נַחַת רוּחַ לְיוֹצְרוֹ <
מְבַטְלִים תְּלִמּוּד תּוֹרָה לְמַקְרָא מְגִילָה <
"קִיִּימוּ וְקִיבְלוּ" - מֵתוֹךְ הַכְּרַת הָאֲמוּנָה <
סִיבַת הַגְּזִירוֹת בְּהַשְׁגַּחַה <
לִפִּי "שְׁנֵהֲנוּ" מִסְּעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רִשָׁע <
כָּלל יִשְׂרָאֵל מוֹבְדֵל מֵהַעֲמִים <
כִּי מִרְדְּכִי צִוּוּהָ עֲלֶיהָ אֲשֶׁר לֹא תִגִּיד <
חַיִּיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמִי בְּפוּרִיא <
נִכְנַס יֵין יֵצֵא סוּד <
נִיצוֹל הַיָּמִים הַקְּדוּשִׁים כְּהִלְכַתֶּם <
עֲבוֹדַת הַפּוּרִים - זִיכְרוֹן הַנִּיּוֹסִים <

אַגְרוֹת חִיזוּק / עַמ' עַא

הַלְכוֹת פּוּרִים / עַמ' עַה

פְּרִשְׁתָּ זְכוּר <
מַחְצִית הַשְּׁקֵל <
קְרִיאַת הַמְּגִילָה <
מְשֻׁלַּח מְנוֹת <
מִתְנַת לְאַבְיוֹנִים <
דִּינִים שׁוֹנִים <
הַנְּהַגוֹת הַחֲזוֹ"א <

פְּנִינֵי רְבוּתֵינוּ / עַמ' לַח

מְשׁוֹכְנֵס אָדָר מְרַבִּים בְּשִׂמְחָה <
פּוּרִים - עֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּשִׂמְחָה <
אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרֶךְ <
קְרִירוֹת הַלֵּב חֲמוּרָה מֵהַחֲטָא עֲצֻמוֹ <
בֵּן בְּנוֹ שֶׁל קָרְהוּ בָּא עֲלֵיכֶם <
לִפִּי שִׁרְפוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה <
לִיהוּדִים הִיתָה אוֹרָה <
תְּשׁוּעַתֶּם הֵייתָ לְנֹצֵחַ <
לְהַתְּבוֹנֵן בְּנִיּוֹסִים הַנִּסְתָּרִים <
הַשְׁתַּתְּפוּת בְּצַרַת הַכֹּלֵל <
יָמִים מִסּוּגָלִים לִישׁוּעָה <
גְּדוּלָה הַסֵּרַת טְבַעַת <
וּמִרְדְּכִי לֹא יִכְרַע וְלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה <
מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים לֹא מִפְּסִידִים! <
הָאֲחָדוֹת מְצִילָה מְכַל הַגְּזִירוֹת <
מְשֻׁלַּח מְנוֹת אִישׁ לְרַעְהוּ <
הַנְּהַגַת בְּנֵי תּוֹרָה בְּפוּרִים <
לְהִיזְהַר מִלִּיצְנוֹת וְהַלְבַּנַת פְּנִים בְּפוּרִים <
שִׂמְחַת פּוּרִים כְּהִלְכַתָּה <
עֶסֶק הַתּוֹרָה בַּעַת צָרָה <
יֵשׁ קוֹנֵה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעָה אַחַת <
פּוּרִים - קְבֵלַת הַתּוֹרָה שֶׁבַעֵל פֶּה <
תְּכֵלִית הַפּוּרִים - קְבֵלַת הַתּוֹרָה <
קְבֵלַת הַתּוֹרָה מֵאֵהָבָה <

מֶרֶן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה

הַגָּאוֹן רַבִּי מִיכָל יְהוּדָה לִיפְקוּבִיץ זְצוּק"ל

הַאֲמוּנָה יְסוּד כָּלֵל יִשְׂרָאֵל

נֹאמֵר בְּהִיכֵל יְשִׁיבַת "כְּנֶסֶת יַחְזַקְאֵל" אֶלְעָד, אֶדְרֵ תַשְׁס"ד

"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק" - עֲקִירַת הָאֲמוּנָה

נְצַטוּוּיָנוּ בַתּוֹרָה "זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק בְּדֶרֶךְ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר קִרְךָ בְּדֶרֶךְ וְגו'" (דְּבָרִים כה, יח). כָּלֵל יִשְׂרָאֵל נְצַטוּוּהָ לְנֹצֵחַ לְזְכוֹר אֶת מַעֲשֵׂיו הָרַעִים שֶׁל עֲמֶלֶק וּמִתּוֹךְ כֵּךְ לְמַחֹת אֶת זֶרְעוֹ וְלֵאבֵד אֶת זְכָרוֹ לְעוֹלָם.

מָה הָיָה חֲטָאוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק שֶׁכֵּךְ נִגְזַר עָלָיו? מִפְּרֵשׁ הַכְּתוּב אֲשֶׁר קִרְךָ בְּדֶרֶךְ וְגו', וְדִרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל "אֲשֶׁר קִרְךָ" לְשׁוֹן קוֹר וְחוּם, צִנְנֶךְ וְהַפְּשִׁירֶךְ מִרְתִּיחֶתְךָ, שֶׁהָיוּ כָּל הָאֲמוּנוֹת יִרְאִים לְהִלְחֵם בְּכֶם, וּבָא זֶה וְהִתְחִיל וְהִרְאָה מְקוֹם לְאַחֲרִים, מִשָּׁל לְאַמְבַּטְיָה רוֹתַחַת שְׁאִין כָּל בְּרִיָּה יִכְוֹלָה לִירֵד בְּתוֹכָהּ בָּא בֶן בְּלִיעֵל אֶחָד קִפֵּץ וִירֵד לְתוֹכָהּ אִף עַל פִּי שֶׁנְכוּוָה הִקְרָה אוֹתָהּ בְּפָנֵי אַחֲרִים (רַש"י שם).

בְּאוֹתוֹ זְמַן הַמְצָב הָיָה שְׁכַל הַבְּרִיאָה רֹאתָה אֶת נִיִּסֵי הַקַּב"ה מָה שֶׁעָשָׂה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, כָּל הָעַמִּים הָיוּ תַּחַת הָרוּשׁם שֶׁל הַתְּגִלוֹת כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהַנְהַגַת הַבְּרִיאָה, כְּמֹאמֵר הַכְּתוּב בְּנֶס קִרְיעַת יַם סוּף (שְׁמוֹת טו, יד) "שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָזוּן חֵיל אַחַז יוֹשְׁבֵי פְלֶשֶׁת וְגו' נִמְוֹגוּ כָּל יוֹשְׁבֵי כְּנַעַן". וְכֵן אָמְרוּ חַז"ל (זְבַחִים קטז, א) עַל הַפְּסוּק "וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ" מָה שְׁמוּעָה שָׁמַע רַבִּי אֶלְיעָזָר הַמּוֹדְעִי אוֹמֵר מִתֵּן תּוֹרָה שָׁמַע וּבָא, מִשְׁנִיתָנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הָיָה קוֹלוֹ הוֹלֵךְ מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, וְכָל מַלְכֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אַחְזָתָן רַעְדָה בְּהִיכְלִיָּהּ וְאָמְרוּ שִׁירָה. הָיִינוּ שְׁכַל הַבְּרִיאָה כּוֹלָה שָׁמְעָה אֶת קוֹל הָשֵׁם שְׁבָא לְתַת תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וּמְכוּחַ זֶה הִגִּיעוּ כּוֹלָם לְהַכִּירָה הַשְּׁלֵמָה בִּיחּוּד הַשִּׁי"ת בְּעוֹלָמוֹ עַד כַּדִּי כֵךְ שָׁאֲמְרוּ שִׁירָה, שִׁירָה זֶה הַבִּיטוּי הַכִּי עֲמוּק וְהַכִּי בְּרוּר עַל הַהַכְּרָה בְּאֲמִיתוֹת הַדְּבַר, כְּשֶׁאֲדָם מִגִּיעַ לְהַכְּרָה בְּהֵאֲמַת לְאֲמִיתוֹ שֶׁל הַדְּבַר אַז הוּא מִגִּיעַ לְאֲמִירַת שִׁירָה, בְּשִׁירַת הַיָּם כְּשֶׁכָּלֵל יִשְׂרָאֵל זָכוּ לְדִרְגָה שְׁרָאוּ אֶת אֲמִיתַת הַשִּׁי"ת וִיחּוּדוֹ "רֹאתָה שְׁפַחָה עַל הַיָּם מָה שֶׁלֹּא רָאָה יַחְזַקְאֵל בֶּן בּוּזִי" (מְכִילֵתָא בְּשַׁלַּח ג) - אַז אָמְרוּ שִׁירָה.

בְּתַקוּפָה הַהִיא לְאַחַר כָּל הַנִּיִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרַיִם כָּל הַבְּרִיאָה הַכִּירָה וְהֵאֲמִינָה בְּאֲמִיתַת יַחְדוֹ יִתְ"ש, זֶה מָה שֶׁכִּינּוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל מְצָב שֶׁל "אַמְבַּטְיָה רוֹתַחַת", אֲמוּנָה חוֹשִׁית, וְאִז בָּא עֲמֶלֶק וְקִפֵּץ לְתוֹכָהּ, הוּא בָּא לְהִלְחֵם עִם הַהַכְּרָה הַזֹּאת, הַרְשַׁע הַזֶּה הַתְּכוּוֹן לְעַקוֹר אֶת יְסוּד הָאֲמוּנָה, וְלִכְךָ נִידוֹן לְנֹצֵחַ נְצִיחִים בִּ"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֲמֶלֶק" שְׁאִין הַכְּסָא שְׁלָם עַד שִׁימַחָה מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.

סיבת ההתדרדרות - ולא ירא אלוקים

מה הייתה הסיבה שגרמה להתדרדרות הגדולה של עמלק, אומרת התורה "ולא ירא אלוקים". וצריך לבאר, וכי כוונת התורה לחסרון יראת שמים גרידא, הלא אף שבודאי שגם חסרון יראת שמים זה תביעה גדולה, מכל מקום לא בזה היה נקבע דמותו של עמלק לרעה, כי את המעלה של יראת שמים אין משיגים בנקל, שהרי אצל אברהם אבינו ע"ה נאמר בפסוק שרק אחר שעמד בניסיון העשירי של העקידה אמר לו הקב"ה (בראשית כב, יב) "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה", רק אז, ואם כן בודאי שחטאו של עמלק אינו חסרון יראת שמים גרידא.

אלא הכוונה "ולא ירא אלוקים" שעמלק רצה לעקור לגמרי שם שמים, הוא רצה להשכיח מהנבראים את בוראם, ולכך בא לקרר את האמבטיה לעקור מהם את האמונה, זו הייתה מלחמה לא רק עם כלל ישראל, אלא מלחמה עם הבורא עולם, וכדי לעקור את היראת שמים, הוא התחיל בדרך הזו לקרר תחילה את האמונה החושית בה', וממילא לא ייזכר שם שמים עוד ולא יהיה יראת אלוקים.

חיי האמונה - תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם

מהי הסיבה שגזרו על כלל ישראל את המלחמה הזו עם עמלק?

כתוב בפסוק בפרשת בשלח: "ויחננו ברפידיים ואין מים לשתות העם, וירב העם עם משה ויאמרו תנו לנו מים וגוי ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני ישראל ועל נסותם את ד' לאמור היש ד' בקרבנו אם אין" ובתר הכי כתיב "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידיים".

הנה אין ביכולתנו להבין כלל על בני ישראל שהיו בדרגה גבוהה כל כך איך באו לידי מריבה עם משה רבינו ולא עוד אלא שהתורה הק' מעידה שבמריבתם היה אמירה של "היש ד' בקרבנו", אמנם רש"י ז"ל הביא דברי חכמינו ז"ל: "סמך פרשה זו למקרא זה לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ד' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני, משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך היה אותו הבן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו וכן שנייה וכן שלישית, פגעו באדם אחד אמר לו אותו הבן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו". והיינו שהיה טענה על כלל ישראל שלא הרגישו די את השגחת הקב"ה עליהם, ולכך הביא עליהם הקב"ה את מלחמת עמלק.

דברי רש"י אלו צריכים לתת לנו הבנה ברורה על המצב של כלל ישראל עם הבורא עולם בכל שנות קיומנו, שכל קיום כל יחיד ויחיד מישראל הוא ממצב של "תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם", כל מה שיש לאדם מרגע יצירתו עד הרגע האחרון של החיים בכל איבריו ובכל תנועותיו הכל הוא בגלל שהקב"ה מזומן לתת לו כל צרכיו, אדם צריך לחיות באמונה הזאת תמיד, וזהו "צדיק באמונתו יחיה" שכל מהלך החיים הוא עם אמונה, בין החיים הגשמיים, ובין החיים הרוחניים שכל פעולות קיום המצוה נעשה עם האמונה השלמה בהקב"ה.

"ועתה ישראל מה ד' אלוקיך דורש מעמך כי אם ליראה וגו'" (דברים י, יב) - כשחיים עם האמונה אז מגיעים לידי יראה וזהו ההיפך של עמלק "ולא ירא אלוקים". היראה היא יסוד היסודות של קיום רצון השי"ת, ורק אחר שקונים את המדרגה הזו של יראה אפשר לעלות בסולם הדרגות הרוחניות הכתובות שם בהמשך הפסוק, הליכה בדרכיו, אהבה וכו',

ובמסילת ישרים בהקדמה כתב שכלל במקרא זה את כל חלקי העבודה הנרצית, אלא שהתחלה של הכל הוא "יראה".

אמונה ויראת שמים - יסוד חיי האדם

כל חיי האדם צריכים להיות על יסוד האמונה והיראה, ותחילת היראה הוא מידת הזהירות, אין שום דבר שאינו בכלל הזה שצריך בו זהירות, אלא שלזכות ליראה צריך להשקיע צריך עמל, שלמה המלך אמר (משלי ב, ד) "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ד'" כדי להשיג יראה צריך להתייגע כאותם אנשי העולם העמלים ומתייגעים לחפש כסף ומטמונים, אנשים מוסרים נפשם ממש ומכניסים עצמם לידי סכנה במטרה להרוויח כסף, דבר זה צריך להיות עבורנו משל ללמוד את החיוב שיש עלינו כדי שנשיג יראת השם.

ואחרי שהאדם עמל ומתייגע להשגת היראה אז זוכים להשיג דרגות עליונות הרבה יותר מהיכולת שיכול להשיג בכוחות עצמו, "ודעת אלוקים תמצא" - הנה הזכיר הכתוב לשון מציאה, משום שהאדם בכוחותיו הוא מוגבל ואינו יכול להשיג אלוקות כלל, רק לראות את דרכי הנהגתו, אך אחר שהתייגע וזכה להשיג יראת אלוקים, הקב"ה נותן בתורת מציאה שיוכל להשיג את "דעת אלוקים". ובמסילת ישרים כתב כי מעלת הקדושה תחילתה ביקוש וסופה מתנה, דהיינו שאחרי שאדם משתדל כפי יכולתו להשיג את הקדושה, מזכהו הקב"ה שיגיע למעלה הזו של "והייתם קדושים כי קדוש אני".

"והמשכילים יבינו" להתרחק מהשפעות הרחוב

למדנו בסוף דניאל שבתקופה האחרונה סמוך לביאת משיח צדקנו יהיה מצב של (דניאל יב, י) "יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו", דהיינו שבסוף הגלות קודם הגאולה יהיה מצב של ניסיונות רבים וכלל ישראל יעמוד במצב יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והרבה לא יבינו כלל את הניסיונות שעומדים בהם, המצב יהיה כל כך מטושטש, הרבה יתבלבלו לגמרי ומרוב טשטוש לא יראו כלל את הרעה ולא יבינו מה רוצים מהם, הם לא יבינו כלל שהם עומדים בסכנה, ובעבור זה ירשיעו, ורק מעטים המשכילים הם שיבינו להתחזק לעמוד בניסיון.

דבר זה אמור לגבי כל המצב הרוחני שלנו כיום, הן לגבי המצב הפרטי של כל יחיד ויחיד, כאשר אנחנו רואים בתקופה שלנו כמה וכמה צריכים זהירות וסייגים וגדרים לשמור שלא להתערב עם הרחוב, לא לשמוע דברים שאסור לשמוע, לא לראות דברים שאסור לראות, הכל מלא אווירה של חיי עולם הזה, של תאוות הגוף וחיי בשרים.

לצערנו רוח זו חדרה כבר גם לתוך הבית המדרש, וגם אצל כאלו שנקראים בני תורה תלמידי ישיבות אינם מבחינים להכיר בין תכלת לקלא אילן, עד שבשביל להישאר בן תורה אמיתי לא מספיק זהירות סתם, אלא צריך ממש יגיעה על זה, לחפש דרכים איך להיות רחוק מהרחוב, להיות רחוק מהעולם הזה, ומאיך להתייגע בקניינים הרוחניים, כי לולא העבודה הזאת אפשר ח"ו ברגע אחד להחריב ולהפסיד עבודה של עשרות שנים, אפשר ברגע אחד לצאת מכלל ירא, ולהיכנס לכלל של "ולא ירא אלוקים".

הלא כל מה שיש בו קצת ריח של הרחוב היום הוא מלא קרירות ליראת השם ולמצוותיו, ואף דברים שנראים לנו כדברים של רשות צריך בהם דקדוק והתבוננות, על כל אחד ואחד

מוטל להיזהר, זהירות בכל תזווה ופעולה, והעצה היא לא להיכנס למצב של ניסיונות, להשתדל להתרחק מכל המקומות ומכל ההשפעות שהם חוץ מכותלי בית המדרש.

הסייג הטוב ביותר - חיזוק בלימוד התורה

מצינו שכלל ישראל נשתבחו במצרים על שלא שינו לשונם שמם ובגדיהם, והיו מתאספים ומדברים על הגאולה שהאמינו במה שקיבלו מאבותיהם שעתיד הקב"ה לגואלן, וביאר המשגיח בעל אור יחזקאל זצ"ל שכלל ישראל נוהר בדברים אלו ובוזה גדרו עצמם שלא להתערב עם הגויים, בידעם שאם לא ישמרו עצמם מלהתערב עם הגויים, הרי בודאי יושפעו מהם ויאבדו את אמונתם בגאולה העתידה. הסייג הכי גדול הוא החיזוק בלימוד התורה, להיות שקוע בעמלה של תורה, ולא להשקיע בדברים של חיי עולם הזה, הרפיון בלימוד התורה הוא הפתח הכי גדול לירידה.

וכך זה גם כן לענין המצב הכללי של הכלל, הגזירות של הרשעים לבטל את הישיבות ולבטל את החדרים וחינוך הבית יעקב, זה "והרשיעו רשעים" שהם חושבים על ידי זה להשכיח שם ישראל ח"ו, ורבים לא משכילים לראות את האמת ונמשכים להיכנע להם או מחמת ניסיון הגזירות, או מחמת הפיתויים וההטבות, אך עלינו לעמוד בניסיון, לא להיכנע, לעמוד בעוז, להיות מהקומץ הקטן שישאר שיבינו וישכילו, אמנם כפי שהנביא אומר יישאר רק קומץ קטן, אך קומץ טהור ונקי שלא יוותר ולא יתפשר בכלום וימשיך בדרך האמת של התורה הק' ללא שינוי ללא כחל וללא סרק, וקומץ זה הוא אשר יזכה לקבל פני משיח צדקנו מתוך שמחה.

על כל אחד ואחד מוטלת החובה לעמוד בפרץ, לגדור את הפרצות, לשמור בכל עוז על חיים של תורה ויראת שמים, וכל כוחנו הוא על ידי תפילה ותורה ועשיית חסד, והקב"ה יעזרנו לראות מהרה בגאולה השלימה בהיגלות כבוד מלכותו עלינו בביאת גואל צדק.

מעיד הרב משה לייב לוינ' על מרן הגרא"מ שך זצ"ל:

גם ביום הפורים לא חדל מרן זצ"ל מעסק התורה. כשהוא מקיים בנפשו "ליהודים הייתה אורה - זו תורה", הוא לא הביט בעין יפה על "בזבוז הזמן" ביום הפורים, והיה אומר לתלמידים: "זינגען און וויטער לערנען!" - "לשיר ולהמשיך ללמוד!".

ואמנם גם שירתם של בני ישיבת לוינ' ביום הפורים היה בה "טעם של תורה" כשהם משמיעים גראמען שהיו ערוכים ומיוסדים על שיעורים שהגיד מרן בישיבה במשך כל חודשי החורף.

'מרן הרב שך' עמ' 301

מרת ראש הישיבה

הגאון רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן שליט"א

- א -

הכרת האמונה בנס פורים

נאמר בליל תענית אסתר תשס"ז

מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים

ידוע הנס שהיה בחנוכה ובפורים והחילוק שביניהם, אבל הצד השווה שחכמים תיקנו ימים טובים הללו להודות על הנס. והנה בחנוכה תיקנו הדלקת הנרות להראות ולפרסם את הנס, אבל בפורים תיקנו מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, וצריך להבין מה הענין של מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, מה זה שייך לנס פורים, ומדוע תיקנו מצות אלו כנגד הנס.

מלוא קומץ דחה עשרת אלפים ככר כסף

בגמרא במגילה (טז, א) מובא שכשאחשורוש אמר להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דיברת ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, והמן לקח את הלבוש ואת הסוס הלך ומצא את מרדכי כשהוא לומד עם התלמידים הלכות קמיצה, וכשראה אותו מרדכי נתפחד שבא להרגו ונתעטף וקם להתפלל, והמן המתין עד שסיים את התפילה ושאל במה אתם עוסקים כעת, ומרדכי השיב לו בזמן שבית המקדש היה קיים היו מקריבים קרבן מנחה ולוקחים קומץ מן המנחה, מעט מן הסולת ומן השמן ומקטירים על גבי המזבח ומתכפר בכך. אמר לו המן "אתא מלי קומצי קימחא דיזכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי", שעל ידי קומץ מועט זה נדחה כל עשרת אלפים ככר כסף שהמן נתן לאחשורוש בשביל להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.

והיינו כי כח לימוד התורה שלמד מרדכי עם התלמידים את הלכות קמיצה זה מה שגרם לבטל את הגזירה הקשה, וזה מה שדחה את עשרת אלפים ככר כסף שנתן המן בשביל הגזירה!

הכרה שהנס על ידי כח התורה

אלא די ש להתבונן הלא גם בימינו כשקורה נס, ומעשים בכל יום הרשעים רוצים לעשות חבלה וסכנות אחרות חלילה וחס, ורוב הדברים שמנסים לעשות הם לא מצליחים, בכל פעם ופעם הקב"ה מצילנו מידם, ובוודאי אין ספק שזה רק נס! בכל זאת האם מישוהו יאמר מדוע אירע הנס, בגלל שלומדים תורה, בגלל שמתפללים. לא! תשאלו כל אדם ברחוב למה קרה

הנס, כל אחד יחפש וישיב כל מיני סיבות בגלל זה ובגלל זה, אף אחד לא יאמר הנס קרה בזכות לימוד התורה, בזכות התפילה והצדקה.

ולאו דווקא אצל החילוניים הרחוקים מהתורה והאמונה, אלא גם אצל יותר קרובים אבל אינם כל כך מאמינים ממש, מי יאמר מה שהיום קורה ניסים זה בזכות לימוד התורה, בזכות התפילה, בזכות שלובשים ציצית שמניחים תפילין. אף אחד לא יאמר כך.

ואילו המן האגגי הרשע שהיה כל כך רחוק מאמונה בכל זאת כשראה שגזירתו מתבטלת ומה שרצה להשמיד ולהרוג את כל היהודים נדחה, מיד הבין את האמת והאמין שבגלל שלמדו הלכות קמיצה, בשביל שלמדו איך קומצים את המנחה בזכות זה זכו לנס כזה, ואמר להם אתא מלי קומצי קימחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי. הוא הבין שהכל רק בזכות כח לימוד התורה.

חיסרון האמונה בגלל המידות הרעות

אלא שהאמת מה שאנשים רחוקים מאמונה בה', הרבה פעמים הסיבה העיקרית לכך הם המידות! בן אדם הוא בעל גאוה, הוא לא מאמין בשום דבר. הוא חושב רק את עצמו, ואין שום דבר אחר בעולם רק אותו. הוא הכל, הוא החכם, הוא המבין, הוא העושה, הוא המצליח. וממילא האמונה בה' רפויה.

אדם שחי בהרגשה שהוא העיקר והוא הכל אי אפשר להתחיל איתו שום דבר, כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור בעולם (סוטה ה, א). רק אדם שמוכן להבין שהעולם זה לא הוא לבד, שייך לפתוח עמו ויש סיכוי שיתקרב ויבוא אל האמת ואל האמונה בה'.

המן הרשע כל זמן שלא התחילה אצלו המפלה, עדיין לא אמרו לו מהר קח את הלבוש ואת הסוס ועשה כן למרדכי היהודי היושב בשער המלך, בוודאי לא היה שייך שיבין דברים כאלו, הרי הוא חי בהרגשה שרק הוא נמצא, כל העולם זה הוא! רק אחרי שהתחיל קצת ליפול וראה ירידה בגדולתו, התחיל להבין שבעצם העולם זה לא רק הוא!

כשירדה מהמן גאוותו הגדולה נפקחו עיניו וגם הוא התחיל להשכיל ולהבין מעט באמונה, שבאמת יש מנהיג והקב"ה מנהיג את הכל, מה שקודם לא היה שייך שיבין כלל. והבין מה שאחרים לא מבינים אפילו היום, אתא מלי קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידי. עשרת אלפים ככר כסף זה שום דבר! הכל מונהג על ידי הקב"ה. כשישראל עוסקים בתורה בכוחם לדחות הכל.

אפילו המן אדם כזה רע עם מידות כאלו מושחתות שרצה להרוג ולאבד אומה שלימה אנשים נשים וטף בגלל מעט כבוד שלא נתנו לו, כשקרה אצלו משהו, ראה השפלות, יכול היה להבין דברים כאלו.

מצות פורים להרגיש את השני

חכמים תיקנו על נס פורים דווקא מצות שבין אדם לחברו, משלוח מנות ומתנות לאביונים. כדי להתגבר על המידות הרעות צריך שבן אדם יתנהג טוב עם חברו, כמה שירגיש יותר את השני כך יתעלה במידותיו, וכשהמידות ישתפרו ממילא יפחת הכעס, יפחת הגאוה, ועל ידי זה יש תקווה ופתח להגיע לאמונה.

אם כן מלבד מה שבפורים צריכים להודות על הנס שקרה איתנו, צריכים עוד דבר, צריכים להתחזק באמונה! והחיזוק באמונה בא על ידי הבין אדם לחברו. אדם צריך להבין שהעולם זה לא רק הוא לבד, אלא הקב"ה מנהיג את העולם. קומץ מנחה הוא שעושה את הנס!

אנו רוצים להתחזק לדעת שכל מה שקורה בעולם, אין שום גורם וסיבה, אלא מה שמשפיע זה רק תורה יראת שמים ומידות טובות. דברים אחרים שיעשו לא יועילו שום דבר. כשעוסקים בתורה זוכים לניסים וישועות.

- ב -

פורים - קבלת התורה מאהבה

נאמר בסדרי הלימוד בפורים בהיכל ישיבת אורחות תורה

קיימו מה שקיבלו כבר

כתוב בגמרא (שבת פח, א) כי מה שקיבלו ישראל את התורה במעמד הר סיני היה על ידי כפייה, "דכתיב ויתייצבו בתחתית ההר אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם". אמנם בימי הפורים חזרו ישראל וקיבלו את התורה מרצון, וכדאיתא שם "אמר רבא אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר".

ולכאורה צריך ביאור במה שאמרו כי בשעת מתן תורה הייתה קבלת התורה על ידי כפייה, שהקב"ה כפה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה מוטב ואם לאו פה תהא קבורתכם, וקשה שהרי כלל ישראל לא אמרו בתחילה שאינם רוצים את התורה, ולא רק לאחר שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית אמרו אנחנו מסכימים, אלא כבר מתחילה הקדימו נעשה לנשמע והסכימו לקבל את התורה.

ומשמע שבכל זאת נקטו חז"ל שזה נחשב כמו שהיה בכפייה, והיינו מפני שהקב"ה אמר להם נוסח כזה שם תהא קבורתכם זה נחשב כפייה, כי אפילו שלא הייתה מצידם שום התנגדות ח"ו, ובין כך היו מסכימים ורוצים לקבל את התורה, בכל זאת היה נראה כאילו שכעת ההסכמה היא מתוך לחץ, שאפילו אם לא היו רוצים היו מוכרחים להסכים, וזה כבר נקרא מתוך לחץ ונחשב שקיבלו את התורה בכפייה.

מכאן מודעה רבה לאורייתא

והנה על מה שאמרו שהקב"ה כפה עליהם את ההר כגיגית כתוב בגמרא שם "אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא, אמר רבא אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר".

ויש להבין מה הפירוש מודעה רבה לאורייתא, וכי אדם שהיה מחלל שבת או אוכל נבילות קודם שקיבלוה מאהבה, האם היה יכול לומר לא קיבלתי עלי, אני לא קיבלתי את התורה מאהבה רק בגלל הכפייה של ההר, האם זה תירוץ? הרי בוודאי אין זה תירוץ. ולהבדיל, בימינו יש חוק שצריכים לתת מס הכנסה, ואם אחד לא ישלם מס הכנסה ויאמר לא קיבלתי עלי, האם זה תירוץ? זה לא שום תירוץ! לא שמענו אף פעם מי שיטען כך.

ופשוט כי אפילו אם קבלת התורה הייתה מתוך כפייה גמורה, כל אחד ואחד היה מחויב לקיים את כל דברי התורה, ואפילו אם היה אומר בפירוש שאינו מקבל את התורה, גם כן היה נענש על מה שאינו מקיים, כי התורה אמרה שאם עושה עבירה מקבל מלקות או מיתת בית דין ושאר עונשין, ולא מועיל להשיב שהקבלה היה מתוך כפייה, וכמו בשבע מצוות בני נח, שהגויים לא קיבלו עליהם שבע מצוות, ואף על פי כן הם מחויבים גם בלי שקיבלו.

אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו

ונראה לבאר על פי דברי הגמרא בעבודה זרה (דף ב' ע"ב) שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם בטענה מפני מה הקב"ה לא כפה עליהם הר כגיגית כמו שכפה על ישראל, ומביאה על זה הגמרא (שם דף ג' ע"א) שהקב"ה אומר להם שוטים שבעולם מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת ומי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, ומאחר שלא טרחו מה יקבלו, ואף על פי כן נותן להם הקב"ה מצוה קלה וסוכה שמה לכו ועשו אותה, שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

ואם כן ודאי אין זה תירוץ כלל לומר שהקבלה הייתה בכפייה, רק שהנהגת הקב"ה היא שאינו רוצה לבוא בטרוניא עם בריותיו, והקב"ה רוצה שאדם יעבוד אותו מתוך אהבה ולא מתוך כפייה, ויעבוד מתוך הכרה שמכיר שכך צריך להיות, שכל אחד שמקבל את התורה ומקיים את המצוות ירגיש שהוא רוצה את זה, כי זוהי התכלית שלו וכך צריך האדם להיות, ומי שאינו מרגיש כך חסר לו בעצם קבלת התורה!

תכלית העבודה שיהיה מאהבה

והנה גם מי שאינו מגיע להכרה זו שקבלת המצוות תהא אצלו מתוך אהבה, גם הוא יוצא על פי הדין, וכמו שמצינו (קידושין נ, א) במי שמחויב קרבן שכופים אותו עד שיאמר רוצה אני, ואף על פי שאינו רוצה להביא את הקרבן, ורק בגלל שנותנים לו מכות הוא אומר רוצה אני, בכל זאת על פי דין זה מספיק ואפשר להקריב והקרבן כשר.

אבל באמת זה מספיק רק לעניין שיצא מכלל "זבח רשעים תועבה", אך וכי זוהי התכלית? הרי בוודאי לא זו התכלית, והעיקר הוא שאדם יבין ויכיר את חיובו ויביא קרבן מכל הלב, אלא שאם הוא לא רוצה מכים אותו עד שירצה, ובדיעבד הקב"ה מקבל גם את זה, אבל זה לא התכלית, והתכלית היא שאדם יביא את הקרבן בחפץ לב.

וכך זה בכל המצוות, אף על פי שאדם שקיבל את התורה מתוך כפייה יוצא ידי חובת המצוה, וגם יקבל עונש אם יעבור עבירה ח"ו, מכל מקום אין זו התכלית, כי התכלית הוא הלב, והקב"ה רוצה את הלב, שיעבדו אותו מאהבה, הקב"ה רוצה שאדם יהיה עבד השם, ועבד השם היינו שהוא מסור להקב"ה בכל הלב, זה מה שרוצים מהאדם.

הדר קיבלוה מאהבה

"אמר רבא אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר". וצריך להבין היכן מצינו שעל ידי הנס של פורים קיבלו ישראל את התורה ברצון, כי בשלמא במתן תורה התקבצו כל ישראל יחד למקום אחד במעמד הר סיני, והקב"ה שלח את משה רבינו לומר להם שיקבלו את התורה, ומשה רבינו הכין אותם והגביל אותם שלושה ימים קודם, ואז כל ישראל הגיעו יחד כולם להבנה אחת ולהסכמה אחת ואמרו כולם נעשה ונשמע.

אבל בפורים בימי אחשורוש היכן מצינו קבלה של כל כלל ישראל, וכי כל היהודים מכל המקומות התקבצו במקום אחד, האם כל המאה עשרים ושבע מדינות התאספו במקום אחד, ואמרו אנחנו מקבלים את התורה מחדש? הרי לא התאספו יחד ולא היה דבר כזה, אלא כל אחד ואחד ישב במקומו בעירו, ומדוע זה נקרא שכלל ישראל קיבלו את התורה מרצון?

והמבואר מזה, כי אף על פי שלא התאספו כולם יחד בימי אחשורוש, ידעו חז"ל, בדרך נבואה או איך שיהיה, שכל יהודי ויהודי בהיותו יושב בעירו ובמקומו נתעורר בלבו על ידי הנס שהוא מרוצה מזה שיש לו תורה, ורוצה לקבל את התורה מאהבה, והרי זה נחשב מעין מתן תורה, וזהו הדר קיבלוה מאהבה בימי אחשורוש.

להכרה הזאת שהגיעו כלל ישראל אחרי הסרת הטבעת של המן וכל מעשה הנס שניצלו על ידי מרדכי ואסתר, כל אחד ואחד במדינה אחרת, בארץ כוש בארץ מדי ובשאר מדינות, כל יהודי בבית שלו בלב שלו חשב כמה טוב להיות עבד השם! כמה טובה התורה! זה מספיק בשביל מה שהקב"ה רוצה, מפני שהקב"ה רוצה את הלב.

וזה כבר מספיק שהקב"ה מאד שמח, כי הקב"ה רוצה שהאדם יעבוד אותו מתוך אהבה, וזה היה רק בזמן ההוא שכל כלל ישראל קיבלו מאהבה.

אין לשער גודל מעלת עושה מאהבה

יוצא שכל מה שנוסף על ידי נס פורים זה רק מחשבת הלב של אהבה, כל יהודי אחרי שראה את הנס, חשב בלבו "אה! כמה טוב שיש לנו תורה!" וזה מה שנשתנה עכשיו, שיש אהבה להקב"ה, אהבה למתן תורה, אהבה לתורה.

ואמנם גם קודם היו מקיימים את התורה, והיו מחויבים לקיים את התורה, ולא היה מועיל שום תירוץ שקיבלו בכפייה, אבל עכשיו נוסף רצון בלב כל יהודי, שבזמן שראה את נס הפורים התעורר בלבו אהבה להקב"ה, וזה מה שהסכימו בלבים בפורים.

והחילוק אם עושים דבר מאהבה או שלא מאהבה, זהו חילוק שאי אפשר לדמות כלל, כל דבר שאדם עושה מאהבה זה משנה לגמרי את הדבר.

ולכן בפורים זכו כלל ישראל, ונתחדשה להם לדורות מצוה מיוחדת, ולמרות שאי אפשר לחדש מצוות, בכל זאת התחדשה כאן מצוה מדרבנן, וכל ישראל מקיימים מצוה מיוחדת, בגלל שקיבלו מאהבה.

עיקר הכפייה היה על תורה שבעל פה

והנה עיקר מה שהיה קבלת התורה מתחילה בכפייה, ונתחדש אחר כך בימי הפורים שקיבלו מאהבה, הכוונה בעיקר על תורה שבעל פה, מפני שהרבה יותר קשה לקיים תורה שבעל פה מאשר תורה שבכתב, אבל תורה שבכתב מעיקרא קיבלו מאהבה.

ולכן אותם אנשים שרצו להשתחרר מעול מצוות, כמו הקראים והכותים וכל מיני כיתות שרצו להקל עליהם, רצו לקבל רק תורה שבכתב, כי עם תורה שבכתב אפשר להסתדר בקלות, רק תורה שבעל פה שזה העיקר, קשה מאד.

ובאמת זה עיקר הקושי מה שצריך ללמוד תורה שבעל פה יומם ולילה. אם כן עצם מה שקובעים ללמוד תורה בפורים, זה עצמו שלומדים תורה זה נקרא מקבל עול תורה שבעל פה, ונחשב לקבלת התורה.

נתחדש סדר ללימוד התורה בפורים

ומה שנוגע אלינו עכשיו, הרי בודאי שאדם אינו יוצא ידי חובתו בזה שאבותיו קיבלו מאהבה בימי אחשורוש, האם זה פוטר אותנו? לא.

אם אדם עובד את הקב"ה מתוך כפייה, חסר לו בעבודת השם, ואין זה התכלית. נער שאינו מתנהג כראוי ונותנים לו עונש ועל ידי זה הוא מתנהג טוב, האם זה תכלית? זה לא תכלית. התכלית היא שאדם ירגיש שהוא רוצה להיות ירא שמים, שרוצה להיות עבד השם, שרוצה ללמוד תורה, וככל שאדם עושה את זה יותר ברצון אמיתי, זה מה שהקב"ה רוצה.

וברוך השם מה שנתחדש בשנים האחרונות, מה שעד לפני כמה שנים לא היה ידוע בשום מקום, להתאסף ולקבוע סדר ללימוד התורה בליל הפורים, ועכשיו ברוך השם קיבלו מאהבה לחדש כן, כל אחד יושב ולומד תורה מאהבה! לא מכפייה, לא כופים אף אחד... הדבר הזה שחידשו ללמוד תורה באהבה זה דבר ששוקל כל כך, מה שאי אפשר לדמות לזה שעושים סתם.

קבלת התורה שוקל יותר משאר מצות היום

ואמנם לא נזכר בכלל חיובי מצות היום של ימי הפורים שצריך להיות כמו במתן תורה, שכל אחד צריך לומר בפורים נעשה ונשמע, אין כזה חיוב. לא נזכר שבפורים כל אחד צריך לומר אני מקבל עלי עול תורה. אבל למעשה הכוונה היא כך, שבפורים כל אחד ירגיש בלבו קבלת התורה מאהבה.

ודבר זה גדול מצד אחד יותר מהעניין של משלוח מנות, כי לקבל עול תורה שבעל פה מאהבה, זה דבר גדול מאד! וגם מצד הערך הרוחני זה שוקל הרבה יותר, כי הפעולות המעשיות, לתת מתנות לאביונים כמה פרוטות, ולשלוח משלוח מנות, ומקרא מגילה, זה לא כל כך קשה, אבל לקבל עול תורה! זה דבר קשה.

והרי רואים שבזמן מתן תורה, מה שהקב"ה נשתבח בכלל ישראל זהו מה שאמרו נעשה ונשמע, ואמר מי גילה רז זה לבני רז שמלאכי השרת משתמשים בו (שבת פ"ח ע"א), וזה שקל יותר מעצם הפעולה, כי מה שבאו להר סיני, זה גם כן דבר גדול, אבל אינו שוקל כל כך כמו שקיבלו מאהבה נעשה ונשמע, שזה שוקל יותר מפעולה מעשית. כי פעולה מעשית אדם

משתדל ועושה, אבל לקבל עליו עול כזה שכל החיים שלו יהיו בנויים על מה שהתורה רוצה
"נעשה ונשמע" אפילו שאינו יודע איזה דינים הקב"ה יצווה, זה שוקל מאד-מאד!

וכך גם בחובת היום של פורים, מצד אחד מה שכתוב מפורש חיובי היום זה לקיים מקרא
מגילה משלוח מנות ומתנות לאביונים, אבל מצד שני הערך הרוחני של הדבר מה שאדם
מרגיש שהוא רוצה לקבל עליו עול תורה, עול תורה שבעל פה על כל החיים שלו, לו ולכל
הדורות, זה שוקל יותר, ממילא בזה שיושבים ולומדים בליל פורים ובשאר ימי הפורים, הרי
מאשרים בזה קבלת עול תורה ומצוות, וזה שוקל מאד-מאד.

יעזור השי"ת שכל אחד יעלה להיות גדול בתורה ויראה, תהיו צדיקים תלמידי חכמים
גדולים מאד, והקב"ה ישמח בכם, ואנחנו נשמח בו. תמשיכו לקיים את המצוות, לקיים
מצות לימוד התורה ושאר מצוות התורה, וכל הדברים שאתם עושים תעשו מאהבה, תפילה
תהיה באהבה, תורה תהיה באהבה, לא כאילו לוחצים עליו, אלא מתוך רצון פנימי אמיתי,
וזה מה שצריכים, זה נקרא באהבה.

הקב"ה יעזור באמת שתמשיכו כך, וכל אחד ואחד יזכה להיות תלמיד חכם אמיתי,
ושכלל ישראל יתרוממו על ידי זה, ונזכה לכל טוב ולגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן
סלה.

סיפר הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, שנה אחת בליל פורים,
בתקופת כהונתי כרב בלונדון, קראתי בביתי את המגילה עבור
הרבנית בשעה אחת בלילה. אותו ערב פורים סבלה הרבנית מכאבי
שיניים עזים ולא יכלה לשמוע את המגילה בזמן, בשעה אחת בלילה
אמרה לי שהוטב לה, וביקשה ממני לקרוא לפניה את המגילה.

כשסיימתי את הקריאה שאלתי, ריזיל, אולי יודעת את, מה
חשב מרדכי היהודי כשישב על הסוס, והמן הרכיבו ברחוב העיר,
וקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו?

אומר לך, מרדכי חשב בליבו כי כבוד שמעניקים שיכורים אינו
כבוד כלל, הלוואי שישתיים במהרה ה"כבוד" הזה, ויוכל לחזור
ללימודו...

פניני רבינו יחזקאל

מֶרֶן רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה
הַגָּאוֹן רַבִּי גֵרְשׁוֹן אֲדֶלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א

הַלִּימּוֹד מִיָּמֵי הַפּוֹרִים

נֹאמֵר בְּהִיכֵל יְשִׁיבַת פּוֹנִיבֵז', עֶרֶב פּוֹרִים תַּשְׁס"ה

הַחֲטָאִים סִיבַת הַגְּזִירוֹת

אִמְרוּ חֲז"ל (מַגִּילָה י"ד, א) "גְּדוּלָה הַסֵּרֶת טִבְעַת יוֹתֵר מֵאַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֵה נְבִיאִים וּשְׁבַע נְבִיאֹת שֶׁנִּתְנַבְּאוּ לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל שְׂכוּלָן לֹא הַחֲזִירוּם לְמוֹטֵב וְאִילוּ הַסֵּרֶת טִבְעַת הַחֲזִירוֹתָן לְמוֹטֵב", וְהֵינּוּ שְׂכַל הַנְּבִיאִים שֶׁנִּתְנַבְּאוּ לְיִשְׂרָאֵל שִׁיחֲזִרוּ בְּתִשׁוּבָה, לֹא הוֹעִילוּ לְמַעֲשֵׂה בְּדַבְרֵי נְבוֹאָתָם לְהַחֲזִירָם לְמוֹטֵב, וְכִפִּי שֶׁאֵנוּ רוֹאִים כִּי אֲכֵן הָיָה חוֹרְבָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא הוֹעִילוּ כָל הַנְּבוֹאֹת לְמַנוּעַ אֶת הַחוֹרְבָן, וְלַעֲוֹמֹת זֶה הַסֵּרֶת טִבְעַת, דֵּהֵינּוּ גְזִירַת הַמֶּן, גֵּרְמָה לָהֶם שִׁיחֲזִרוּ בְּתִשׁוּבָה, וְרוֹאִים בְּזֶה שֶׁהַסֵּרֶת טִבְעַת הוֹעִילָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר נְבוֹאֹת שֶׁל הַרְבֵּה נְבִיאִים.

וְהֵנָּה בְּאִמְתָּ חִידוּשׁ הוּא שֶׁהַסֵּרֶת הַטִּבְעַת גֵּרְמָה לָהֶם לְחַזֹּר בְּתִשׁוּבָה, כִּי הָרִי הַתִּשׁוּבָה הֵייתָה עַל חֲטָאִים לֹא כָל כֵּךְ בְּרוּרִים שֶׁחֲטָאוּ לְפָנֵי הַרְבֵּה שָׁנִים, וְכִמוּ שֶׁמְבוֹאֵר בְּגִמְרָא מַגִּילָה (י"ב, א) עַל שְׁנֵהֵנוּ מִסְעוּדָתוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוּשׁ, וְהַשְׁתַּחֲוֹת לְצֶלֶם בְּיָמֵי נְבוּכַדְנֶצַּר - שָׁנִים רַבּוֹת לְפָנֵי הַגְּזִירוֹה, וְהָרִי הַסִּיבָה הַטִּבְעִית לְגְזִירַת הַמֶּן הֵייתָה פְּשׁוּטָה וְנִרְאִיתָ לַעֵיִן, כִּי הַמֶּן הָיָה הַמְּשֻׁנָּה לְמַלְכָּ וְכוּלָם הַשְׁתַּחֲוֹת אֱלֹהִים, וְרַק מְרַדְּכִי לֹא כָרַע וְלֹא הַשְׁתַּחֲוֹה, וְהָיָה זֶה מִצַּד מִידַת חֲסִידוֹת כִּי בְּאִמְתָּ לֹא הָיָה זֶה עֲבוּדָה זֶרָה מִמֶּשׁ, וְנִמְצָא כִּי הַסִּיבָה הַטִּבְעִית לְגְזִירַת הַמֶּן הָיָה מִפְּנֵי שֶׁהִרְגִּזוּ אוֹתוֹ מְרַדְּכִי בְּמָה שֶׁלֹּא הַשְׁתַּחֲוֹה אֱלֹהִים. (וְהַעֲנִיין מְבוֹאֵר בְּהַרְחָבָה בְּסֵפֶר מִכְתָּב מֵאַלְיָהוּ ח"א עִמּוּד 75 קַחְנוּ מִשָּׁם).

אִף עַל פִּי כֵן הֵבִינוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא זֶה סִיבַת הַגְּזִירוֹה, אֲלֵא הַסִּיבָה הָאִמִּיתִית הִיא הַחֲטָא, וּפְשָׁפוּשׁ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וּמִצָּאוּ חֲטָאִים לֹא כָל כֵּךְ בְּרוּרִים שֶׁנַּעֲשׂוּ שָׁנִים רַבּוֹת קוֹדֵם לָכֵן, וְהוֹעִילָה גְזִירַת הַמֶּן שִׁיבִינוּ מִעֲצָמָם לְתַלּוֹת אֶת הַסִּיבָה בְּחֲטָא, לְמִרוֹת שֶׁהִיא מְקוּם לְטַעוֹת בְּזֶה שֶׁהַסִּיבָה הִיא סִיבָה טִבְעִית, וְלַעֲוֹמֹת זֶה נְבוֹאָתָם שֶׁל הַנְּבִיאִים שֶׁהִזְהִירוּ מְקוּדָם עַל הַחוֹרְבָן הַעֲתִיד לְבוֹא, וְכִבֵּר רָאוּ אֶת הַמִּצָּב שֶׁמִּתְקַרְבִּים אֶל הַחוֹרְבָן, זֶה לֹא הוֹעִיל לְהַחֲזִירָם בְּתִשׁוּבָה.

גְּדוּלָה הַסֵּרֶת טִבְעַת - צְרוֹת מְעוּרָרִים לְתִשׁוּבָה

וְהַטַּעַם שֶׁהַסֵּרֶת הַטִּבְעַת גֵּרְמָה לְיִשְׂרָאֵל לְחַזֹּר בְּתִשׁוּבָה יוֹתֵר מִכָּל דְּבַרֵי הַנְּבִיאִים, זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁכִּשְׁשֵׁי גְזִירוֹה וְכִבֵּר נִמְצָאוּ בְּתוֹךְ הַצָּרָה, אֲזִי הַצְּרוֹת וְהִיסוּרִים מוֹעִילִים לְתִשׁוּבָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר כָּל הַסִּבְרָה, וְכִל הַסִּבְרָה וְתוֹכַחָה אֵינָה יוֹכֵלָה לְהוֹעִיל שִׁיבִינוּ שְׁצָרִיכִים לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה, כִּפִּי מֵהַ שְׁמוֹעִילִים הַצְּרוֹת וְהִיסוּרִים לְעוֹרֵר לָזֶה.

מִדּוּעַ בְּאִמְתָּ זֶה כֵּךְ? מֵהַ סִּיבָה שֶׁהַצְּרוֹת מְשַׁפְּיעִים יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר כָּל הַתּוֹכַחוֹת וְהַנְּבוֹאֹת? כִּפִּי הַנִּרְאָה זֶהוּ מִפְּנֵי שֶׁאֲדָם שִׁישׁ לוֹ צָרָה הָרִי הוּא מִפְּחַד וְרוּצָה לְהִיפְטֹר מִן הַצָּרָה, וּמִחֲפֵשׁ כָּל מִינֵי דְרָכִים וְעֲצוֹת לְמַלֵּט אֶת עַצְמוֹ מִן הַצָּרָה, וּמֵאַחֵר שֶׁהָיוּ בְּעֵלֵי אִמוּנָה וְרַק הִיצַר הָרַע הוּא

זה ששיחד אותם, הרי בזמן שיש צרה מתעוררת שוב האמונה, כי הצרה כבר ברורה ורואים שאי אפשר להינצל ממנה בדרך הטבע רק על ידי תשובה, ומתחילים לחשוב מה היא הסיבה האמיתית שמא החטא הוא שגרם לזה, והרי זה מעורר ומביא לידי חיזוק והכרת החטא, לכן גדולה הסרת טבעת, דהיינו גזירת המן, והצרות שמעוררות לתשובה, יותר מכל נבואות הנביאים.

וידועים דברי הרמב"ם (הלכות גירושין ב, כ) לענין גט הניתן על ידי כפיית בית דין, שכופים אותו עד שיאמר רוצה אני, וקשה כיצד מועיל לגרש בנתינת הגט בכפייה, הרי הוא לא נתן את הגט אלא מחמת היסורים והכפייה, וכיצד נעשה הרצון בזה? וביאר הרמב"ם כי זהו מפני שכל אדם מישראל מצד פנימיותו הוא רוצה להיות טוב ולעשות מה שהוא חייב על פי התורה, ורק היצר הרע הוא שמשחד לפעמים לעבור על דברי התורה, אבל כשבית דין כופים אותו שוב אין לו ברירה, וכשהוא עושה בדיעבד את מה שצריך לעשות הרי הוא מרוצה ושמח בזה, וכך גם הצרות המעוררות את האדם לתשובה, זהו מפני שהאמונה קיימת בפנימיות לבו והוא רוצה להיות טוב.

והדברים מפורשים גם בשערי תשובה לרבינו יונה (ב, ב) שכתב כי הדרך הראשונה לתשובה היא "כאשר תמצאנה את האיש צרות ישיב אל לבו ויאמר, אין זה כי אם דרכי ומעללי אשר עשו אלה לו וחטאיו עוללו לנפשו, וישוב אל השם וירחמהו", וראה עוד בשאר הדרכים לתשובה שם, שהקשה שבכולם היא הדרך האחרונה - לשוב מעצמו בכל עת, להרגיש מעצמו, מתוך הבנה בלא כפייה, כמה גרוע הוא החטא, וכמה חשובות המצוות, אבל הדרך הקלה ביותר להביא לתשובה היא כאשר תמצאנה את האיש צרות שזה מעורר לתשובה יותר מכל הדברים, [והדרך השנייה שם היא בימי הזקנה שהם גם כן כעין יסורים שהגוף הולך וכלה], וכפי שבאמת אמרו חז"ל שהצרות והסרת הטבעת הועילו לתשובה יותר מכל דברי הנביאים.

קבלת התורה מאהבה בימי אחשוורוש

והנה אחר התשובה קיבלו כלל ישראל דרגה גבוהה שלא הייתה להם מעולם, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א) הדור קיבלוה בימי אחשוורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים - קיימו מה שקיבלו כבר, והיינו שחזרו וקיבלו את התורה מאהבה, כי במעמד הר סיני כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם.

והיינו שלא קיבלו בהר סיני את התורה אלא מיראה, וכמו שביאר בזה המהר"ל בספרו תפארת ישראל (פרק לב) שהייתה זו כפייה שכלית, שהרגישו מצד השכל כי אין להם ברירה ומוכרחים הם לקבל את התורה שאלמלא זה אין להם זכות קיום, אך מכל מקום לא היה זה מאהבת השם אלא מאהבה עצמית שהבינו שכדאי להם לקבל את התורה, אבל בימי אחשוורוש חזרו וקיבלו את התורה מאהבה.

ובאמת יפלא כיצד זכו בימי אחשוורוש לדרגה גבוהה יותר ממה שהיה במעמד הר סיני, הלא במעמד הר סיני קיבלו את התורה בני דור המדבר יוצאי מצרים שראו את כל הניסים וקריעת ים סוף, וכמו שאמרו (מכילתא בשלח ג) ראתה שפחה על היים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואה, והובא בפירש"י (דברים ד, לה) שפתח להם הקב"ה שבעה רקיעים וראו שהוא יחידי, וכיצד יתכן שבני דור במדבר שזכו לבהירות כזו באמונה, לא קיבלו את התורה

אלא מיראה ולא מאהבה, ואילו בימי אחשורוש בנס פורים הגיעו למדרגה נעלית יותר וקיבלו את התורה מאהבה? ורש"י פירש (בשבת שם) כי בימי אחשורוש זכו לכך מאהבת הנס, אך עדיין פלא הוא, שהרי גם ביציאת מצרים נעשו להם ניסים גלויים, ומדוע לא קיבלו בהר סיני את התורה מאהבה - מאהבת הניסים ההם?

ויתכן לפרש בזה כי ביציאת מצרים עמדו ישראל לפני מתן תורה, וקודם קבלת התורה הייתה מהות אחרת של כלל ישראל, ואף שראו את כל הניסים והיו במדרגה גבוהה באמונה, סוף-סוף עדיין לא הייתה להם קדושת ישראל בשלמות כל זמן שלא קיבלו את התורה, ולכן לא השיגו על ידי ניסי יציאת מצרים שלמות אמיתית באהבת השם, עד למתן תורה שבו קיבלו קדושת ישראל ואז כבר הייתה פנימיות נשמתם בדרגה מושלמת מאד, ורק אחרי שזכו למדרגה כזו, הדרך קיבלוה בימי אחשורוש, על ידי שראו את הניסים ונוספה להם אהבה.

ואפשר להוסיף עוד טעם בזה, והוא על פי מה שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, א) "והתבאר בתורה כי יעזור השם לשבים כאשר אין יד טבעם משגת ויחדש בקרבם רוח טהורה להשיג מעלת אהבתו שנאמר (דברים ל, ב) ושבת עד השם אלוֹקֵיךָ ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוּוֹךְ היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך, ואומר בגוף הענין (דברים ל, ו) ומל השם את לבבך ואת לבב זרעך - להשיג אהבתו", עכ"ד.

והיינו, מפני שישנם מדרגות רבות באהבת השם, ובהם מדרגות גבוהות של שלמות, שאי אפשר להשיגם בדרכי הטבע, וצריכים סיעתא דשמיא לזה, וכתוב בחובת הלבבות שיש הרבה דרכים להגיע לאהבת השם מצד הטבע, אך להשיג דרגת אהבת השם בשלמות אי אפשר בדרך הטבע אלא בסיעתא דשמיא.

ומבואר כי הסיעתא דשמיא הגדולה ביותר להשיג אהבת השם ניתנת לבעלי התשובה, וכמו שהביא על כך רבינו יונה מפסוק מפורש בתורה, שבעלי התשובה זוכים להשיג את הדרגה העליונה ביותר ששייך באהבת השם - בשכר התשובה, ואם כן יתכן שמטעם זה זכו ישראל בימי אחשורוש לקבלת התורה מאהבה, כי על ידי התשובה זכו לסיעתא דשמיא מיוחדת להשיג דרגה גבוהה של אהבת השם.

החובה לנצל את כל הכוחות בשלמות לעבודת השם

ויש עוד דבר ששייך לפרשת זכור, שכתוב ששאלו הפסיד את המלוכה מפני שלא קיים בשלמות את המצוה שנצטווה למחות את עמלק, ואף על פי שלא עשה איסור בידים, ורק מחמת החמלה לא קיים את המצוה בשלמות, הפסיד בשביל זה את המלוכה.

ואמרו חז"ל (יומא כב, ב) שאול באחת ועלתה לו דוד בשתיים ולא עלתה לו, שדוד המלך לא הפסיד את המלוכה גם לאחר שנכשל בשני חטאים, ואילו שאול הפסיד את המלוכה עבור חטא אחד, וצריכים להבין מה באמת ההבדל ששאלו שעשה חטא אחד בשב ואל תעשה הפסיד את המלוכה, ודוד שעשה שני חטאים בקום ועשה נשאר עם מלכות בית דוד בשלמות לדורי דורות, הלא דבר הוא.

ומצינו בקדמונים (ספר העיקרים מאמר רביעי פרק כ"ו) טעם אחד לזה, כי שאול המלך לא חטא במצוות פרטיות, אלא בדברים שמחויב בהם מצד תפקיד המלוכה, כי מחיית עמלק שייכת רק בזמן שיש מלך, ונצטווה בזה שאול מפני שכך היא חובת המלוכה, ומאחר שלא קיים שאול כראוי את חובת המלוכה הפסיד בזה את זכותו למלכות, כי מן השמים נותנים מלכות למי שיקיים את חיובי המלכות, ומי שאינו מקיים בשלמות את חיובי המלכות אין לו

זכות למלכות, מה שאין כן החטאים שנכשל בהם דוד המלך, לא היו חטאים ששייכים לחובות המלוכה, אלא חטאים פרטיים ששייכים לכל אדם מישראל, לכן לא הפסיד את מלכותו עבורם.

וכל אחד ואחד מאיתנו צריך להתעורר מזה, כי אדם שזוכה לקבל כוחות וכישרונות מן השמים, הרי זה בשביל שיוכל להתעלות על ידם בתורה ובמצוות ובמעשים טובים, ואם אינו מנצל כראוי את הכוחות והאפשרויות שיש לו, שוב אין לו זכות לזה, ונטלים ממנו מן השמים את הכוחות שקיבל.

וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, י) בדרכי החרטה שיאמר החוטא לעצמו, "הנה הבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל להכירו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו וכו', ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים", מפני שאם אדם אינו מקיים את חובתו בחיים - לא מגיע לו חיים.

ויש בזה התעוררות לכל אחד ואחד, שככל שיש לאדם יותר כוחות ואפשרויות לעסוק בתורה ובמצוות, גם התביעה ממנו גדולה יותר, שינצל את כוחותיו בשלמות, ומי שאינו מקיים כראוי את חיוביו, מפסיד בזה את הזכויות לקבל כוחות. זהו הטעם המפורש בדברי הקדמונים שלכן הפסיד שאול את המלוכה, שחטא בדבר שהיה מחויב בו מצד חובת המלוכה, ומפני שלא קיים את חובת המלוכה בשלמות - הפסיד את המלוכה.

קידוש השם - לכל אחד לפי דרגתו

ומסתבר שיש טעם נוסף בחומר חטאו של שאול, כי מחיית עמלק היא מצוה מיוחדת מצד קידוש השם, וכמו שפירש"י על הפסוק (שמות יז, טז) "כי יד על כס קה" - נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כיסאו שלם עד שיימחה שמו של עמלק כולו, ע"כ.

והיינו מפני שעמלק עשה חילול השם וצינן את היראה כמו שכתוב (דברים כה, יח) "אשר קרך בדרך", ופירש"י, "לשון קור וחום, ציננך והפשיך מרתיחתך, שהיו העובדי כוכבים יראים להילחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים, משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בלייעל אחד קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכווה הקרה אותה בפני אחרים", וכיוון שעמלק חילל שם שמים הרי במחייתו מתקדש שם שמים, ורק על ידי מחיית עמלק בשלמות יתמלא כבוד שמים ויהיה בשלמות.

ונמצא כי כאשר חסר בשלמות מחיית עמלק - חסר קידוש השם, ואם המציאות היא שחסר קידוש השם, ונמנעים מלעשות קידוש השם בשלמות, זה עצמו חילול השם, כי חילול השם אינו רק בידיים, אלא גם בשב ואל תעשה.

וכמו שמצינו בגמרא (יומא פו, א) "היכי דמי חילול השם? אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחא ולא יהיבנא דמי לאלתר, רבי יוחנן אמר כגון אנא דמסגינא ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין", והיינו כי חילול השם נמדד אצל כל אדם לפי מדרגתו, ורבי יוחנן לפי מדרגתו היה אסור שיסיח דעת מן התורה, ולכך אם היה הולך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, זהו חילול השם בשב ואל תעשה.

וכן רב לפי מדרגתו היה צריך להתנהג בענייני בין אדם לחברו בשלמות יותר מאשר אחרים, ואם היה קונה ולא משלם לאלתר, זה החילול השם שעליו נאמר (ביומא שם) שאין לו כוח בתשובה לתלות ולא ביום הכיפורים לכפר ולא ביסורים למרק אלא כולם תולים

ומיתה ממרקת, וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (א, מז ; ד, טז) שהעצה לתיקון חילול השם היא זה לעומת זה - להרבות קידוש השם, שבזה עם התשובה יכופר לו עוון חילול השם.

ונתבאר עוד כי חילול השם אינו דווקא בדברים שבין אדם למקום, אלא גם בעניינים שבין אדם לחברו כמו שאמר רב "כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתרי", כי אדם חשוב שצריך להיות בשלמות מפני שהוא בעל תורה, צריך הוא גם להיות מושלם בדברים שבין אדם לחברו, ואם הוא חסר בשלמות בעניינים הללו - אצלו זהו חילול השם.

זה מחייב מאד אותנו בני התורה, כי ההסתכלות על בני תורה היא אחרת, שהם בעלי מעלה ויש להם שלמות, וההנהגה בדברים שבין אדם לחברו אצל בני תורה, צריכה להיות יותר בשלמות, וכל פגם הקטן ביותר בעניינים אלו, זה כבר חילול השם חמור מאד.

היודע את חובתו ומזלזל בה - מואס את דבר השם

ויש להוסיף עוד טעם בזה, מפני שכתוב שם ששמואל אמר לשאול (ש"א טו, כג) "יען מאסת את דבר השם וימאסך ממלך", והיינו שהיה דבר השם אל שאול והוא מאס את דבר השם ולא התחשב בזה, כי היה ציווי מיוחד מאת הקב"ה אליו (שם ג) "ולא תחמול עליו", והוא עבר על זה ככתוב (שם ט) "ויחמול שאול והעם", ואף שהחמלה היא מידה טובה מאד, הרי בזמן שיש ציווי השם שלא לחמול צריכים לנהוג כפי החיוב ולא לחמול, וזוהי סיבה נוספת לחומר חטאו של שאול.

והדברים שייכים לכל אחד ואחד מאיתנו, אדם שיודע את חובתו ומזלזל בה זה נקרא שהוא מואס את דבר השם, וכל אחד יכול לקדש שם שמים בהנהגתו אפילו בשב ואל תעשה, וכמו שהיו ציוויים אל שאול המלך גם אנחנו יש לנו ציוויים.

וכתוב בחובת הלבבות (שער התשובה פ"ו) כי בכל הדורות ובכל הארצות תמיד יש מי שקורא לדבר השם, וכל מי שהוא אדם ישר יש לו ממי לקבל הדרכה בענייני התורה והמצוות ובכל ענייני השלמות, אין דור ואין מקום שלא יהיה בו מישוהו שקורא לדבר השם, בפרט בדורנו שיש תקשורת מפותחת ויודעים מה שנעשה בכל העולם, וברוך השם גם היום יש לנו גדולי ישראל הקוראים לדבר השם, וחייבים אנו להישמע לדבריהם, ועל ידי זה יתרבה כבוד שמים בעולם.

"בני תורה" - רבנן לא צריכי נטירותא

עלינו להכיר מעלת עצמנו שאנחנו בני תורה, בני תורה זה לא סתם אדם, וצריכים לדעת מה שאמרו חז"ל (ב"ב ח, א) כי יש דרגה מיוחדת של 'רבנן' הפטורים ממס שמירת העיר, שהם בעצמם השומרים על העיר וזכות תורתם היא שמגינה על כל הציבור, לכן הם פטורים מלשלם מיסים, ומשום כך אנו פטורים גם מעבודת הצבא, מפני שזכות התורה זהו המגן על כל הציבור, אבל לשם כך עלינו להיות 'רבנן' בשלמות. וצריכים לדעת מה היא הדרגה של רבנן שפטורים ממס השמירה?

וכתב הרא"ש שם (ב"ב פ"א סימן כ"ו) "ונראה שתלמיד חכם שיש לו אומנות או קצת משא ומתן להתפרנס כדי חייו ולא להתעשר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה הוא הנקרא תורתו אומנותו", והיינו שגדר רבנן אינו דווקא מי שעוסק בתורה כל שעות היום, אלא אפילו אדם שצריך חלק מן היום לעבוד לפרנסתו [בימינו כל מי שרוצה ללמוד תורה יש לו 'זבולון', אבל בדורות קודמים שלא היו 'כוללים', רבים היו

צריכים לעסוק במלאכה לפרנסת ביתם], אם אינו אף להעשיר ובכל שעה שהוא פנוי מעסקו הוא חוזר לתלמודו, הרי הוא גם כן בכלל רבנן שפטורים ממס השמירה, וזכות תורתו שומרת על כל אנשי העיר, מפני שהוא לומד כמה שהוא יכול ללמוד, לא משנה כמה זמן הוא עובד לפרנסתו, אם שעתיים או שלוש או שמונה שעות, אם הוא עושה זאת מפני שהוא מוכרח להתפרנס כדי חייו, והזמן הפנוי שלו מוקדש לגמרי לתורה, הוא נקרא רבנן ופטור ממס השמירה, כי התורה של מגינה על כל הציבור.

ומשמע מלשון הרא"ש שאם לא "כל שעה שהוא פנוי מעסקיו חוזר לתלמודו", אפילו שהוא עוסק בתורה רוב שעות היום, אם יש אצלו זמנים שהוא בטל מדברי תורה, כבר אינו בכלל רבנן וצריך לתת את מס השמירה, ונמצא כי שם 'רבנן' תלוי אצל כל אחד ואחד לפי מעשיו והאפשרויות שבידו, אם הוא עושה את כל מה שהוא יכול לעשות וכל שעה שהוא פנוי מעסקו חוזר לתלמודו, הרי הוא נקרא רבנן, אבל אם הוא יכול לעשות משהו יותר והוא עושה פחות מכפי יכולתו, אינו נקרא רבנן, וצריך להשתתף בתשלום מס השמירה.

מעלת 'רבנן' תלויה במידות טובות

ועלינו לדעת כי מעלת 'רבנן' אינה תלויה רק בהתמדת התורה אלא גם במידות טובות, ומי שאינו בעל מידות טובות אינו נקרא רבנן, ומבואר כן ממה שאמרו (ב"ב ח, ב) "ורבנן מאי? אמר רבינא: ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", כי לעיל שם הוזכרה מעלתם של מלמדי תינוקות וגבאי צדקה, שעליהם נאמר והמשכילים יזהרו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, ועל זה שאלו, מה היא מעלתם של רבנן, והביאו את הפסוק "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", ופירשו התוספות שם, דהיינו שמש של עתיד לבא שהיא שבעתיים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית היה שבעתיים מאור חמה של עכשיו, עיין שם.

והדרגה של "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" נאמרה גם על מידות טובות, כמו שמבואר בגמרא (גיטין לו, ב) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", והיינו מי שמתגבר על הטבע ואינו מחזיר למי שפוגע בו ומזלזל בו, ושמוח ביסורים מפני שידוע את האמת כי היסורים אינם באים בחינם, ותכליתם לכפרת עוונות או אם הוא צדיק הם יסורים של אהבה, ועל כל פנים היסורים הם לטובה, וכדאי לסבול יסורים בעולם הזה, ורק הרשעים אין להם יסורים ומקבלים את שכרם בעולם הזה, אבל הצדיקים מבינים שיסורים הם דבר טוב ושמחים בהם, על בעלי מידות טובות כאלו נאמר הפסוק "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו".

והנה בגמרא בגיטין לא הוזכר שבעלי מידות טובות אלו נקראים בשם 'רבנן', אבל זאת כבר למדנו מדברי הגמרא בבבא בתרא הנ"ל שהפסוק הזה נאמר על רבנן, ונמצא כי שם 'רבנן' אינו תלוי רק בהתמדת התורה, כי אמנם בוודאי אדם שאינו מנצל את כל זמנו הפנוי בשלמות לתורה אינו נקרא רבנן, אבל זה תלוי גם בשלמות המידות, ורבים טועים וסבורים שאף מי שמתבטל קצת לפעמים, או שאינו מושלם במידות טובות וקשה לו להיות מהשומעים חרפתם ואינם משיבים, גם הוא נקרא רבנן שתורתו אומנותו, אבל באמת רבנן הם אלו שלומדים בהתמדה ומנצלים את כל זמנם הפנוי לתורה, ונעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, סובלים קשיים ושמחים ביסורים, והעושה כן אשריו בעולם הזה, וממילא יש לו כוח להתגבר על הקשיים.

בין אדם לחברו - זהירות מאונאת דברים, דרכי התוכחה

זה נוגע מאד למעשה, כשנמצאים בתוך ציבור לא יימלט שאחד ייפגע מחברו, יש שפוגעים בכוונה ויש שלא בכוונה, וקשה מאד להיות מהנעלבים ואינם עולבים, וצריכים לדעת כי אונאת דברים זה איסור חמור מאד, וכמו שאמרו (ב"מ נח, ב) גדול אונאת דברים מאונאת ממון שזה נאמר בו ויראת מאלוקיך וזה לא נאמר בו ויראת מאלוקיך, ועוד שם (נט, א) נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ולפעמים זה בא מתוך שרואים אדם שעושה שלא כהוגן, בפרט בין בני הישיבה מצוי דברים כאלה שאחד חושב על חברו שעושה שלא כהוגן, ומחמת זה חושבים שהותרה אפילו אונאת דברים, וצריכים לדעת את חומר האיסור שבזה.

ואפילו מצות תוכחה כמעט אינה שייכת בזמננו, וכמו שהובא בספר מנחת שמואל בזה הלשון: "אבל ראוי שתדע שכך קבלתי מרבתי, ובפרט מאדמו"ר ר' חיים מוולאזין זיע"א, שבזמן הזה קשות אינם נשמעים, ומי שאין טבעו לדבר רכות, וממהר לכעוס על עושי עוול, ובפרט כשלא ישמע לו - פטור ממצות תוכחה", עכ"ד. והיינו שתוכחה אינה מתקבלת אלא בלשון ידידות, כשהדברים נאמרים בצורה שאינה פוגעת, אבל תוכחה בצורה הפוגעת שהלה אינו יכול לסבול את זה שמוכיחים אותו, אינה תוכחה, כי תוכחה כזו אינה מועילה אלא להיפך.

וכמו שמצינו בגמרא (מו"ק יז, א) כי המכה בנו גדול עובר בלפני עיוור לא תיתן מכשול, והיינו אם אדם רואה את בנו הגדול שאינו מתנהג כמו שצריך, והאב אינו יכול לסבול את התנהגותו של בנו ומכה אותו על זה, הרי הוא עובר בלפני עיוור, כי מפני שהבן הוא גדול לא יועיל האב כלום בהכאתו, בפרט בימינו שאפילו לקטנים אין זה מועיל תמיד, ונמצא כי בהכאתו הוא מכשיל את הבן שיתחצף אליו, והכאה אינה דווקא בידיים, אלא אם אומרים לבן מילה פוגעת זה מכשיל אותו יותר ממכה, כי יותר קשה לסבול מילה פוגעת מאשר מכה, וכמו שאומרים באידיש "א קלאפ פארגייט א ווארט באשטייט" - מכה עוברת אך מילה נשארת.

וכך גם מי שמוכיח את חברו בצורה פוגעת, הרי עלול הוא להכשילו יותר בזה, ונמצא עובר בלפני עיוור לא תיתן מכשול, בפרט אדם כזה שהוא שוגג במעשיו, שאינו מבין את חומר הדבר במה שהוא עושה, ויכול להיות שבמשך הזמן יבין וישנה את התנהגותו לטובה, אבל אם אומרים לו תוכחה בצורה פוגעת, הרי בדרך הטבע הוא רוצה להיות צודק, וממשיך דווקא לעשות את מעשיו הרעים, ונמצא כי התוכחה גרמה לו שיהיה גרוע יותר, והרי זה 'לפני עיוור' גמור. זה נוגע למעשה בהרבה עניינים, שמא על ידי התוכחה ייהפך השוגג למזיד, זה מה שצריכים מאד להיזהר בענייני בין אדם לחברו.

עלינו לדעת שהכל תלוי בזכויות, כל אחד צריך זכויות להצלחה בכל העניינים, גם ישיבה ומקום תורה צריכים זכויות, והזכויות הם המידות הטובות, אם יש חיסרון במידות הטובות - אין זכויות לא ליחיד ולא לציבור, מידות טובות זה שהכל יהיה על פי ההלכה, להיות מן הנעלבים ואינם עולבים, לא לומר מילה פוגעת, מפני שזה מזיק ואין בכך שום תועלת, העצה להשפיע היא רק כמו שכתוב באגרות החזון איש (ג, סב) כי מי שהוא בעל תורה אמיתי השפעתו ניכרת, והשפעתו של בעל תורה אמיתי, גדולה יותר מכל דברי התוכחה שיכולים לומר.

אין שום היתר לאונאת דברים בפורים

בפרט עתה בעמדנו לפני פורים, צריכים לחזור על זה, יש שחושבים שבפורים מקבלים היתר לאונאת דברים, לדבר דברים פוגעים ולצער בני אדם, אבל באמת אין שום היתר לאונאת דברים בפורים, כי אמנם ימים אלו הם זמן של שמחה, ואפשר להתבטא בלשון שיש בה קצת הומור, אך בשום אופן לא לומר מילה פוגעת, אם מישהו ייפגע - זו עבירה חמורה מאד, אין שום היתר לפגוע במישהו באונאת דברים, ורק כתוב ברמ"א (או"ח תרצו, ח) כי בני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בזה משום לא תגזול, אבל לצער את חברו זה מידות רעות ואונאת דברים ואין היתר לזה כלל.

ואף על פי שלפעמים מתוך שמחת הפורים מתעוררים לשמוח מדברים כאלו, זהו ניסיון שצריכים לעמוד בו, וכפי גודל הניסיון - אם עומדים בו זוהי זכות גדולה מאד להצלחה, ואם עומדים בניסיון בציבור זוהי זכות לכל הציבור, ועל ידי שיעמדו בניסיונות בענייני בין אדם לחברו, ממילא גם התורה תהיה בשלמות. ועלינו להשתדל שהפורים יעבור בצורה כזאת של שמחה ורעות, גם מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים הם עניינים של חיזוק בבין אדם לחברו, זה כל שמחת הפורים וזכות גדולה לכל אחד ואחד.

יהי רצון שנצליח בזה!

בן ישיבה שאל למרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, שיש לו קצת השפעה על חבריו ויכול להסביר להם שחמור מאד להיות פורים רב [להתלוצץ מהרבנים וכו'], אך מצד שני יש שלא ישמעו לו, ונמצא שגרם שיהיו מזידים, האם עדיף שלא לומר משום דמוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים?

והשיב רבינו שליט"א: "בדבר המפורש בתורה לא אמרינן מוטב שיהיו שוגגים, ואיסור להיות פורים רב מפורש בתורה הוא..."

כל מה שאסרה תורה, כנגד זה התירה דבר אחר, כמו שאמרו חז"ל בחולין על כמה דברים, כמו חזיר, התירה תורה כנגד זה שיבוטא, וכן הרבה. ועל דרך זה יש שסבורים שכל השנה אסור לבזות יהודי אבל בפורים מותר, אבל זה טעות!

מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א, פרי חיים

מִן הַמִּשְׁגִּיחַ

הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי דָב יִפֵּה שְׁלִיט"א

עֲבוֹדַת יְמֵי הַפּוֹרִים

נֹאמֵר בְּהִיכֵל יְשִׁיבַת כְּנֶסֶת חֲזָקִיהוּ בַכֶּפֶר חֲסִידִים

הַשְּׂמֵחָה בַחֹדֶשׁ אָדָר

"מִשְׁנַכְנֵס אָדָר מְרַבֵּים בַּשְּׂמֵחָה" - בַּסְּפָרִים הַקְּדוּשִׁים מוֹבָא שְׂאֵחַד מֵהַסִּיבּוֹת שְׁצָרִיךְ לְהַרְבּוֹת בַּשְּׂמֵחָה הַיָּא, מִשּׁוֹם שֶׁהַשְּׂפָעוֹת הַמִּיּוֹחַדוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ אָדָר נִמְשַׁכּוֹת עַל יְדֵי הַשְּׂמֵחָה. הַצּוֹרֵךְ לְהַרְבּוֹת בַּשְּׂמֵחָה מַחִיִּיב לְהַרְבּוֹת בְּאַמְצָעִים הַמְּבִיאִים לְרִיבּוּי הַשְּׂמֵחָה. בְּרֹאשׁ וּבְרֵאשׁוֹנָה יֵשׁ לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה שֵׁישׁ בַּהּ כּוֹחַ מִיּוֹחַד לְהַנְחִיל שְׂמֵחָה לְלוּמְדֵיהָ, כְּדַבְּרֵי דוֹד הַמֶּלֶךְ בְּתֵהִלִּים (י"ט, ט) "פְּקוּדֵי ד' יִשְׂרָאֵל מִשְׂמַחֵי לְבִי".

בַּחֹדֶשׁ אָדָר אֲנִי שְׂמַחִים בְּהַתְּגַלּוֹת מִיּוֹחַדוֹת שֶׁל אֶהְבֵּת ד' לְיִשְׂרָאֵל, שְׂבֵאוֹתָיו יוֹם שְׂנוֹעֵד עַל יְדֵי הַמֶּן לְהַשְׂמִיד לְהַרּוֹג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, בְּדִיּוֹק בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הַרְגוּ הַיְּהוּדִים אֶת שׂוֹנְאֵיהֶם וְנִהְפּוּךְ הוּא.

הַחֲתָם סוֹפֵר אֹמֵר כִּי תִלְיֵית הַמֶּן לֹא הִיִּיתָה כָּל כֶּךָ רְבוּתָא, מִשּׁוֹם שֶׁהִיִּיתָה לְאַחַר שֶׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּבָה וְהָיוּ רְאוּיִים לְהַצְלָה, אֲבָל הַרִיגְתָּהּ שֶׁל וְשֵׁתִי בְּמִשְׁתָּה הִיא הַרְבּוּתָא הַגְּדוּלָה, מִשּׁוֹם שֶׁבָּזָה יִתְבַרֵּר שֶׁהַקְּב"ה עֵסֵק בְּהַכְנַת הַצִּלְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל עוֹד בְּטֵרֵם שֶׁבּוּ בְּתִשׁוּבָה עַל מַה שְׁחָטְאוּ בְּסִעֻדַּת אַחְשׁוּרוֹשׁ, וְזֶהוּ גִילּוּי גְדוֹל לְאַהֲבַתּוֹ שֶׁל הַקְּב"ה אוֹתָנוּ, שֶׁבְּעוֹד בְּזִמְנָן שְׁחָטְאוּ כָּבֵר הַכִּיָּן לָנוּ אֶת הַהַצְלָה.

וְיֵשׁ לְהַתְּבוּנָן, כִּי הֵנָּה מִשְׂפַּחָה שֵׁישׁ לָהּ אֲבָ עֵשִׂיר הָרִי הֵם שְׂמַחִים בָּזָה, מִפְּנֵי שֶׁזֶה פּוֹטֵר אוֹתָם מִדְּאָגוֹת שֶׁל פְּרִנְסָה הוֹצֵאוֹת הַנִּשְׂוֵאִים וְכְדו', אֲךָ עוֹשְׂרוֹ שֶׁל הָאֵב אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַבְטִיחַ אֶת בְּרִיאוֹת מִשְׂפַּחְתּוֹ, אִם כֵּן, כִּמָּה צְרִיכִים אֲנִי לְשִׂמּוֹחַ שֵׁישׁ לָנוּ אֲבָ בְּשָׂמִים, שֶׁהוּא גַם שְׁלִיט עַל הַכָּל, וּמִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, וְהוּא אוֹהֵב אוֹתָנוּ בְּאַהֲבָה גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר וְשׁוֹקֵד תְּדִיר עַל טוֹבְתָנוּ.

בְּשִׂיחָה שְׂמִסְרֵתִי פַעַם בְּפָנֵי צִיבּוֹר הַמִּתְקַרְבִּים לְיִהוּדוֹת, אִמְרֵתִי: שְׂבַכּוּחַן שֶׁל שְׁלוֹשֶׁת הַמִּילִים שֶׁאֲמַר דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה (תֵּהִלִּים קִמָּה, ט) "טוֹב ד' לְכוּלִי" לְהַעֲנִיק עוֹשֵׂר לְאַנּוּשׁוֹת יוֹתֵר מִכָּל הַמַּצְאוֹת הַטֵּכְנֹלוֹגִיוֹת. הַמַּצְאוֹת הַחֲדָשׁוֹת אֲמַנֵּם עָשׂוּ אֶת הַחַיִּים נוֹחִים יוֹתֵר, אֲךָ לֹא מְאוֹשְׂרִים יוֹתֵר!

אֲדָם מֵתְרַגֵּל בְּמַהִירוֹת לְהַמַּצְאוֹת חֲדָשׁוֹת וּלְיִתְרוֹנוֹת הַנוֹבְעִים מֵהֶם, אֲךָ נוֹתֵר רַעֲב וְחֹסֵר סִיפּוֹק כְּתוֹצָאָה מִקְּנָאָה, תְּאוּוּהָ וְכַבּוּד שֶׁלֹּא בָּאוּ עַל סִיפּוֹקִים. לְעוֹמֵת זֹאת הַחֵי בִּידֵיעָה שֶׁהַקְּב"ה אֲדוֹן הַבְּרִיאָה וּמִנְהִיגָהּ, וְהוּא טוֹב לְכוּלִי, וְכָל מַה שְׂמַבִּיא עֲלֵינוּ, בֵּין טוֹב וּבֵין מוֹטֵב, הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַטוֹב בְּיוֹתֵר עֲבוּרָנוּ, גַּם כְּשֶׁאֵין אֲנִי מְבִינִים מְדוּעַ. יֵשׁ לוֹ בְּמַה לְחַזֵּק עֲצֻמוֹ

במצבים הקשים ביותר ולשמוח תמיד בזה שהקב"ה שוקד ללא הרף להיטיב עימנו בזה ובבא.

וזה תפקידנו בחודש אדר שמרבים בשמחה, להשיב אל ליבנו שיש לנו אב רחמן שאוהב אותנו וחפץ להיטיב לנו וגם יכול להיטיב לנו, באופן מיוחד יש להתחזק בזה, וכל מהלך התפילה מלאה בפסוקים ובבקשות שתוכנן שהכול תלוי ביד ד' והוא אוהב אותנו ושוקד על טובתנו.

יום הכיפורים כפורים

מובא בספרים בשם האר"י ז"ל שיום הכיפורים כפורים, יש שמאד מאד דיברו על גדולת יום הפורים, ודייקו מזה שהקטן נתלה בגדול.

ולי היה נראה שהכוונה שיש בחינה שבו יום הפורים גדול מיום הכיפורים, כי ביום כיפור ישראל שבים בתשובה מיראה מפאת עוונותיהם, ובפורים תשובת ישראל הייתה מאהבתם להקב"ה אחר שראו את אהבת הקב"ה אליהם.

ואמנם, גם ביום הכיפורים כלל ישראל עושים תשובה מאהבה, אבל עיקר התשובה היא מיראת החטא שתלויים ועומדים, ובה מתייחד יום הפורים שהוא זמן של תשובה מאהבה עוד יותר מיום הכיפורים.

גזירת המן על ישראל

המן ביקש להשמיד את הנשמות, להרוג את הנפשות, לאבד את הרוחות ולבוז את שללם, והיה לו את הכוח לזה כמבואר בגמרא (חולין קלט, ב): רמז להמן בתורה מנין? שנאמר "המין העץ אשר אותו תאכלו", ובוודאי שאם הגמרא מרמזת זאת מן הפסוק, יש שייכות בין הדברים ואין זה רק דימוי מילים בעלמא.

והמהר"ל ביאר בזה כי עץ הדעת הוא שהביא כליה לעולם, והמן היה האדם המתאים להביא כליה לעם ישראל, וממילא לכל העולם כולו, הקיים מכוח עם ישראל. חז"ל אומרים (מגילה יא, א) "בקום עלינו אדם - אדם ולא מלך", כי מלך אינו מעוניין להשמיד את העם, כיון שתפקידו לדאוג לעם, אבל המן הרשע שאינו מלך, רצה להשמיד את עם ישראל.

וכל זה היה בחודש אדר זמן שהיה מסוגל לפורענות, והקב"ה ברחמיו הפך המזלות, וזאת אף על פי שנפסק ונחתם על עם ישראל כליה, הקב"ה ברחמיו הרבים הציל אותנו. ולא הספיק לזה רק רחמים, אלא היה נצרך רחמים רבים (כנוסח שבעל הניסים) הקב"ה הפר עצתו - היינו את תכניות המן לאבד את ישראל, ואת מחשבתו - היינו הרווחים שהיו לו בזה, והשבות לו גמולו בראשו - הייתה הנהגה ניסית מיוחדת של נהפוך הוא כמתואר במגילה.

ועל רצונו של המן לבטל את המצוות - נוספו לנו מצוות הפורים, ועל רצונו לאבד את הרוח - קיבלנו את מצוות השמחה המחיה את הרוח, ועל רצונו לאבד הנפשות - קיבלנו מצוות המשתה, ועל רצונו לבוז את השלל - נצטוונו במתנות לאביונים לדאוג שאף אחד לא יחסר בפורים (כמבואר בגר"א).

המיוחדות בנס פורים

נס פורים מתייחד מעל שאר הניסים, כי בעוד ששאר הניסים נעשו בגלוי, נס פורים נעשה בנסתר. נס פורים לא נעשה על ידי שידוד מערכות טבע, אלא הוסתר בלבוש טבעי, ועל פי זה מבאר המהר"ל מה שלא הוזכר במגילת אסתר אפילו פעם אחת שם השם שלא נמחק, מאחר ששם השם הגדול לא נראה בגלוי בנס זה, ולכן לא הוזכר במפורש כי אם בדרך רמז.

הרב דסלר בספרו מוסיף שאף על פי שלא היה נס גלוי, מכל מקום זה היה בבחינת גלוי שבנסתר, שבסוף כן התברר והיה ניתן לראות איך שהמאורעות השונים, שלכאורה לא היו קשורים זה לזה, חברו יחדיו, והביאו את הצלת עם ישראל מידי המן.

עוד נתייחד נס פורים משאר הניסים, שבכל נס אפשר לראות את הנס מיד, ולעומת זאת בפורים שרשרת האירועים המתוארים במגילה שהתפרשו על פני כתשע שנים היו נראים בזמן התהוותם חסרי משמעות ללא קשר ביניהם, רק לבסוף נתבאר תכליתם.

והגאון הוסיף עוד שהנס היה בזמן של גלות, אחר חורבן בית ראשון, עוד קודם בניית בית שני, ואף על פי כן הראה להם הקב"ה אהבתו אליהם, ועשה להם הנס. והביא לזה משל לבן מלך שאביו שלחו מחמת עבירות שעשה, אבל המלך דאג לשלום בנו, ושלח ביד עבדיו להגן על בנו בלא שיידע זאת. והבן ראה שכאשר חיה רעה באה להזיק אותו, מיד יש מי שמצילו ממנה, והבין שזה מעשה ידי אביו המלך, שלמרות שאביו המלך גרשו מחמת חטאיו, עדיין אהבתו בליבו, והוא שולח להגן עליו. ממילא נתגברה מאד אהבת הבן לאביו המלך, וחזר בתשובה שלמה, ושב לאביו.

כן עם ישראל שהיה בגלות בזמן שחטאו, ראו שהקב"ה דואג להם למרות חטאיהם, כמו שהזכרנו מקודם דברי החתם סופר, שבעוד שהיו במשתה, כבר אז עסק הקב"ה בהצלתם והרג את ושתי, ועל ידי שראו את אהבת ד' אליהם, אז נקבעה אהבת ד' בליבם, וחזרו בתשובה שלמה להקב"ה, וקיבלו את התורה מאהבה.

קריאתה זו הלילא

המצוה העיקרית בפורים היא קריאת המגילה, גם מסכת מגילה עיקרה עוסקת סביב המגילה, אין לשער כמה שאפשר להתעלות על ידי המגילה, וזה על ידי שימת לב למה שכתוב במגילה. וראוי להתכונן לזה עוד קודם יום הפורים וללמוד את המגילה עם פירושה.

בגמרא כתוב (מגילה יד, א) שקריאתה זו הלילא, דעתו של היסוד ושורש העבודה שקריאת המגילה גרידא אינה מספיקה לקיים את מצוות ההלל, ורק שיעלה בליבו כל מעשה תוקפו וגבורתו של הנס, וייתן בליבו הודאה גדולה ועצומה למפליא לעשות, אז יקיים המצווה. וכתב, שעל קטב זה תיקנו אנשי כנסת הגדולה חיוב קריאתה ועיקר הקריאה לידע גודל הנס, שעל ידי זה ייתן הודאה ושבח ליוצרנו ובוראנו.

והנה במשנה ברורה לא הובא דעתו של היסוד ושורש העבודה, ויתכן שהטעם לכך, שהרי הדין הוא שאפילו אם החסיר אות אחת מהמגילה לא יצא ידי חובתו, על כן יש לחוש, שאם יעמיק במחשבות אלו בקריאת המגילה, יחסיר בשמיעתה. על כל פנים, אם אחד רוצה לקיים דברי היסוד ושורש העבודה, ייזהר שלא יחסיר בשמיעת המגילה בשלמות.

במאירי כתוב שאם אין לו מגילה לקרוא בה, על כל פנים יאמר הלל (בפוסקים זה לא הובא). והגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל ביאר הטעם שבפורים יוצאים ידי חובת הלל בקריאת המגילה, כי הכלל הוא שבנס גלוי אנו מהללים בגלוי, ובנס נסתר אנו מהללים בסתר, ולפיכך נס פורים שהיה בנסתר, אנו מהללים במגילה באופן נסתר.

קריאת המגילה מתנה גדולה מאד לעם ישראל, וראוי לשמוע בשמחה גדולה את המגילה. בקריאה אנו מעוררים את חסדי ד' שהיו עימנו, וכמו שאז קיבלו את התורה מרצון, כך הקריאה מעוררת בנו לקבל את התורה מרצון, ומשרישה בנו אמונה בהשגחת ד' ובאהבתו אלינו.

תשועתם הייתה לנצח

כתוב במשנה (מגילה יז, א) שהקורא את המגילה למפרע לא יצא, ורמזו בזה שמי שקורא את המגילה ורואה את הניסים כדבר היסטורי כדבר שהיה רק אז, לא יצא.

ובאמת בכל דור ודור עומדים עלינו לכולותינו והקב"ה מצילנו מידם. ובהגדה של פסח מיד לאחר מכן מוסיפים: צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה לא גזר על הזכרים ולבן ביקש לעקור הכל. אומר הגר"א שהרי לולא שהתורה הייתה מעידה שלבן ביקש להרוג את יעקב אבינו לא היינו יודעים זאת. אותו הדבר בכל דור ודור בלא שאנו יודעים עומדים עלינו לכולותינו, והקב"ה באהבתו אותנו מצילנו מידם.

"תשועתם הייתה לנצח" - אין זה תשועה זמנית, אלא לנצח. "להודיע" - תמיד, "שכל קוויך לא ייבושו ולא ייכלמו לנצח כל החוסים בך" - מי שמקווה אל ד' וחוסה בו, אף על פי שאינו צדיק, זה עצמו סיבה שיזכה לישועה. וכן הוא הנוסח ברכת הרב את ריבנו - הכל בלשון הווה, מחמת שזה השגחה והצלחה תמידית.

ובאמת, בדור שלנו זה לא פשוט בכלל, יש צורך באיראן שמדבר בגלוי להשמיד את עם ישראל. ר' אלחנן הרי אומר שמה שהגויים מדברים למטה דברי שנאה על עם ישראל, זה רק בגלל שגם למעלה יש קטרוג על ידי השר שלהם. אם כן כשאנו שומעים את הצורך באיראן מדבר בריש גלי להשמיד את עמנו רחמנא לצלן, צריך להתחזק מאד ולהכיר בחסדי ד' השומר אותנו ומצילנו מידם.

הבטחת ד' שלא תישכח מפי זרעו

הודאה מיוחדת להקב"ה שזכינו להיות בני תורה. אנו זוכים ללמוד בישיבה קדושה ויש בידנו האפשרות להתמיד בתורת ד' במשך כל שעות היום. ולמרות שקמו כוחות אדירים להשכיח התורה מעם ישראל, נשארנו בני תורה.

ראש הממשלה הראשון רצה מאד לעקור את התורה מעם ישראל, ולעשות עם חדש. למרות הכל הוא בעצמו זה שנתן את הדיחוי לבני הישיבות, ובעקבותיו הלכו כולם. הרב לורנץ ז"ל שאל אותו בסוף ימיו אם יש דבר שהוא מתחרט עליו, ואמר לו כי הדבר היחיד שהוא מתחרט - על שנתן דיחוי לבני הישיבות. אמר לו הרב לורנץ, כל זמן שהיית ראש ממשלה, אז לב מלכים ושרים ביד ד', רק עכשיו שאינך בתפקיד, אתה מתחרט.

מִן הַחֲזוֹן אִישׁ זְצוּק"ל אָמַר לִי שֶהֲדַחִייה שֶהֵם נוֹתְנִים לְבַנֵי הַיְשִׁיבוֹת, זֶהוּ מִכּוֹחַ הַהֲבַטְחָה שֶלֹא תִישְכַח מִפִּי זְרַעו. כֵּן זֶה שֶאָנוּ יוֹשְבִים בִּישִׁיבָה זֶה לֹא פְשוֹט כֻלָּל. לֹא כּוֹלֵם זָכוּ בּוֹה, צְרִיךְ מֵאֵד לִרְאוֹת אֶת חֶסֶד ד' בּוֹה.

ובאמת, בכל דור ודור רוצים לבטל מאיתנו כוח התורה על ידי כוח החרב וכוח הויכוחים (כלשונו של הרמב"ם באגרת תימן), אבל הקב"ה הבטיח לנו על ידי ישעיהו הנביא (נד, יז) "כל כלי יוצר עליך לא יצלח" - דהיינו, שמי שיתכוון לסתור דלתנו בכלי זין, ישבר הבורא את כלי מלחמתו ולא יצלח, "וכל לשון תקום עליך למשפט תרשיעני" - דהיינו, כל טוען שיתכוון לבטל מה שבידינו בטענות ובקושיות לא תתקיים עצתו.

באמת יש אנשים שכל החיים חיו עם שקרי התקשורת, אחר כך באים כמה ימים לסמינר, ורואים לא רק שאפשר שהתורה אמיתית, אלא שאי אפשר אחרת. מפני כך אויבי התורה מפחדים ומתרים: אל תלכו לסמינרים, יעשו לכם שטיפת מוח. ואמנם באמת כך הוא, שעושים שטיפה למוח מכל הזוהמה שנדבקה בו. אם כן אנו יכולים להודות לדי' לא רק על מה שהיה בכל הדורות, אלא גם על מה שעיימנו, שזכינו להיות בני תורה וללמוד בישיבה קדושה ולהתמיד בתורה יומם ולילה.

ההכנה הראויה לפורים

בסעודת פורים אפשר מאד להתעלות ולהגיע לרוממות גדולה, להשריש בקרבנו אהבת השם וביטחון בהקב"ה אשר ישפיע לכל השנה. כתוב על רבי שנטע נטיעה של שמחה, רמזו בזה שבכוח השמחה של פורים לנטוע שמחה אמיתית לכל השנה, רק שצריך להיזהר שבאמת תהיה שמחה אמיתית, שמחה שיגיע מתוכה לאהבת השם והודאה על הניסים שעשה לנו, לא חס ושלוש שמחה של הוללות ושטות, וכמו שהביא המשנה ברורה (תרצה) את דברי המאירי.

בספורנו (ויקרא כג, ד) כתוב, שאם קוראים אנו את החגים "מקראי קודש", אז "אלה הם מועדיי" - הקב"ה חפץ בהם, אמנם אם נקרא אותם מקראי חול, שעוסק בחיי שעה ותענוגות בני האדם בלבד, לא היו מועדי, אבל יהיו "מועדיכם שנאה נפשי".

נמצא שבידינו נתון הבחירה, אם נזכה לפורים של "מועדי השם" שהקב"ה חפץ בזה, או חס ושלוש "שנאה נפשי", וכדי לזכות באמת לפורים כרצונו ית', שיהיה פורים של הקב"ה ולא פורים של היצר הרע, צריך ההכנה מיוחדת לכך.

כתוב בספרים הקדושים שפורים הוא זמן מסוגל לתפילה, שהתפילה מתקבלת במיוחד. והנה חז"ל תיקנו שכל הפושט יד נותנים לו, והקב"ה מקיים גם את תקנת חכמים, ועל כן מי שפושט יד בתפילה הקב"ה נותן לו (אמנם לא כתוב כמה צריך לתת לו, אבל על כל פנים לא שב ריקם). לכן יש לראות לנצל את המתנה הגדולה שכל הפושט יד נותנים לו.

אני רגיל להביא את דברי החיי אדם בגודל הנחיצות בהכנה למצוות, דבריו נוגעים מאד לכל חיי האדם, הן בתורה, הן בתפילה, הן בבין אדם לחברו, אבל יש מצוות שבהם צריך ההכנה במיוחד, הרי היצר הרע יודע היטב כמה אפשר להשיג ביום הקדוש הזה והוא אורב לנו, וצריך מאד להיזהר ולהישמר מפניו.

יש לנו לבקש מהקב"ה שנוזח באמת בתוך כל ישראל לנצל את הפורים בשלמות, ונוזח להשריש בלבנו כמה שהקב"ה אוהב אותנו, ולכן נתן לנו את תורתו הקדושה, ונשריש בלבנו את ההשגחה המופלאה של הקב"ה עלינו, שנוזח לקבל את התורה מאהבה, בקבלה שתתמיד ותתחזק גם לאחר הפורים.

מִרְן הַגָּאוֹן רַבִּי אַרְיֵה פִּינְקֵל שְׁלִיט"א
 רֹאשׁ יִשִּׁיבַת מִיר בְּרַכְפֶּלֶד

וְלֹא יִרְא אֱלֹהִים

נֹאמֵר בְּהִיכַל יִשִּׁיבַת מִיר יְרוּשָׁלַיִם, לַיַּל תַּעֲנִית אֶסְתֵּר תִּשְׁ"ס

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֹמֶלֶק

"זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֹמֶלֶק וְגו' תִּמְחָה אֶת זְכַר עֹמֶלֶק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח" (דְּבָרִים כה, יז-יט). כֹּתֵב הַרְמַב"ם בְּסֵפֶר הַמְצוּוֹת (קִפְט) "שִׁצִּיּוֹנוֹ לְזְכוֹר מֵה שֶׁעָשָׂה לָנוּ עֹמֶלֶק בְּהַקְדִּימוֹ לְהַרְע לָנוּ, וְלִשְׁנוֹא אוֹתוֹ בְּכָל עֵת וְעַת וְנַעֲוֵר הַנִּפְשוֹת בְּמֵאֲמָרִים לְהִלְחֵם בּוֹ וְנִזְרֹז הַעַם לִשְׁנוֹא אוֹתוֹ עַד שֶׁלֹּא תִשְׁכַּח הַמְצוּה וְלֹא תִחַלֵּשׁ שְׁנֵאוֹ וְתִחַסֵּר מִהַנִּפְשוֹת עִם אֹרֶךְ הַזְּמַן, וְהוּא אִמְרוּ יִתְעַלֶּה זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לְךָ עֹמֶלֶק, יִכּוֹל בְּלִבְבְּךָ, כִּשְׁהוּא אוֹמֵר לֹא תִשְׁכַּח הָרִי שִׁכַּחַת הַלֵּב אִמְרוּ הֵא מֵה אֲנִי מִקִּיִּים זְכוֹר שֶׁתִּהְיֶה שְׁנֵאוֹ בְּפִיךָ".

וַיֵּשׁ לְהִתְבּוֹנֵן מֵהוּ הַרְע הַמִּיּוּחַד שִׁישׁ בְּעֹמֶלֶק שֶׁאֵין בְּכָל אוֹמֵה וְלִשׁוֹן, וּמֵהוּ שִׁכַּתֵּב הַרְמַב"ם בְּטַעַם זְכִירַת מַעֲשֵׂה עֹמֶלֶק "בְּהַקְדִּימוֹ לְהַרְע לָנוּ".

וּבִאֲמַת עֵינֵיך הַשְּׁנֵאוֹ לְרַשַׁע מִצֵּאֵנוּ גַם בְּרַשַׁע מִיִּשְׂרָאֵל כְּדֹאֲמַרִּינֵן בְּגַמ' (פִּסְחִים קיג, ב) לְגַבֵּי מִצּוֹת פְּרִיקָה וְטַעֲיִנָה שְׁנֵאוֹמֵר כִּי תִרְאֶה חֲמוֹר שׁוֹנֵאֵךְ, וְאֵיךְ יִתְכַן שׁוֹנֵא וְהֵלֵא כְּתִיב לֹא תִשְׁנֵא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ, אֲלֵא שְׁעִבֵר עֲבִירָה, "רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מִצּוּה לִשְׁנֵאוֹ שְׁנֵאוֹמֵר יִרְאֵת ד' שְׁנֵאוֹת רַע".

אֲבֵל שְׁנֵאוֹה זֶה אֵין לֵה שִׁיִּכּוֹת לְמִצּוּה שֶׁל שְׁנֵאוֹת עֹמֶלֶק, וְכִמוֹ שִׁכַּתֵּב הַרְמַב"ם בְּסוֹף הַלְכוֹת רֹצַח (פִּי"ג הִי"ד) "הַשְּׁנוֹא שְׁנֵאוֹמֵר בְּתוֹרָה לֹא מֵאוֹמוֹת הָעוֹלָם הוּא אֲלֵא מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵיךְ יִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹנֵא מִיִּשְׂרָאֵל וְהַכְּתוּב אוֹמֵר לֹא תִשְׁנֵא אֶת אַחִיךָ בְּלִבְבְּךָ, אִמְרוּ חֲכָמִים כְּגוֹן שְׂרָאֵהוּ לְבַדּוֹ שְׁעִבֵר עֲבִירָה וְהִתְרָה בּוֹ וְלֹא חֹזֵר הָרִי זֶה מִצּוּה לִשְׁנוֹאוֹ עַד שִׁיעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וַיִּשׁוּב מִרַשַׁעוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁעִדִּיין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אִם מִצֵּאוֹ נִבְהַל בְּמִשְׁאוֹ מִצּוּה לְטַעוֹן וּלְפָרוֹק עִמוֹ, וְלֹא יִנְיַחְנוּ נוֹטָה לְמוֹת, שְׁמֵא יִשְׁהָה בְּשִׁבִּיל מִמוֹנוֹ וַיִּבּוֹא לְיַדֵּי סַכְנָה, וְהִתְוֹרָה הַקְּפִידָה עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל, בֵּין רַשָּׁעִים בֵּין צְדִיקִים מֵאַחַר שֶׁהֵם נְלוּוִים אֶל ד' וּמֵאֲמִינִים בְּעִיקַר הַדַּת, שְׁנֵאוֹמֵר אִמְרוּ אֱלֹהִים חֵי אֲנִי נֹאֹם ד' אֱלֹהִים אִם אַחְפּוֹץ בְּמוֹת הַרַשַׁע כִּי אִם בְּשׁוּב רַשַׁע מִדְּרַכּוֹ וְחִיָּה".

אִמְנֵם אֵף שִׁישׁ מִצּוּה לִשְׁנוֹא אֶת הַעוֹבֵר עֲבִירָה, וְכֵן עַל כָּל הַגּוֹיִים נֹאמֵר וְאֵת עֲשִׂיוֹ שְׁנֵאוֹתֵי, מִכָּל מְקוֹם אֵינּוּ אוֹתוֹ חַיּוּב שְׁנִצְטוּוִינוּ לִשְׁנוֹא אֶת עֹמֶלֶק, וְנִבְאֵר.

עִיקַר הַרַע שֶׁל עֹמֶלֶק - "וְלֹא יִרְא אֱלֹהִים"

נֹאמֵר בְּקִרָא "וְאֵתָה עֵינֵיך וַיִּגַע וְלֹא יִרְא אֱלֹהִים", וּמִבּוֹאֵר שֶׁהַרַע שֶׁל עֹמֶלֶק מִתְמַצֵּא בְּאִמְרוֹ עֲלוֹ "וְלֹא יִרְא אֱלֹהִים", וְדַבֵּר זֶה מִתְבָּאֵר עַל פִּי מֵה שִׁכַּתֵּב בְּסֵפֶר הַחִינוּךְ (תֵּרַג) "שְׁנִצְטוּוִינוּ לְזְכוֹר מֵה שֶׁעָשָׂה עֹמֶלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִתְחִיל לְהִתְגַּרֵּוֹת בָּם בְּצִאֲתָם מִמִּצְרַיִם בְּטַרְס נִשָּׂא גּוֹי

וממלכה ידו עליהם וכעניין שכתוב ראשית גויים עמלק ותרגומו ריש קרביא דישראל הוה עמלק שכל העמים היו יראים מהם בשמעם היד הגדולה אשר עשה ד' להם במצרים, והעמלקים ברוע לבבם ובמזגם רע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בם, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות, וכעניין שמשלו בזה משל רז"ל ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה ובא אחד וקפץ לתוכה אף על פי שנכווה הקר אותה לאחריים, ועל זכירת עניינם זה נאמר זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים".

רשעותם של עמלק היה בצאתם להילחם עם ישראל, ולא חרד לבם למראה היד הגדולה שעשה ד' במצרים והניסים שעשה הקב"ה לישראל, בעוד שכל האומות נמוגו מפחד, וחיל ורעדה נפל על כל עמי תבל, והסיבה לאוטם ליבם, כי לבבם הרע והמושחת היה במידה רבה כל כך שמנע מהם לראות את יד ד', ולהתיירא מכוחו הגדול והנורא.

ולכך נאמר "בדרך בצאתכם ממצרים" שאף על פי שהיה זה עדיין סמוך ליציאתן ממצרים מיד לאחר האותות והמופתים עם כל זה לא זע לבם מפחד ד', ופשעם החמור נתפרש בתורה בתיבות אלו "ולא ירא אלוקים". וכל הצרות והתלאות שעברו עם ישראל בכל הדורות, הן לאחר הגלות והן קודם הגלות שנלחמו בהם עמי העולם, כולם באו מכוח הקרירות שהשרו עמלק שבאו להילחם עם ישראל בצאתם ממצרים.

ומסיים החינוך שם "כי מפני שעשה רעה גדולה לישראל שהתחיל הוא להזיקם ציוונו ברוך הוא לאבד זכרו מני ארץ ולשרש אחיו עד כלה", וכל זמן שעמלק קיים אין השם שלם ואין הכסא שלם, ורק לאחר שיימחה ויאבד זכרו של עמלק אז יתקיים הכתוב "והיה ד' למלך על כל הארץ", וכל העמים יכירו ויקבלו עליהם עול מלכותו. לא כן עמלק שהוא עצם הרע לא יתכן שיכיר באמת ובטוב, כי מעצם מהותו הוא סתירה לאמת ולטוב, ועל כן ימחה שמו וזכרו מתחת השמים.

כפירת עמלק בהשגחת הבורא

והנה כתב הרמב"ן סוף פרשת בא דמעת היות עבודה זרה בעולם החלו הדעות להשתבש, יש מהם הכופרים בעיקר, ויש מהם שמכחישים בהשגחה ואמרו עזב ד' את הארץ, והקב"ה ברא את העולם אבל עזב את העולם להנהגת הטבע ואין השגחה ושכר ועונש בזה העולם, ועל זה אמרה התורה "למען תדע כי אני ד' בקרב הארץ", שהקב"ה שליט ומשגיח ונותן שכר ועונש בזה העולם, ויסוד אמונה זו למדנו מניסי מצרים.

ואפשר לומר דבעמלק לא כתיב אין אלוקים כמו שכתוב בתהלים (נג, ב) "אמר נבל בלבו אין אלוקים", אלא נאמר בו "ולא ירא אלוקים", והיינו שהיה מודה שיש אלוקים בשמים, אבל עזב את הארץ, וכופר בהשגחת הבורא, כאילו הכל ניתן ונמסר לטבע.

ושאר הגויים אף שגם הם סוברים שהכל טבע, מכל מקום כשרואים הניסים הגדולים יאחזמו רעד ומכירים שהקב"ה נמצא ומשגיח בקרב הארץ, אבל עמלק מושחתים כל כך שאינם רואים כלום והכל רק כוחי ועוצם ידי, וביד האדם לעשות כפי העולה על רוחו, ועליו נאמר "ראשית גויים עמלק", שלא ראה ולא שת לבו לראות את יד ד', ולכך עונשו "ואחרינו עד אובד", שאין לו תקומה ותקווה אלא אבדון גמור.

הסיבה שבא עמלק להילחם בישראל

והנה הטעם שבא עמלק להילחם בישראל מצאנו כמה טעמים, בפרשת בשלח נאמר שנסמכה פרשת עמלק למה שכתוב (שמות יז, ז) "ויקרא שם המקום מסה ומריבה על ריב בני

ישראל ועל נסותם את ד' לאמור היש ד' בקרבנו אם אין". ופירש"י "סמך פרשה זו למקרא זה לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם אומרים היש ד' בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני, משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך היה אותו הברן רואה חפץ ואומר אבא טול חפץ זה ותן לי והוא נותן לו וכן שנייה וכל שלישי, פגעו באדם אחד אמר לו אותו הברן ראית את אבא, אמר לו אביו אינך יודע היכן אני השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו".

ומבואר כי עמלק בא על חטאם שאמרו היש ד' בקרבנו אם אין, ואילו בפרשת כי תצא פי רש"י (דברים כה, יז) שנשמכה פרשת עמלק לפרשה קודמת שנאמר שיהיה לך משקולות אמת כי תועבת ד' כל עושה אלה כל עושה עול, ופירש"י "אם שקרת במידות ובמשקלות הוי דואג מגירוי האויב שנאמר מאזני מרמה תועבת ד' וכתוב בתריה בא זדון ויבוא קלון".

אבל האמת יורה דרכו ששני טעמים אלו אחד הוא, כי הסיבה המביאה לכוחי ועוצם ידי אמרה תורה (דברים ח, יא) "הישמר לך פן תשכח את השם אלוקיך וגוי' ואמרת כוחי ועוצם ידי וגוי'", כי תחילת הדרך המגעת לכוחי ועוצם ידי היא "פן תשכח את ד'", פירושו שמאמין בהקב"ה, אבל שוכח שהקב"ה נמצא ומשגיח על כל פרט ופרט, ועל כל נשימה ונשימה, וסבור שידיו עושות לו את כל החיל.

והעלם זה הוא בבחינת הכת הסוברים עזב ד' את הארץ ח"ו, וזה גם מה שאמרו ישראל היש ד' "בקרבנו" אם אין, ולא שאלו האם יש בורא עולם אלא האם יש ד' בקרבנו ויודע ומשגיח על כל פרט קטן וגדול. וכל הסבל והתלאה הכל מאתו יתברך, וכן כתוב (תהלים עח, יט) "וידברו באלוקים אמרו היוכל א-ל לערוך שולחן במדבר", ולכך נענשו בביאת עמלק שזהו שורש עמלק "ולא ירא אלוקים".

וכן המשקל במידות ומשקולות שסבור להרבות הונו בעול ומרמה ועושה עין של מעלה כאילו אינה רואה והוא ממש בבחינת היש ד' בקרבנו אם אין, שמשקר בסתר. ובאמת בכל עבירה יש עניין זה כמו שנאמר יראת ד' שנאת רע, אבל כל עבירה אינה אלא רוח שטות העוברת בו לשעה קלה, והמשקל במידות ובמשקולות הציב לעצמו דרך חיים לאמור כוחי ועוצם ידי יעשו לי חיל, ועל זה נמסרים ביד עמלק.

חיזוק באמונה להכרית זכרו של עמלק

והנה יש להעיר כי בפרשת בשלח נאמר "כי מחה אמחה את זכר עמלק". ובפרשת כי תצא כתיב "תמחה את זכר עמלק", ועוד אטו הקב"ה צריך סיוע מאיתנו למחות את שמו של עמלק, ומהי המצוה המיוחדת שנתחייבו ישראל למחות את שמו.

אבל הביאור הוא כי נתחייבנו לתקן את השיבוש הכפרי של "היש ד' בקרבנו אם אין". ועמלק הוא רק העונש שמגיע על מחשבה זו, ואם כן עיקר התיקון הוא לעקור את הרע מתוכנו ולהשריש האמונה בקרבנו, ועל ידי זה ימחה שמו של עמלק, כי שוב אין צורך בו, כי כל תכלית הימצאו של עמלק הוא רק כעונש למחשבת הכפירה.

וכן אמרו חז"ל (בילקוט שמעוני פי בשלח) "משל למלך שהיה לו כרם והקיפו גדר והושיב בו המלך כלב נושך, אמר המלך כל מי שיבוא ויפרוץ הגדר ינשכנו הכלב ובא בנו של מלך ופרץ הגדר ונשכו הכלב, כל זמן שהיה המלך מבקש להזכיר חטא של בנו שעשה הוא אומר לו זכור את שנשכך הכלב, כך כל זמן שהקב"ה מבקש להזכיר חטא של ישראל מה שעשו ברפידים שאמרו היש ד' בקרבנו הוא אומר להם זכור את אשר עשה לך עמלק".

ובילקו"ש (פי' כי תצא) "רבי פינחס אומר אחר ארבעים שנה רצה משה לומר להן לישראל זכורים אתם מה שאמרתם היש ד' בקרבנו, אלא אמר משה אם אני אומר להם כך הרי אני מלבין פניהם, ומלבין פנים אין לו חלק לעולם הבא, משל למה הדבר דומה וכו'. אמר המלך אם אני אומר לאוהבי למה נכנסת לתוך פרדס שלי הרי אני מלבין את פניו, אלא אומר הראית כלב שוטה היאך קרע את בגדיך מיד הוא מבין מה עשה, כך אמר משה הריני אומר לישראל זכור את אשר עשה לך עמלק".

והחוב זכירת מעשה עמלק הרי היא מצוה לדורות, והכוונה היא זכור את אשר נכשלת במחשבת כפירה לשאול היש ד' בקרבנו, והאם כבר תיקנת חטא זה ואתה מאמין שהקב"ה בקרבנו, האם אתה עושה השתדלות לפרנסה רק מצד החיוב של השתדלות, או שאתה מאמין בכוחי ועוצם ידי, ורק בכוח האמונה אנו יכולים להכרית את זכרו של עמלק.

עמל התורה לחיזוק האמונה

והחיזוק באמונה הוא רק על ידי עמל התורה, כמו שנאמר באותה פרשה (שמות יז, א) "ויחננו ברפידים", ואיתא בגמ' (סנהדרין קו, א) "מאי לשון רפידים, ר' יהושע אומר שריפו עצמן מדברי תורה", ופירש רש"י "כלומר מפני שרפו ידיהם מן התורה בא עליהם עמלק", ומבואר טעם חדש לביאת עמלק.

ויש לבאר כי על ידי שרפו ידיהם מן התורה נכשלו באמרם היש ד' בקרבנו, ועל זה הגיע עמלק, אבל מי שעמל בתורה ומקבל על עצמו עול תורה, הרי הוא ניצול משאלה זאת, כי מאמין באמונה שלימה שהכל מהקב"ה, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה עד שמכריזים עליו מלמעלה.

כוח התורה בחודש אדר

ואיתא בגמ' (מגילה יג, ב) שהמן הפיל פור "תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד".

ואפשר לבאר דברי הגמ' כי המן שהוא מזרעו של עמלק כשראה שנפל הפור בחודש אדר שמח שמחה גדולה כי בחודש אדר מת משה וזהו זמן מתאים להרוג את ישראל, כי ידע שכל כוחו של עמלק הוא כשישראל לקויים באמונה והחיסרון באמונה בא כשנחלש כוח התורה, וסבר דכיון שמת משה שהוא היה כוח התורה, הרי זמן זה מסוגל לאבד את ישראל, אבל טעה ולא ידע שבחודש אדר גם נולד משה וכוח התורה מתעורר דווקא בחודש אדר, וכוחו של משה חי וקיים.

ובאמת בחודש אדר קיימו וקיבלו מאהבה, ונתחזק כוח התורה, ועל ידי חיזוק בתורה נוכל להתחזק באמונה ולדעת כי אני ד' בקרב הארץ והוא הזן ומפרנס לכל. ובזה נמחה את זכר עמלק מקרבנו, ויתקיים תמחה את זכר עמלק מתחת השמים, ובזה נזכה לראות במחיית עמלק האמיתי, כמו שנאמר מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים, ובכך תבוא הגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

העישון אינו מתאים לבני תורה

העניין של עישון סיגריות, פעם היו אנשים חשובים מאד שהיו מעשנים, אבל במשך הזמן התברר שהעישון מסוכן מאד וגורם למחלות איומות, וידוע מה שאומרים הרופאים כי אם עושים צילום ריאות למי שרגיל לעשן, רואים שם בבירור שהריאה היא אחרת לגמרי משל אדם בריא, וגם בחוק קבעו שצריכים לציין בצורה בולטת על כל חפיסת סיגריות שהעישון מזיק לבריאות, כדי שכל אחד יידע את הסכנה שבוזה.

לכן באמת הרבה פוסקים אסרו את העישון, וידוע בכל העולם כי העישון מזיק לבריאות, ויש גם הרבה ישיבות שאוסרים לעשן בישיבה, זהו איסור מוצדק מאד, והיום אפילו החילוניים מעשנים פחות ממה שהיה פעם, כי יודעים את הסכנה ומפחדים מזה, אבל בני תורה נוהרים יותר שלא לעשן, וכידוע שבציבור החרדי יש מעט מעשנים ביחס לציבור הכללי, מפני שבני התורה אינם הולכים אחר התאוות והרצונות, אלא חיים עם חשבון ורואים את הנולד.

ושמעתי בשם האמרי אמת שאמר כי העישון מתחיל מגאוה, שהרי ילד קטן אין לו טעם בעישון, וכל מה שהוא מעשן זה מפני שרוצה להיות כמו 'גדול', והוא עושה בגאוה את כל התנועות כמו שהמבוגרים עושים, אבל במשך הזמן הוא כבר מתרגל ומקבל טעם בזה, והעישון נהפך אצלו לתאוה, וקשה מאד להתגבר על התאוה הזאת, כי העישון מושך מאד וקשה להיגמל מזה.

ולמעשה חוץ ממה שהעישון מזיק לבריאות, זה דבר שמפריע לכל הרוחניות ומשנה את כל האדם, ועל פי רוב אם רואים בן תורה שמעשן, אם לא שהורגל בזה מקטנותו, זהו סימן שחסר לו ההנאה בדברי תורה, ולכן הוא מחפש הנאות אחרות למלא את סיפוקו.

בני ישיבה צריכים לדעת כי אין זה מתאים ולא מכבד את הישיבה שיש כאלה שמעשנים שם, כי העישון הוא דבר שאינו הגון, וכל אחד צריך להיזהר מאד שלא להתרגל בזה, ומי שמכיר מישהו שעלול להתפתות, צריך להשפיע עליו להימנע מכך.

מִרְן הַגַּר"ג אֲדֶלְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א, כְּתָבֵי תַלְמִידִים

משולחן מלכים

פנינים ואמרות קצרות מרבתינו גדולי ישראל וראשי הישיבות

בדבר חשיבות ומעלת התורה והלימוד מימי הפורים

ערוכים מספריהם ומכתבי תלמידיהם

משנכנס אדר מרבים בשמחה

"משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, א). דין זה לא הובא בפוסקים, וגם העין משפט לא ציין מראה מקום לדברי הרמב"ם והשולחן ערוך בזה, וכל עיקר הדבר לא הוזכר בגמרא אלא כבדרך אגב, "כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה כך משנכנס אדר מרבים בשמחה", וצריכים לדעת מה היא השמחה שיש להרבות בה בחודש אדר, כי מה שממעטים בשמחה משנכנס אב מפורש בשולחן ערוך (או"ח תקנא, ב) דהיינו למעט במשא ומתן ובבנין של שמחה, אך מסתבר שלא זו הכוונה בחודש אדר להרבות במשא ומתן ובבנין של שמחה, שמעולם לא שמענו שינהגו לעשות כן.

והטעם שממעטים בשמחה משנכנס אב, זהו מפני שאב הוא החודש שבו נחרב בית המקדש, וחייבים להרגיש את צער החורבן וחיסרון בית המקדש, אנשים רבים אינם מרגישים שחסר להם בית המקדש ומרגישים בטוב ושמחים בחלקם, מפני שאינם יודעים מה היה כשהיה בית המקדש קיים, ואינם מבינים מה שחסר בהעדר בית המקדש, לכן תיקנו חז"ל משנכנס אב למעט בשמחה, כדי שיתעוררו מחמת זה להתבונן מה היה בזמן בית המקדש ומה חסר לנו עכשיו, ועל ידי ששיגו את הידיעה יבואו ממילא לידי הרגשת האבלות והצער על החורבן.

אכן מה שאמרו משנכנס אדר מרבים בשמחה, בפשוטו הכוונה היא להרבות בשמחה של מצוה, להתחזק בעבודת השם בשמחה, כי העבודה בשמחה היא חיוב גדול, והרי זה חמור מאד אם חסר שמחה בעבודת השם, שעל זה באה התוכחה (דברים כח, מז) "תחת אשר לא עבדת את השם אלוקיך בשמחה ובטוב לבב", וכשלומדים ומרגישים טעם ומתיקות בלימוד זהו גם כן שמחה של מצוה, וכן כשמחים בתפילה, או שעושים מעשי חסד מתוך אהבת הבריות, גם זה בכלל עבודת השם בשמחה, וכל אחד מחלקי העבודה אם זה בשמחה, זו היא שמחה של מצוה.

ויש לדעת כי גם אדם שעוסק בהכשר מצוה צריך לשמוח בזה, וכל צרכי גופו של אדם נקראים הכשר מצוה, כמו האכילה השתייה והשינה, שהם נצרכים כדי שיהיו לו כוחות לעבודת השם, וכבר כתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, ג) שאדם שכל מעשיו לשם שמים, וישן כדי שיהיו לו כוחות לעבודת השם, הרי השינה שלו עצמה היא עבודה למקום ונקרא עובד השם בשנתו, ונמצא שאם אדם עוסק בצרכי גופו לשם שמים הרי הוא נקרא עוסק בהכשר מצוה, ואם יעשה אותם בשמחה הרי זו שמחה של מצוה, כי גם העוסק בהכשר מצוה הוא עוסק במצוה.

ואם כן מסתבר שזהו העניין להרבות בשמחה בחודש אדר, להרבות בהרגשות של שמחה במצוות, ומבואר בפירש"י בתענית שם כי אין הכוונה להרבות בשמחה רק בחודש אדר עד פורים, אלא גם בחודש ניסן עד אחר הפסח, שגם הם ימים שנעשו בהם ניסים לישראל, והוא חודש שבו עתידים ישראל להיגאל, עד לאחר הפסח בבוא ימי הספירה, ועיקר הריבוי בשמחה בימים אלו, הכוונה היא על שמחה בעבודת השם.

רבי גרשון אדלשטיין, דרכי החיזוק

פורים - עבודת השם בשמחה

הנה הקב"ה ברוב חסדיו נתן לנו את התורה, והדריכנו כיצד לקיימה, והנחילנו מועדים, ורבנן הוסיפו עליהם, וזה הכל לזכותנו, וכדתנן במכות (כג, ב) רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שלא יחשבו איך אפשר לקיים כל כך הרבה מצוות, אלא להיפך זוהי זכות שהרבה להם תורה ומצוות שאפשר לזכות על ידם.

והנה אנו עומדים לפני פורים, ויש חושבים שבזמן הזה אפשר לעשות מה שרוצים, ובאמת בימים רגילים עבודת השם היא בדברים מסוימים, ובשבת ומועדים יש גם מצוות היום, ובתענית אסתר יש דיני תענית, ובפורים יש דינים של משתה ושמחה, והיינו לא סתם הוללות והתפרקות אלא שמחה של עבודת השם, וכשעושים שמחה לעבודת השם זה טוב מאד, אבל אין זה ימים שאפשר לעשות מה שרוצים ח"ו.

תמיד צריך להיות עובד השם, אף פעם לא להסיח דעת, והלוואי שנוזכה לזה, אבל אנחנו רוצים לכל הפחות לדעת את זה, ואז לכל הפחות יודעים לא להיכשל, ובפרט הימים לפני פורים אינם שונים מכל ימות השנה, וצריכים להתחזק בתפילה בפורים, ואדרבה ככל שיש ביום יותר מצוות, יש בו יותר קדושה, ואז יותר מסוגל לעלות בו.

כל אחד יראה להשתדל בימים האלה להתחזק כדי שלא יהיה הפסד, בלימוד התורה ובפרט בתפילה, שלא ניכשל ולא ניגרר אחרי דברים לא נכונים, רק לדעת האמת למשוך עצמו לתורה ויראת שמים ומעשה המצוות, ומידות טובות בין איש לחברו, והקב"ה יעזור לנו.

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, ימלא פי תהלתך

אשר קרן בדרך

"זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', אשר קרן בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" (דברים כה, יז-יח). "קרן - לשון קור וחום, צינן והפשירן מרתיחתך. שהיו העובדי כוכבים יראים להילחם בכם, ובא זה והתחיל והראה מקום לאחריכם. משל לאמבטי רותחת, שאין כל בריה יכולה לירד בתוכה, בא בן בלייעל אחד, קפץ וירד לתוכה, אף על פי שנכווה, הקרה אותה בפני אחריכם" (רש"י וילק"ש תצא תתקל"ח).

דברים מאלפים, למדנו מדברי חז"ל. - עצם הדבר, שעמלק, אמנם הצליח לקרר ולצנן אותנו. ואל יהיו הדברים קלים בעינינו, כי לכאורה, הלא עדיין יציאת מצרים, חרותנו, על כל מוראותיה ונפלאותיה. עדיין הדי משברי ים סוף, מהדהדים באוזנינו, כשהם חוזרים ונופלים, ממרומי קפיאתם כחומה, אל עבר החרבה שמתחתם. הנה הם החיצים, עדיין תקועים בעמוד אש וענן. בארה של מרים, שוטפת זורמת לה למרגלותינו. הארון מיישר הדורים, הופך עקוב למישור, מסלק כל נגף ומכשול. הייתכן, לצנן להט כזה?

ואף אם נאמר, שהכוונה היא כלפי אומות העולם, כפי המשמעות בלשון חז"ל באיזהו מקומן. אבל, הלא מתוך אותם דברים של חז"ל משמע, כי פחד אלוקים נפל על כל אומה ולשון. שכן הכל, ראו וחשו, את כל המתואר לעיל. "שמעו עמים ירגזון, חיל אחז יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל ישובי כנען" (שמות טו, יד-טו). איך יתכן, איפוא, כי מתוך המצב של להט תבערתי, תחול הצטננות כל שהיא?

ובכל זאת, "משל"... כי זוהי התכונה האנושית - מתקררים ומצטננים. שכן האמת היא, שלא יתכן להעלות על הדעת, כי אי מישוהו, מסוגל ליומרה תעוזתית, בלתי מובנת כזאת, כמו לצאת למלחמה בעם הנבחר, בזה העם שככה לו, ואשר זוהי דרך ההנהגה עימו מצד ההשגחה העליונה. עמלק ידע זאת. אך זהו שרצה להשיג, כי יראו העולם ויראו ישראל, כי יש בו במוחו של אדם, מקום פנוי, למחשבת שטנים זאת.

עצם התופעה, כי קיימת אפשרות כזאת, גם במצבים של והשם הולך עמם יומם בעמוד ענן וגו' ולילה בעמוד אש" (שמות יג, כא), היא היא ההתקררות וההצטננות. לפיכך, דבר ראשון שנקטה תורה, במערכת שטניותו של עמלק, הינו "אשר קרן בדרך"..." הן כלפי ישראל עצמם, הן כלפי העולם כולו.

רבי ברוך מרדכי אזרחי, כתבי תלמידים

קרירות הלב חמורה מהחטא עצמו

הגמרא (מגילה יב, א) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. ומבואר בדברי חז"ל שהיה בו בחטא זה של נהנו מסעודתו של אותו רשע כדי לחייבם כליה רחמנא לצלן, ועלינו להתבונן בזה וכי היכן מצינו שחטא של הנאה מאכילת איסור חמור כל כך עד כדי גזירת כליה רחמנא לצלן.

אמנם חז"ל הקדושים כבר מגלים לנו את התשובה בדברי קדשם שאמרו בגמרא מגילה דף ט"ו "לדעת מה זה ועל מה זה" - אמרה לו לך אמור לו מימיהם של ישראל לא באו לצרה

כזאת שמא כפרו ישראל ב"זה קלי ואנוהו", ושמא כפרו בלוחות, דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים, ויגד לה מרדכי את כל אשר קרהו אמר להתך לך אמור לה בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב "אשר קרך בדרך". הרי גילו לנו חז"ל שחטאם של ישראל היה משורש החטא של "אשר קרהו" חטאו של עמלק שקירר את האמבטיה רותחת של יראת אלוקים.

וביאורם של דברים הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו כי אחשורוש הוציא את כלי המקדש ושתה בהם יין! נלמד את הכתוב כאן, יושבים כולם והחליל מכה לפניהם, ולקול תרועת החצוצרות -באמצע הסעודה - ממלא אחשורוש ושרי המדינות לפניו את כלי המקדש יין ושותים בהם! מה היה על ישראל המסובים שם לעשות באותה שעה? - להתעלף, לבכות, ולהזעיק שמים - אוי נא לנו כי חטאנו! אבל הם לא התעלפו, לא בכו, גם לא נאנחו, די בזה שמרדכי הצדיק יבין ויאמר שכאן מצא הקב"ה נקודה של "נהנו מסעודתו של אותו רשע", ובוה נמצא שורש עמוק של מצב שאיבדו כל הרגש ורגש לקדושת ישראל וסגולתם מכל העמים, עד כדי שנגזר עליהם כליה.

כי מי שיראת אלוקים יוקדת בלבבו, ואצל מי שעדיין לא כבתה שלהבת אש קודש של כבוד השי"ת ותורתו, הרי בראותו בחילול הקודש, כשהוא רואה דברים שהם היפך כבוד שמים והיפך יראת שמים, אינו יכול לשתוק ומיד נזעק הוא להביע את גודל כאבו וזעקתו על כך, אם הגיע מצב שכלי המקדש והקודש שהיו עטרת תפארת ישראל לא עוררו בהם שום חמימות כאשר ראום מחוללים על ידי פריצי הערלים, אזי אין להם שום תקווה! וזהו חמור יותר מהחטא עצמו כאשר אין שום הרגש והכרה בחטא, ועונשם נגזר מההנהגה האמורה בדברי הנביא "הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי"!

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

בן בנו של קרהו בא עליכם

איתא בחז"ל (מד"ר ומגילה ט"ו) "לדעת מה זה ועל מה זה" - אמרה לו לך אמור לו מימיהם של ישראל לא באו לצרה כזאת שמא כפרו ישראל ב"זה קלי ואנוהו", ושמא כפרו בלוחות, דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים, ויגד לה מרדכי את כל אשר קרהו אמר להתך לך אמור לה בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב "אשר קרך בדרך". ומו"ר הגה"צ רי"ל חסמן זצ"ל עורר להתבונן בדברי חז"ל אלו, מה תשובה השיב לה מרדכי על שאלתה, ומה תשובה היא זו שהמן הוא נכדו של עמלק על שאלתה מה חטאו ישראל.

וביאר הדברים על פי דברי הגמרא (מגילה יב, א) שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהם של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, אמר להם אם כן שבשושן יהרגו, שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עימהן אלא לפנים, ע"כ.

למדים אנו מדברי הגמרא, נוראות עומק הדין, שבשל שנהנו מסעודתו של אחשורוש היו סבורים תלמידיו של רשב"י כי משום כך נתחייבו שונאי ישראל כליה, ואף רשב"י שחלק והקשה על דבריהם, לא סתר שדבריהם לא יתכנו, אלא הקשה רק שאם כן שבשושן יהרגו

וכו', אבל על היהודים שבשושן גם רשב"י מודה שהיו ראויים לגזירה זו משום שנהנו מסעודתו של אחשוורוש, ויש להתבונן בזה למה מגיע להם עונש כזה, גזירת כליה ר"ל? ואף אם תימצי לומר שאכלו שם נבילות וטריפות ושתו יין נסך, בכל זאת עונש הריגה למה מגיע להם משום כך?

וביותר קשה שהרי כבר אמרו חז"ל (ילקוט אסתר א) "לעשות כרצון איש ואיש" - לעשות כרצון מרדכי והמן שהיו שרי המשקים במשחה, שנתנו לכל אחד לשתות כרצונו, לאלו שרצו כרצון מרדכי נתנו להם כרצון מרדכי, עם כל ההידורים והחומרות בכשרות המאכלים והמשקים, ואיך יתכן שהיו שם מאכלות אסורות, ואם כן מתחזקת התמיהה והפליאה היאך נידונו כל כך קשה משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע???

אלא הוא הדבר אשר השיב מרדכי לאסתר בן בנו של קרהו בא עליכם, כלומר: זהו החטא - הקרירות! וזהו משורש חטאו של עמלק כמו שנאמר "אשר קרך בדרך" - שקירר עמלק את היראה והפחד מהשם ית' שהיה אחר קריעת ים סוף, כמו שהעידה תורה (שמות טו, יד) "שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת", ובא עמלק והעזי פניו וקירר האמונה והעבודה אשר היא ראש כל חטאת בעבודת השי"ת.

והמשיך מו"ר הגרי"ל חסמן זצוק"ל ואמר, דעו שמצב זה של קרירות הוא חמור ביותר, כי מורה שאפסו כל התקוות שיחזור האדם בתשובה, ודוגמא לזה יש לנו ללמוד מהחיים הגשמיים, שאדם חולה רחמנא לצלן ומוטל על ערש דווי בסכנה גדולה, אם ממשמשים אותו ומוציאים בו חמימות כל שהוא - הרי הוא חי, ויש תקווה לאחריתו עלי אדמות, אולם אם הוא כבר קר! מת הוא - ואינו חי, אפסה כל תקווה ויש לחכות רק על תחיית המתים.

וכן הדבר בחיים הרוחניים אף אם אדם יגיע ח"ו למצב ירוד מאד ויעבור על עבירות החמורות שבתורה עדיין יש תקווה שישוב, אבל אם הוא במצב של קרירות הלב - לבו לב אבן ולא יכיר בחטאו ורחוק הוא מאמונה בהשי"ת, הרי רחוק הוא מן התשובה וחזקה שלא ישוב. בכח רע זה בא נכדו של קרהו - נכדו של עמלק - להכשיל את ישראל, שאף על פי שהמאכלים והמשקאות היו כשרים אולם "נהנו" מסעודתו, הנאה זו מורה שהיה לבם מת ללא שום הרגש, קרירות כזו שאין תקווה להחיותה שוב בחמימות כל שהיא. עד כדי שנגזר עליהם כליה רחמנא לצלן.

אנו חיים בתקופה שהתורה מושפלת, במיוחד כאן בארץ ישראל על ידי פריצי בני עמנו יותר משאר מדינות העולם, עלינו לדעת כי כל ההתדרדרות הזו שהגיעו עד כדי אהבת הרוצחים הישמעאלים ושנאת שומרי התורה, ראשית דרכה באה מקרירות הלב, שנדבקו ברעה החולה של "אשר קרך" ומזה הידרדרו עד לשפלות גדולה.

וזה צריך לעורר אותנו להתקרב אל הבורא ית' על ידי עסק התורה והמצוות, וכמו שאחר מפלת המן "קיימו וקיבלו היהודים", הייתה קבלת התורה מחדש - הדר קיבלוהו ברצון, להוציא הקרירות ולחמם הלב שזוהי תרופת התורה, כן עלינו להתחזק בזמנים אלו בעסק התורה. וזאת האחריות המוטלת על כל אחד ואחד להישמר ולהיזהר שקרירות הרחוב והכופרים לא ישפיע עליו, וזאת על ידי עמל התורה, וחזוק ההתמדה, ולבקש רחמי שמים על כך, ועל ידי זה נזכה לישועה שזכו ישראל בימי מרדכי ואסתר שאנו מצפים להתגשמותה בקרוב.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

לפי שרפו ידיהם מן התורה

בפרשת ויבא עמלק (שמות יז, ח) כתב רש"י וזה לשונו: "סמך פרשה זו למקרא זה, לומר תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם, ואתם אומרים היש השם בקרבנו אם אין, חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים אלי ותדעון היכן אני. משל לאדם שהרכיב בנו על כתפו ויצא לדרך, היה אותו הבן רואה חפץ ואומר, אבא טול חפץ זה ותן לי, והוא נותן לו, וכן שנייה וכן שלישי, פגעו באדם אחד, אמר לו אותו הבן ראית את אבא. אמר לו אביו אינך יודע היכן אני, השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו", עכ"ל. והוא ממדרש רבה כאן.

ומבואר כי ביאת עמלק הייתה בתור עונש על חסרונם בידיעת השם, שאמרו היש השם בקרבנו אם אין, וקשה שהרי מצינו בדברי חז"ל טעם אחר שאמרו (ילקוט שמות רסג) "אין רפידים אלא רפיון ידיים, לפי שרפו ידיהם מדברי תורה, לכך בא השונא עליהם, לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידיים מן התורה", עכ"ל. ומבואר כי עמלק בא עליהם מחמת רפיון ידיהם מן התורה, וזה סתירה למדרש הנ"ל שהתביעה עליהם הייתה מפני שנחסר להם בידיעת השי"ת.

ובאמת עיקר דברי הילקוט טעונים ביאור, מדוע נענשו על רפיון ידיהם מן התורה, הרי כל פרשת ביאת עמלק הייתה קודם מתן תורה, שעדיין לא היו מצווים על תלמוד תורה, ומדוע הייתה עליהם תביעה בכך שרפו ידיהם מן התורה, הרי לפני קבלת התורה עדיין לא נצטוו בזה.

ונראה בזה, כי באמת עיקר התביעה הייתה על חיסרון בידיעת השם, ומה שאמרו בילקוט שנענשו על שרפו ידיהם מן התורה, יש לפרש כי מתוך שלא עסקו בתורה כל כך, זה הביאם לחיסרון בידיעת השם, מפני שהתורה היא תבלין ליצר הרע, ואם היו עוסקים בתורה היו מגיעים לידיעת השם, בפרט לימוד התורה של אנשי דור המדבר שהיה בדרגה גבוהה, ומאחר שנתרפו מן התורה, הגיעו לידי כך שאמרו "היש השם בקרבנו". ונמצא שלא הייתה עליהם תביעה על ביטול תורה שהרי לא נצטוו, אבל התביעה הייתה שלא למדו ומתוך כך נחלשו בידיעת השם.

וכן מבואר בפסוקי קריאת שמע (דברים ו, ה) "ואהבת את השם אלוקיך בכל לבבך וגו' והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך", ופירש"י שם שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומידבק בדרכיו, והעניין בזה כנ"ל, שעל ידי לימוד התורה, דהיינו קיום המקרא והיו הדברים האלה וגו', בזה משיגים אהבת השם וידיעתו.

ובעמדנו עתה בליל פורים שהוא זמן מסוגל ביותר, ולאידך גיסא יש בו הפרעות רבות, מפני שכל המקודש מחברו חרב מחברו, וכמו שרואים בשבת שכפי גודל קדושת השבת כך גדול יותר גם הרפיון בזמן הזה, אבל מי שלומד מצליח.

וכך גם בימי הפורים צריכים שיהיה "קיימו וקיבלו" בכל הדברים הטעונים חיזוק, ואפשר לזכות הרבה בימים אלו כמאמרם (ירושלמי מגילה א, ד) כל הפושט יד ליטול נותנים לו, שהוא זמן שהקב"ה נותן בשפע לכל אחד כפי רצונו, וצריכים להתבונן ולהתחזק בזה.

רבי גרשון אדלשטיין, אסיפת שמועות

ליהודים היתה אורה

"ליהודים הייתה אורה ושמחה וששון ויקר" (אסתר ח, טז). את המקרא הזה פירשו ז"ל (מגילה טז, ב) בזו הלשון: אורה זו תורה וכן הוא אומר כי נר מצוה ותורה אור, שמחה זה יום טוב וכן הוא אומר ושמחת בחגך, ששון זו מילה וכן הוא אומר שש אנוכי על אמרתך, ויקר אלו תפילין וכן הוא אומר וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש. וברש"י: אורה זו תורה, שגזר עליהן המן שלא יעסקו בתורה. שמחה זה יום טוב, קיימו עליהם ימים טובים. ששון זו מילה, ועל כל אלה גזר.

ועיין בספר שפת אמת (פורים תרמ"ח) שעמד דצריך ביאור למה שינה הכתוב את טעמו ולא פירש ליהודים הייתה תורה ויום טוב ומילה ותפילין. ויעוין שם שביאר שזה עצמו היה הגאולה והישועה שהרגישו בני ישראל בנפשותם כי התורה היא האורה, ויום טוב היא השמחה, והמילה היא הששון, והתפילין הם היקר, כי בוודאי אותו הדור שזכו לניסים בכוח התשובה נתעלו נפשותם ונתמלאו אורה בכוח התורה, ושמחה בכוח היום טוב, וששון בכוח המילה, ויקר בכוח התפילין עכ"ד.

והביאור בזה הוא שביטולן של גזירות המן על עסק התורה ועל קיום מצות מילה ותפילין והתעלותן של נפשות ישראל להרגשה פנימית באורה של תורה, בשמחה שביום טוב, בששון שבמילה וביקר שבתפילין באו בחדא מחתא, שכך היא דרכה של גזירה על קיומן של מצוות שהיא באה בשל חיסרון בהרגשת הנפש בערכן וחשיבותן של המצוות, שמשום כך "נוטלים" מישראל את המצוה, וכשהנפש מתעלה להרגשה פנימית באורן ויקרן של המצוות בטילה הגזירה מאליה.

רבי שמואל יעקב בורנשטיין, אורה ושמחה

תשועתם היית לנצח

"שושנת יעקב צהלה ושמחה בראותם יחד תכלת מרדכי, תשועתם היית לנצח ותקוותם בכל דור ודור". לכאורה, לא מובן, מדוע ה"תשועתם לנצח", בא בלשון עבר, "היית". ומהו עצם המובן של "היית לנצח", בהתייחס ל"תשועתם". הלא אותה תשועה, הייתה לשעתה, לכאורה.

ואולי יתכן כך. התשועה שהראה הקב"ה בימי מרדכי ואסתר, נראתה בעליל רק לאחר סגירת המעגל. הלא בשעת האירוע, לא נראתה הישועה. רק לאחר ה"נהפוך הוא", התברר מעל לכל ספק, כי מערכת התשועה, כבר החלה, גם בשעת מחשך הגזירות...

כלום עלה על דעת מישהו, כי מהלך לקיחת אסתר אל בית הנשים, מהלך של גאולה ותשועה הוא. מי תיאר לעצמו, כי ברגע הלקח אסתר אל בית המלך, תוכננה ההצלה, אשר ברבות הימים באה על ידי אסתר המלכה. וכהנה רבות במגילת אסתר.

נמצא, שרק לאחר ההיווכחות ב"נהפוך הוא" החד היסטורי, רק אז הבינו, כי תשועתו של הקב"ה, כבר היה הייתה, הרבה הרבה לפי שהיא הורגשה על בשרנו. כי זהו מהלך

ישועותיו של הקב"ה, ש"מעשה" הישועה, נעשה על ידי הבורא עולם, הרבה הרבה לפני שהיא יורדת עלינו בפועל.

זהו שאנו אומרים, כי התשועות שמושיע אותנו הבורא, מאז ומעולם עד נצח נצחים, יבואו במהלך של "היית". – משום שכל התשועות, כשהן כבר מורגשות עלינו, מתברר ומתבהר, כי בעצם, כבר בעבר היה "הייתה" הישועה עלינו. וזהו "תשועתם" של ישראל בימי מרדכי ואסתר, גם לנצח תהיה במהלך של "היית". וזה נפלא מאד.

רבי ברוך מרדכי אזרחי, כתבי תלמידים

להתבונן בניסים הנסתרים

אמרו חז"ל (חולין קלט, ב) "אסתר מן התורה מנין, ואנוכי אסתר אסתר". נס פורים היה מכוסה, בחינת "ואנוכי אסתר אסתר", ורק כשמתקיים רואים את רב העליליה. כל פרט היה חוליה בשרשרת - הריגת ושתי שעל ידי זה גרם שתבוא אסתר במקומה, וזוהי הסיבה שבגתן ותרש יעצו על המלך, ש"מיום שבאה זו לדינו לא ראינו שינה בעינינו" (ילקו"ש אסתר תתרג). ובמקרה צריך מרדכי לשמוע זה, ובמקרה לא שילמו לו את הגמול על אתר, ומרדכי על פי רוח הקודש נודע לו מזימת המן.

עצם הביקור של אסתר, המלא ניסים. נדידת שנת המלך, פחד אולי קיים קשר בין אסתר להמן, ובמקרה שהמן חשב שעל עצמו חושב המלך לעשות יקר, והציע להלביש כתר מלכות, אשר הגביר את החשד. ואצל המשתה בא מלאך ודחפו על המיטה שאסתר עליה, ופתאום בא חרבונה - "גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דיבר טוב על המלך עומד בבית המן, ויאמר המלך תלוהו".

וקצת פלא במה נתחייב המן תלייה, הרי רצה לשאול דעת המלך אם לתלות את מרדכי על העץ? ואומרים העולם, כאשר עלה במחשבת המן לתלות את מרדכי על עץ גבוה חמישים אמה, צריכים לזה אדריכל לבנות עץ כזה, קרא לאומן מומחה משושן הבירה שיטפל בזה, ובוודאי השקיע האומן את כל חכמתו בעץ הזה וכאשר הסתכל המן בעבודתו, העיר כי תלייה כזאת ראויה למלך בעצמו, ועכשיו בא חרבונה ומסר זאת למלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי "אשר דיבר טוב על המלך" כלומר ראויה תלייה כזו למלך - אם כן, "תלוהו עליו".

הכל היה סוף מעשה במחשבה תחילה, כן הוא דרך הניסים בבחינת "אנוכי אסתר אסתר", אבל צריכים להתבונן עליהם ולהרגישם.

רבי יוסף שלום אלישיב, דברי אגדה

השתתפות בצרת הכלל

"ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה" (אסתר ה, טו). רבי שלמה אלקבץ בחיבורו הנפלא על

מגילת אסתר העיר כאן הערה גדולה, מדוע רק כשיצא מן המלך, וכי ביאתו אל המלך לא היה כן, הלא כבר הגידה אסתר מה הוא לה, וכל ביאתו אל המלך הייתה לאחר מפלתו של המן, לאחר שהמלך כבר חפץ ביקרו.

ומצאתי במלבי"ם בפירושו כאן שכתב וזה לשונו: "ומרדכי יצא, להודיע צדקת מרדכי שלא קיבל על עצמו שום גדולה עד שנכון לבו בטוח שהייתה אורה ותשועה לאחיו האומללים שאז יצא בלבוש מלכות לא קודם", ע"כ.

נורא נוראות הדברים מה שהמלבי"ם מפרש, כי הישועה הלא כבר התחילה קודם, מרדכי הרי נכנס לבית המלך כבר כי הגידה אסתר שמרדכי הוא דודה, ואחשוורוש קיבל אותו בכבוד וגדולה, אבל מרדכי הצדיק לא קיבל על עצמו שום גדולה עד שנכון לבו ובטוח שהייתה אורה ותשועה לאחיו, וזה אחר שיצא מן המלך שקיבל דרישתו לקיים האיגרת לטובת הכלל ישראל שאז יצא בלבוש מלכות כמו קודם, וסיפר שהעיר שושן שמחה כמאמר החכם בעלזו צדיקים ישמח עם, שכל העמים שמחו בעלזו מרדכי הצדיק.

מה אנו לומדים מכאן? את המעלה והמידה הטובה להיות תמיד נושא בעול עם הכלל כולו. יש הרבה תקופות שיחידים מקבלים כבוד מלכות, אבל בזמן שיודע שיש כה הרבה צרות וסבל של כלל ישראל צריך לשתף את עצמו עם המצב של הכלל ישראל, ולא יחזיק את עצמו כאיש נפרד מהכלל ישראל, להשתתף תמיד בצערם ולכאוב עימם את כאבם.

וזה לימוד גם עבורנו, כשמתפללים בשיבה פרקי תהלים אחר התפילה שלא יזלזלו בזה! מבקשים על הכלל ישראל, הנה כל תקנת אנשי כנסת הגדולה בשמונה עשרה ברכות שתיקנו בתפילת העמידה לא מוזכר בכל הברכות ברכה על הפרט אלא על כלל ישראל, מתי מוסיפים בקשות על הפרט, זה באלוקי נצור.

ויתירה מזו הרי אנו מוצאים בחז"ל הקדושים שצרת הכלל ישראל זהו כביכול גם צרתו של הקב"ה, שברחמי הגדולים וחסדיו הגדולים גם כן משתתף בצרתם, ולכן כשמתפללים על הכלל ישראל ועל יחיד מהכלל ישראל, צריכים לדעת כי זוהי תפילה שהקב"ה יהיה שמח בתפילה זו.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

ימים המסוגלים לישועה

כתוב במגילה "מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני". דרשו חז"ל במגילה (יב, א) שאין כוונת הפסוק לפרש ייחוסו, כי אם כן היו צריכים לפרש עד בנימין, אלא בן יאיר – שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו, בן שמעי – ששמע הקב"ה תפילתו, בן קיש – שהקיש על שער רחמים ונפתחו לו.

למדים אנו את כוח התפילה, שעל ידי תפילה אפשר להיושע גם כשהגזירה נראית כבר חתומה, ומרדכי הצדיק לימד את ישראל שהקב"ה מקבל את התפילה כאשר התפילה היא מתוך אמונה אמיתית ביכולת השי"ת לבטל את הגזירה.

אנחנו חיים במצבים כאלו שצריכים לעורר רחמים על הכלל ישראל, בין מצד מצבינו מאומות העולם, ובין מצד פורקי העול רשעי ישראל, המצב הוא נורא נוראות מבית ומחוץ,

כמה אנשים חולים במחלות שונות צעירים בחורים וילדים ויונקי שדיים, משפחות רבות שבורות ורצוצות, אלו המסתובבים בבתי חולים אינם יודעים את נפשם על מה שרואים שם.

והנה ימים אלו בהם זכו הכלל ישראל לניסים ונפלאות הם ימים המסוגלים לישועות על ידי שתתקבל התפילה, לכן צריכים להתחזק בתפילה מתוך אמונה שלמה שהקב"ה אין עוד מלבדו והוא יושיענו במהרה.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, דובב שפתיים

גדולה הסרת טבעת

ימים אלו הם ימי ערפל וחרדה בכל העולם וגם עם ישראל נתון בדאגה מי יודע מה יולד יום, והרי חרב שונאינו נטויה עלינו מדי יום ביומו רחמנא לצלן, ויש להבין כי עניין זה הוא הסרת טבעת וכדאיתא במגילה (יד, א) אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירו למוטב ואילו הסרת טבעת החזירן למוטב.

אולם זאת יש לידע כי כתוב בתורה בפרשת שופטים "כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם וגו'", והרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות מלכים הט"ו וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה וכו', ובמנחת חינוך העיר מהא דמבואר בסוטה שהירא ורך הלבב אינו עובר בלא תעשה.

וביאר מרן הקהילות יעקב זצ"ל בספר ברכת פרץ שאין איסור לא תעשה שלא להיות ירא, והרי גם ביעקב אבינו כתוב וירא יעקב מאד וגו' ועניין זה הוא ביסודו יראת שמים שמא יגרום החטא, ובוודאי שמקום סכנה מעורר יראה, אולם עניין זה הוא לעורר הלבבות, והדרך המסורה לנו היא תשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, והוא עניין הסרת טבעת.

אולם עניין הכתוב הוא וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם, ועניינו כי ראיית עם רב וכוחו הגדול של האויב אינו סיבה יותר להיות ירא, כי דבר זה אינו מעלה ומוריד כלל היד ה' תקצר, ומידת הביטחון היא לבטוח בה' והוא יעשה את הטוב והישר בעיניו, אולם בוודאי הסרת טבעת יש בזה, ומעלתה יתירה על אזהרת הנביאים כנ"ל, וצריך להתעורר ולהתחזק בתורה ובתפילה ובגמילות חסדים, ולבטוח בהש"ת.

בהלה יתירה היא כבר עצת היצר לבלבל המוחות, וכן נראה שהוא כבר ממני העונשין ככתוב בתורה בפרשת בחוקותי והפקדתי עליכם בהלה וגו', התורה מגינה עלינו, מקומות התורה והיכלי הישיבות הם המקלט הבטוח ביותר, קרנות המזבח המה, ובחודש אדר אשר נהפך מיגון לשמחה, נזכה גם אנו לראות את ישועת ה', ונקיים את ימי הפורים בששון ובשמחת לבב אכ"ר.

רבי ברוך דוב פוברסקי, כתבי תלמידים

ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה

"ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (אסתר ג, ב). למרות כל איומי המן הרשע, ואף שידע שגידל המלך אחשוורוש את המן, וגם לאחר שכבר ראה ושמע שהצליח המן להוציא מחשבתו שהמלך יגזור להשמיד את כל היהודים, מכל מקום אצל מרדכי הצדיק אין אפילו תזוזה כלשהי להיכנע להמן, זה מלמד שיסוד האמונה ויסוד הביטחון צריך להיות כל כך ברור וחזק ללא ספק ופקפוק בצורה כזו של לא כרע ולא אז מכל האיומים, להסתכל על הכל שזה ממש דברים בטלים, ועלינו לעמוד בחוזק נגד כל גזירה שמצווים עלינו לעשות משהו שהוא היפך רצון השי"ת.

יש בכח הימים האלו של ימי הפורים, שהם הימים של קבלת התורה מאהבה, "הדר קבלוה", לזכות להתעורר ולהתחזק ביסוד זה של האמונה הברורה של אין עוד מלבדו, כמו שהיה במעמד הר סיני שראו בחוש שהשם הוא האלוקים ואין עוד מלבדו.

הנה אין הקב"ה חפץ ברעת ברואיו אלא כולו חסד ורחמים להיטיב אתנו, וכל תכלית ההנהגה של הקב"ה עם כלל ישראל כשהוא מביא עליהם גזירות קשות, זהו בכדי שיתעוררו ויתקברו לשוב אליו, ועל ידי שעומדים בניסיון ולא נכנעים לגזירות של אלו הרוצים להרחיקנו ממנו ית', אז ממילא מתקיים התכלית והמכוון שהקב"ה רוצה מהגזירות האלו, ואז מביא את הישועה, ומתוך הישועה אנו זוכים לקיים הודאה על הנס, להודות לשבח לפאר להלל ולקלס לפניו ית"ש ומתגדל כבוד שמים בעולם.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

ממעשים טובים לא מפסידים!

"ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה" (אסתר ג, ב). הנה לא היה כל איסור בהשתחויה זו, וכמו שאנו רואים בגמרא (מגילה יב, א) שלא נעשו על מה שהשתחוה להמן, אלא שהשתחוה לצלם בימי נבוכדנצר, ורק מרדכי החמיר על עצמו שלא לכרוע ולא להשתחוות להמן. וכתוב אחר כך (שם ג, ו) "ויבזו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו וגו' ויבקש המן להשמיד את כל היהודים".

הנה המתבונן בסדר הדברים הטבעי עלול לחשוב כי מפני שהחמיר מרדכי על עצמו בדבר שאינו אסור, מזה נתגלגלה כל הגזירה, אך לא מצינו שהיה אחד מן היהודים שבא בטענה על מרדכי שעליו להתנצל בפני המלכות על מעשהו כדי שיבטלו את הגזירה, מפני שידעו והבינו כי בוודאי לא באו הגזירות מחמת מעשהו של מרדכי שהיה לקידוש השם, וכל סיבת הגזירות היא בהשגחה מחמת החטאים וכמו שמבואר בגמרא מגילה שם, והאריך בזה מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל בספרו מכתב מאלהיו (ח"א עמ' 76).

ועלינו ללמוד מזה כלל גדול ששייך בכל מצב, שלא מפסידים מהנהגה טובה, וכשאדם עושה מעשים של קידוש השם על פי ההלכה, לא יתכן שיבואו מחמת זה צרות או גזירות, וכמובן יש לשקול בפלס ובמידה מה היא ההלכה בכל דבר, שלא ייגרר חילול השם מחמת מעשה שהוא רק חומרא ואינו חיוב, אבל בדבר שהוא חיוב על פי ההלכה כבר כתב הרמ"א (או"ח א, א) שלא ייבוש מפני המלעיגים עליו, ולא שייך שיפסיד מחמת מעשה טוב.

והדברים נחוצים לדעת לאלו שיושבים ולומדים בימי הפורים, לשמחתנו ברוך השם יש בימינו הרבה שמבינים את החיוב ללמוד גם בימי הפורים, וצריכים לדעת שכל מי שלומד בימי הפורים לא יינזק מזה, ומעמדו בחברה לא יתמעט כתוצאה מכך, כי ממעשים טובים לא מפסידים! והעצה למי שמבקש להיות מקובל בחברה היא שלא יחשוב על עצמו אלא שתדל להיות טוב לזולת, וממילא כבר החברה תרדוף אחריו, אך מעשיית מעשים טובים בוודאי לא יפסיד.

רבי גרשון אדלשטיין, אסיפת שמועות

האחדות מצילה מכל הגזירות

הנה בימי הפורים, אחרי שהקב"ה עזר וניצלו, תיקנו חכמים את מצוות היום, משלוח מנות, מתנות לאביונים, וקריאת המגילה.

והנה קריאת המגילה מובן שתיקנו לקרוא את הנס, כדי לראות עד כמה ההשגחה מסובבת את הכל, והגאון מבאר שכל דבר שהיה מתחילה, זה היה שרשרת של גאולה, לא סתם, אמנם לא היה נס שלא כדרך הטבע, אבל בדרך הטבע הקב"ה מביא שכל דבר, פרט זה, פרט זה, ופרט זה, הכל מסדר מראש כדי שתהיה הגאולה, אבל למה תיקנו משלוח מנות ומתנות לאביונים?

ובשלמא אם החטא היה שלא נתנו צדקה, אבל כיון שלא זה היה החטא, רק החטא היה דבר אחר, מה השייכות בשביל זה לתקן מתנות לאביונים ומשלוח מנות איש לרעהו?

רק הכלל הוא כך, כתוב בדור ההפלה שאפילו שהיה מרידה בהקב"ה, הם רצו לעשות מלחמה עם הקב"ה, ובנו בניינים גדולים מאד, בוני המגדל! כדי לעשות מלחמה עם הקב"ה. וזה הרי חוצפה שאין כמותה! ובאמת זה דבר בלתי מובן! אפשר לעשות מלחמה עם הקב"ה? טוב, אנשים כאלה... בכל זאת זה הרי חוצפה נוראה לעשות מלחמה עם הקב"ה!

אף על פי כן כתוב שלא הענישם, כיון שהיו ביחד, למרות שזה לא בסדר, אבל אם הם ביחד אי אפשר להענישם. ולכן הקב"ה עשה שהתפזרו, שכל אחד דיבר שפה אחרת ואחד לא הבין מה שהשני אומר, ממילא האחדות כבר התקלקלה, ואז היה יכול כבר לפזר אותם, והפסיקו. אחרת לא היו יכולים, וכמו שכתוב בפסוק ויהי כל הארץ שפה אחת וכו', ומחמת זה אי אפשר להענישם.

ואותו הדבר בדורו של אחאב, כתוב שהיו עובדי עבודה זרה אבל היו יורדין למלחמה ונוצחין, למה? מפני שלא היה ביניהם ריב, היה אחדות, בזמן שיש אחדות אין עונש.

אם כן גם כאן, הגזירות שהיו על כלל ישראל, אם היה אחדות לא היה יכול להיות, לכן העצות שראו החכמים צורך לעשות, שיהיה אחדות, וזה על ידי משלוח מנות, מתנות לאביונים, העיקר שירגישו כל אחד עם השני כאילו ידידים – אחדות, כי אם יש אחדות אין גזירות.

ממילא זה הכלל שצריך ללמוד, כל זמן שנמצאים באחדות אי אפשר... זה היה בדור ההפלה וזה היה בדור של אחאב, ולהיפך אם אין אחדות אז תיכף ומיד יכול להיות הגזירות, וגם אז כנראה לפני כן לא היה כל כך אחדות, ולכן הייתה הגזירה, ולכן עשו את

התקנה שכלל ישראל יהיו באחדות, וזה על ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, הכל שיהיה אחדות.

ולכן כתוב אפילו ביום כיפור בשם המקובלים – בשם האר"י ז"ל שיום כיפורים – כפורים, כמו פורים, כמו שבפורים יש אהבה ואחוה, כך יום כיפור צריך להיות, כדי שיזכו בדין. כתוב שהשטן בא ואומר כלל ישראל כולם ביחד, כולם אוהבים אחד את השני, מוחלים אחד לשני, אז יש סיכוי הכי גדול שיזכו לשנה טובה, זה הכל הכלל הני"ל. זה הלימוד מפורים כמו פורים צריך להיות אהבה ואחוה, גם ביום כיפור צריכים את זה כדי שיצליחו.

אם כן זה צריך ללמוד, שצריך תמיד כולם מה שיותר להשתדל עד כמה שאפשר להיות באחדות, וככל שיתאחדו אין כוח לשטן, אין כוח ליצר הרע לעשות צרות. הקב"ה יעזור שכלל ישראל יתאחדו, ועל ידי זה כתוב שיזכו גם כן לגאולה השלמה במהרה בימינו אמן סלה.

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, פרי חיים

משלוח מנות איש לרעהו

כתוב בספרים שיש מחזור שנתי של המועדים, שבכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה שהייתה פעם באותו הזמן, וכגון פסח שהוא זמן חירותנו, יש בו השפעה לחירות מהיצר הרע, ושבעות שהוא זמן מתן תורתנו, יש בו השפעה לזכות לקבלת התורה, וסוכות שהוא זמן שמחתנו, יש בו השפעה לזכות לשמחה של מצוה מתוך הכרת חשיבות המצוות, והדברים האלה חוזרים בכל שנה ושנה, שיש השפעה מן השמים להתעלות בדרגות ששייכות לאותו היום טוב, וכמו כן בפורים חוזרת ההשפעה מלמעלה לקבל דרגה גבוהה יותר באהבת השם.

ויש בפורים תקנה מיוחדת של 'משלוח מנות איש לרעהו', והנה בשלמא תקנת קריאת המגילה זהו דבר מובן שעשו לפרסומי ניסא, מפני שידיעת הנס מביאה לידי חיזוק האמונה והכרת הטוב, וכן מתנות לאביונים עיקרה הוא מצות צדקה שקיימת בכל ימות השנה, אבל תקנת משלוח מנות זוהי מצוה שאין כדוגמתה בשאר ימות השנה, ואם כי אין מקום לשאול מדוע תיקנו משלוח מנות שכך הייתה תקנת חז"ל, אבל ידוע שבכל מצוה יש תועלת מיוחדת וכמו שביאר בספר החינוך את התועלות הגלויות שבכל מצוה ומצוה, אף על פי שאינם הטעמים העיקריים שהם מסתרי תורה, ואם כן עלינו להבין מה היא התועלת הגלויה של תקנת משלוח מנות ביום הפורים.

ובפשטות נראה שעיקר התועלת בתקנת משלוח מנות היא בשביל אהבת הבריות, וכמו שהביא רש"י על הפסוק (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך" – אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה, והיינו כי שלמות כל התורה כולה תלויה במידות, ואם המידות אינם בשלמות חסר בשלמות כל התרי"ג מצוות, וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה כי אם חסר משהו בשלמות המידות זהו חיסרון בשלמות כל מצוה ומצוה, מפני שמי שאינו בשלמות המידות הוא אדם פגום ואינו מושלם, וכל המצוות שהוא עושה אינן מושלמות, לכן אהבת הבריות זה כלל גדול בתורה – בכל התורה כולה, והאדם צריך להשתדל לחיות עם הדרגה הזאת.

ומטעם זה בפורים עושים מעשים כאלה שמחזקים ומוסיפים את הדרגה של אהבת הבריות, על ידי משלוח מנות איש לרעהו, כי בזה שאדם שולח מתנה לחברו הרי הוא גורם

לחברו שיאהב אותו, ויחד עם זה גם הוא מוסיף בלבו אהבה לחברו, שכך הוא הטבע שהנותן אוהב את מי שמקבל, וכמו אדם שמגדל עץ קטן ומשקה אותו ומטפל בו, שהעץ הזה חביב עליו מאד כי הוא גידל וטיפח אותו, כך כל אדם שמטפל במישהו, הרי מטבע הדברים הוא אוהב מאד את המטופל, כמובן אם הוא מטפל בו מתוך אהבה ולא בכפייה.

ומעתה זהו עניין התקנה של משלוח מנות, לחזק את אהבת הבריות מצד הנותן ומצד המקבל. אמנם עדיין לא מבואר למה תיקנו כן בפורים יותר משאר ימות השנה.

ונראה לבאר בזה, על פי מה שביארנו במקום אחר כי אהבת השם היא דרגה יותר קלה מאהבת הבריות, כמו שמבואר מסדר דברי התנא באבות פ"ו שהזכיר תחילה 'אוהב את המקום' ואחר כך 'אוהב את הבריות', כי אהבת הבריות לפעמים זה קשה, שאם יש איזה אדם שגרם לו צער, כיצד יוכל לאהוב אותו? אמנם אפשר להימנע מלשנוא אותו, אבל איך זה אפשרי לאהוב אותו? בפרט מה שכתב המסילת ישרים פ"א שצריך להיות "ואהבת לרעך כמוך - כמוך ממש", איך זה ייתכן כלפי אדם שגרם לו צער, לכן יש קושי לקיים אהבת הבריות בשלמות.

אמנם אהבת המקום היא יותר קלה, כי אדם שהוא בעל אמונה יודע שהכל בידי שמים, ומבין שכל כוחותיו ניתנו לו בהשגחה מן השמים, כל ההצלחות שהיו לו בעבר, מה שיש לו עכשיו ומה שהוא עתיד לקבל, זה מאת הקב"ה, וממילא ודאי שיש הכרת הטוב, והאהבה מתעוררת בדרך הטבע, וכמו שהאריך בזה בספר חובת הלבבות בשער העשירי כי אהבת השם היא טבעית ומוכרחת מצד טבע האדם, שהרי לא שייך לצוות לעשות אהבה בידים, אלא האהבה היא דבר טבעי, ועל ידי התבוננות מגיעים לזה, ודאי שאם אדם אינו חושב כלום לא יגיע לזה, אבל אם יתבונן באמונה והשגחה, אזי ממילא האהבה מתעוררת.

לכן אין זה קשה להשיג אהבת המקום, כי לא שייך בזה נגיעות המונעות את האהבה, וכל צער שיש לאדם זה לטובתו, אם הוא רשע זה לכפרת עוונות, ואם הוא צדיק הייסורים הם ניסיונות להגדיל שכרו, וממילא אין שום סיבה שמונעת את האהבה, ורק צריך התבוננות כדי שיגיע לזה, אבל בין אדם לחברו יש סיבות המונעות את האהבה, לכן זה יותר קשה. ולכן סידר התנא קודם אוהב את המקום ואחר כך אוהב את הבריות, כי אהבת הבריות היא יותר קשה מאהבת המקום.

אבל צריכים לזה גם את אהבת המקום, כי מי שאינו בעל אמונה לא שייך אצלו אהבת הבריות, ותמיד הוא כועס ומתרגז על מי שמצער אותו, אבל מי שהוא בעל אמונה מבין שלא הוא המצער אלא מן השמים שלחו אותו, ויותר ראוי שידאג על עצמו מדוע הביאו עליו צער מן השמים, כי יותר צריך להיות אכפת לאדם לדעת את מצבו היכן הוא עומד בדרגתו הרוחנית אם הוא בעל אמונה שלמה, ואם האמונה קיימת בשלמות גם אהבת הבריות יכולה להיות בשלמות.

ומעתה מבואר היטב מדוע תיקנו דווקא בפורים 'משלוח מנות איש לרעהו', כי פורים זהו זמן המסוגל לחיזוק האמונה ואהבת השם, שבכל שנה ושנה חוזרת בו ההשפעה שהייתה בימי אחשורוש בקבלת התורה מאהבה, ומפני שזה זמן המסוגל לאהבת המקום, ממילא זה מסוגל גם לאהבת הבריות, שהיא כתוצאה מאהבת המקום, ועל ידי משלוח מנות איש לרעהו מתחזקת אהבת הבריות בין הנותן למקבל וכמו שנתבאר.

רבי גרשון אדלשטיין, כתבי תלמידים

הנה כתוב במגילה שתיקנו לעשות הימים האלו שניצלו מהאויבים ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, והמפרשים ביארו הטעם בזה, כי מאחר שנהנו מסעודתו של אחשורוש ונכשלו בחטא על ידי משתה ושמחה, לכן אחר כך כשהקב"ה עזר וזכו להינצל מהגזירה, קבעו המצוה במשתה ושמחה, ותיקנו לשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, להרבות אהבה בין איש לרעהו.

אמנם צריך ביאור מה השייכות בין זה לזה, למה משום שניצולו מהגויים צריך להרבות אהבה בין איש לרעהו.

ונראה כי היסוד הוא, דכיון שניצולו מהמן שהיה מזרע עמלק, והרי כתוב מלחמה להשם בעמלק מדור דור, והמלחמה בעמלק אינה סתם מלחמה בין יהודים לגויים, ולהבדיל יש הרבה מלחמות בין שתי אומות, אבל שני הצדדים הם רעים, ואילו המלחמה בעמלק היא מלחמה כנגד הרע, כי עמלק הוא סמל הרע.

וכשהיו ניסים, השמחה לא מתבטאת רק במה שהרגו אותם, אלא העיקר צריך להיות בעשיית טוב, שכלל ישראל מרבים אהבה ביניהם ומחפשים לשפר את המידות, כל אחד משתדל להחדיר בתוכו רגש של אהבת הבריות ואהבת חברים, וחז"ל תיקנו לבטא הדבר בשמחה ומשתה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

והנה דווקא בימים אלו שצריכים להתחזק בתיקון המידות להכניס בלב אהבה לאחרים, אז הרע מתגבר, כי כל המקודש מחברו חרב מחברו, וצריכים לדעת כי ללא שיפור במידות אי אפשר לזכות לתורה, ונראה להתחזק בימים מקודשים אלו בשיפור המידות ואהבת חברים, וכשנתחזק בזה נזכה לסייעתא דשמיא!

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, ימלא פי תהלתך

הנהגת בני תורה בפורים

ידוע שבימי הפורים יש חשש לרפיון מהתמדת התורה, ומורגלים בעולם שהם ימים של חוסר התמדה, עד שיש כאלה שסבורים כאילו יש היתר לעשות ליצנות ופריקת עול בפורים, והתמדת התורה בימים אלו נחשבת בעולם כמין מידת חסידות, עד כדי כך שיש שחושבים כי להיות דבוק בתורה בפורים זה סתירה לקיום מצוות היום.

ברם צריכים לדעת כי ההיפך הוא הנכון, שבאמת ימים אלו הם זמן קבלת התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א) קיימו וקיבלו היהודים - קיימו מה שקיבלו כבר, וידוע מה שהובא בספרים מדברי הזוהר הקדוש (תיקוני זוהר נז, ב) שיום הכיפורים הוא "כפורים" ונקרא על שם הפורים.

והנה בוודאי שצריכים לקיים את מצוות היום משתה ושמחה וסעודת פורים כהלכתם, אבל צריכים שיהיה זה בצורה של חיזוק, ויפה עשו בישיבות הקדושות שהנהיגו בשנים האחרונות חיזוק בימי הפורים, וקבעו סדרי לימוד מיוחדים לחיזוק התמדת התורה בימים אלו, זה באמת דבר טוב מאד.

ונכנסו אלי שני תלמידי ישיבה קטנה מבני ברק, וסיפרו כי בדעתם לתת משלוח מנות לראש הישיבה שלהם, והחליטו לכבדו במשלוח מנות מיוחד במינו שיקבעו סדר לימוד

בישיבתם ביום הפורים. בחורים מישיבה קטנה! עם הבנה של בגרות, הבינו שראש הישיבה ייחנה מזה יותר מכל דבר אחר, כפי הנראה שמחנכים אותם חינוך טוב לדעת מה החשיבות האמיתית, מה באמת חשוב ומה לא חשוב, וכך הגיעו לידי הבנה שהמשלוח-מנות שייסב לרבם את ההנאה הגדולה ביותר, זהו אם יראה את בני הישיבה יושבים ולומדים בפורים.

עלינו לדעת כי פורים כהלכתו צריך להיות ללא ליצנות ופריקת עול, עם חיזוק התמדת התורה, ומכבר סיפרתי מה שאמר לי אחד שלמד בישיבה לפני שנים רבות, כי שנה אחת עסק בימי הפורים בליצנות, כמו שיש גם בימינו כאלה שמורים היתר בזה אפילו על חשבון פגיעה באחרים, והעיד הלה על עצמו כי מאותה שנה שעסק בליצנות בפורים, שוב אינו מצליח לחזור לעצמו למצבו הקודם בתורה, שלפני כן היה לומד טוב מאד והיה לו טעם בלימוד, ומאז הוא אמנם ממשיך ללמוד אך לא כמו שהיה פעם - לפני הפורים ההוא.

ולדאבוננו יש שעוסקים בפריקת עול בפורים, כאילו שזה לשם עשיית חסד, אמנם יש ישיבות שאין זה מקובל, אך כבר סיפר לי אחד מראשי הישיבות כי אינו מצליח להשתלט על התלמידים, שמתחילים לעסוק בזה כבר כמה ימים לפני פורים, והרגשתם היא כתינוק הבורח מבית הספר ופריקת עול, והסיבה לזה מפני שהלימוד קשה להם, וחסר להם הטעם והשמחה בלימוד, ומי שאין לו טעם וסיפוק מהתורה, מחפש לעצמו זמנים שיוכל להתפרק בהם מעט.

וכל זה נובע מחמת השינוי בצורת הלימוד, שלומדים בצורה שאין בה מתיקות ואינה מתאימה לפי טבעם, והלימוד הוא כפייתי בצורה של חיקוי, ויש כאלה שלומדים בצורה שאינה לפי טבעם, לא מפני החיקוי, אלא שהם סבורים כי זו היא השיטה והדרך להיות גדולים בתורה, והלימוד בצורה הזו קשה ומשעמם להם, ואינם יודעים את המציאות האמיתית, שהלימוד בצורה שאינה מושכת ומעניינת, יש בזה ביטול תורה באיכות ובכמות, ולא זוכרים את מה שלומדים.

כלל הדברים, אופן וצורת הלימוד צריך להיות אצל כל אחד לפי טבעו, והשינוי בצורת הלימוד הוא זה שמביא לחוסר התמדת התורה בימי הפורים, מפני שמי שלומד בצורה שאין לו הנאה מן הלימוד, ממילא הוא מחפש לעצמו הנאות אחרות, וכאשר יש הזדמנות של בטלה ופריקת עול, מיד נוצר אצלו רפיון מלימוד התורה.

הרפיון ופריקת העול בימי הפורים זהו דבר שלא היה מלפנים, וירידת הדורות היא שגרמה לכך שיש כאלה שמרגישים צורך בפריקת עול, ברוך השם יש רבים שאינם צריכים לזה, והם מחוזקים גם בימי הפורים ובימי שישי ושבת כמו בתחילת הזמן, והלימוד שלהם הוא תמיד עם אותו הטעם והמתיקות, כך מקיימים מצות פורים כהלכתה!

רבי גרשון אדלשטיין, אסיפת שמועות

להיזהר מליצנות והלבנת פנים בפורים

הימים שהיו בהם ניסים לישראל הם ימי רחמים המסוגלים מאד לעלייה, וכלל ישראל התעלו בזמן הזה, ואמרו בשבת (פח, א) שבימי אחשורוש חזרו וקיבלו את התורה ברצון, שהיה כזה התעוררות גדולה וזה זכות גדול מאד, ולכך ככל כמה שמתחזקים בימים אלו בתורה בתפילה וביראת שמים ומתגברים בענייני המידות זוכים לעלייה גדולה.

ומצד שני תמיד דווקא בזמנים כאלו היצר שם כל כוחו שיעשו להיפך, וממילא יוצא שחיו רוצים לפגוע באנשים, שיש לפעמים איזה ריב עם אחר, אבל דווקא בזמן הזה צריך לעבוד על עצמו ולהתחזק, ולא לחשוב שיגדל מדברי ליצנות, שמזה גדלים חס ושלום קוצים וברקנים ולא דברים טובים, ואדרבה בזמן שאפשר לעלות ברוחניות צריך להיטיב עם חבריו בכלי שיהא אהבה ואחוה בין איש לרעהו, ולהתחזק באמונה בהקב"ה.

וצריכים לשים לב בימים גדולים אלו שיש בהם קדושה, לראות שלא יצא חס ושלום להיפך ולא לתת לרמות את עצמו, היצר מוצא הזדמנות לרמות את האנשים, שהרי זה זמן שצריך לשמות, אבל זה צריך להיות שמחה של מצוה, ולא שמחה שתביא לידי קטטות, לשון הרע ורכילות ושאר דברים הנובעים ממידות רעות.

וצריך להיזהר שלא להיות נתון תחת השפעת היצר, כי בזמנים האלו כמו שיש הקדושה, יש הטומאה רחמנא לצלן, והיצר עושה כל המאמצים להפיל האדם, ולדאבוננו אם לא שמים לב מאד אז היצר מצליח, תמיד הוא מרוויח ויוצא ידו על העליונה, ועל ידי זהירות בכל העניינים הרוחניים יעזרנו השם.

הנה כיון שזה חודש האחרון שבזמן ובפרט קרוב לפורים, היצר גורם לביטול תורה ולליצנות והלבנת פנים, ובאמת הזמן הזה צריך להיות כמו מת מצוה, וצריך להתחזק יותר בלימוד התורה ותפילה ועשיית המצוות, ואם היינו רואים את האמת, כמה אושר יכולים לרכוש על ידי לימוד תורה ומצוות, לא היה בחירה, אבל נתחזק ונחדיר לתוכנו את ההכרה הזאת ונעלה, כי באופן ההנהגה הרגילה שמזלזלים בזמן הזה ונכשלים בכל מיני חטאים, הרי יורדים ולא רק שאינם עולים, יראה כל אחד לחזק עצמו ובודאי יצליח!

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, ימלא פי תהלתך

שמחת פורים כהלכתה

עומדים אנו לקראת ימים מיוחדים אשר ראויים להתעלות בהם במעלות נשגבות של שעת קבלת התורה, ולדבקה בו ולקיים בנו ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום, ומצות השמחה שמחת המצוה היא לחזק יותר את אהבת השי"ת בשמחת לבב, שתהיה באופן של ביטול יצר הרע ושמחת שני הלבבות, ואם כן כשקיום שמחה זו היא באופן של הוללות, שמחה זו אינה אלא שמחת לב היצר הרע וחיזוקו, והרי זה ביטול כל תכלית העניין והיפוכו המוחלט, והוא עוון חמור מאד.

וכתב הרמב"ם בפ"ח מהלכות לולב בדין השמחה במקדש בחג הסוכות שלא היו עושים אותה אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה אבל כל העם באים לראות ולשמוע, יעו"ש. ועניינו זהירות יתירה שהייתה במקדש לקיום המצוה כהלכתה בתכלית השלמות, בלי אבק שמחה זרה.

ואמנם הרי ענינו רואות בדאבון נפש את המון העם שאינו בני תורה איך ששמחת הפורים שלהם היא כולה עניין שחוק וליצנות כמנהג אומות העולם בימי אידיהם וימי חגיגה, והוא

כמו שנאמר בחטא העגל וישב העם לאכול ושתו ויקומו לצחק, וגם שמחת הפורים נעשה על ידי זה כתקרובת עבודה זרה רחמנא לצלן.

בני תורה אשר מכירים חביבות התורה וקיום המצוות ראוי להם לשים על לב דברים אלו ולהתעורר מאד שלא להיכשל בזה, ובמיוחד בדברי שחוק וזלזול בכבוד חברו שהוא היפוכו הגמור של תכלית היום ועוון חמור, והרי אהבת רעים וקירוב הלבבות באחדות היא מעיקרי קיום שמחת הפורים, ומה גדולה הכסילות באלו הטועים ומרשים לעצמם בימי הפורים דברי בדיחות וצחוק ולעג בכבוד חברו, הרי זה ביטול הגמור של מצות היום והיפוכו ממש.

ויש לציין כי בסייעתא דשמיא אפשר דרא ונשתנה הדבר לטובה, גם תיקון גדול ונאה מאד זכו לקיים בשנים האחרונות והוא סדר לימוד ביום הפורים אשר מלבד עצם מעלת העניין של לימוד התורה בזמן התחדשות קבלת התורה, הרי הוא גם סגולה ושמירה שלא להיכשל בכל הנ"ל, ואשרי הזוכה לקיים את מצות שמחת הפורים כהלכתה, ויזכה לכפרת עוונות ולחיי עולם.

רבי ברוך דוב פוברסקי, כתבי תלמידים

עסק התורה בעת צרה

אמרו חז"ל (אסתר רבה ז, יב) כי המן טען לאחשורוש: "ישנו עם אחד, אותו שנאמר בו השם אחד ישן לו מעמו". אבל כאשר נכנס המן לקרוא למרדכי, ומצאו שהוא יושב עם תלמידיו ולומדים הלכות קמיצה, אמר: "אתא מלי קומצי קימחא דיכנו, ודחי עשרה אלפי כיכרי כספא דידי" (מגילה טז, א).

המן הרשע יצא מכליו כשראה לפניו תמונה כזו, הלא אז ריחפה על ישראל הגזירה של להשמיד להרוג ולאבד, אשר לפי התכנית שלו צריך שלא יישאר חס ושלוש שריד. חשב המן, כשיבקר את בית המדרש ימצאו סגור, או לכל הפחות לא ימצא שם את מרדכי, כי בוודאי הוא רץ ממשדד למשרד להשתדל על עמו.

והנה גם מרדכי עצמו לומד עם תלמידיו, כאילו לא מתחשבים במצב. ומה הם לומדים - לכל הפחות דברים אקטואליים? לא, אלא הלכות קמיצה! בשלוות נפש הם יושבים ועוסקים בהלכות קמיצה, שבזמן שבית המקדש קיים יש מצוה לקמוץ המנחה. אם כך הדבר - אם יש לכם כוחות כאלו - זוהי הוכחה שאלוקיהם של ישראל לא ישן אצלם.

וכן אנו מוצאים, כשרבי יוחנן בן זכאי נפגש עם אספסינוס, אמרו במדרש (איכה רבה א, ל) שציווה לאסור אותו, ועל כל זמן שאל אותו מה השעה וכיוון את השעה, כיון שלמד ידע כמה זמן. אך הפלא הוא שלא בא שינוי בלימודו, וכמו שלמד בשלווה כן למד בעת צרה!

רבי יוסף שלום אלישיב, דברי אגדה

יש קונה עולמו בשעה אחת

ליל פורים הוא זמן שאין הרבה מקומות שלומדים תורה, רוב האנשים עסוקים במצוות אחרות או בדברים אחרים, ויש שעושים דברים שהם בעצם סתירה לתכלית של פורים, שזה הכרה בריבונו של עולם, אמונה בהשם! ושוכחים מזה. ומי שזוכה בשעה כזו ללמוד תורה הרי זכות לימוד התורה בשעה זו מגן על כולם!

והנה כתוב בספר חסידים כי מצוה שאין לה הרבה דורשים נחשבת כמו מת מצוה, ודבר זה שייך גם כן בזמנים, שבזמן שחסר דורשים ללימוד התורה, ורוב האנשים אינם עוסקים בתורה, הרי לימוד התורה בשעה זו הוא כמו "מת מצוה".

אם כן לימוד התורה בליל פורים הוא כמו מת מצוה, כי כמעט אף אחד אינו לומד, רק מחפשים מצות אחרות... ולימוד התורה נשאר כמו מת מצוה, וממילא לימוד התורה בזמן כזה הוא דבר גדול מאד. אלו הזוכים ללמוד באותו זמן זו זכות שאין לשער!

ומי שלומד בזמן כזה הוא נוטל שכר כל אלו שאינם לומדים, והרי הוא קונה עולמו בשעה אחת! כל אחד שלומד מרוויח בשעה אחת, מה שבפעם אחרת היה צריך לזה "עשרים שעות" ואולי אפילו יותר!

החפץ חיים אמר פעם [מובא בספר מעדני שמואל בהקדמה] שהיום אפשר לזכות יותר מאשר בדורות הקודמים, מפני שההשפעה מן השמים יורדת במידה מסוימת, ובדורות הקודמים שהיו הרבה לומדי תורה, זה התחלק בין כולם וכל אחד קיבל חלק קטן, אבל היום שנתמעטו לומדי תורה ההשפעה מתחלקת לפחות אנשים, וכל אחד שלומד מקבל חלק גדול.

אם כן גם לגבי לימוד התורה של ליל פורים, שהלומדים בו יותר מועטים משאר לילות, ממילא לפי ההשפעה שיורדת כל אחד שלומד יכול לזכות הרבה מאד. על ידי שעה אחת של לימוד יתכן לקבל כמו ביום אחר על ידי עשר שעות, ואפשר להשיג הרבה מאד.

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, כתבי תלמידים

פורים - קבלת התורה שבעל פה

ידוע בשם הקדמונים ומקורו בכתבי האר"י, שיום כיפורים כפורים. והביאור בזה, ששניהם הם ימי קבלת התורה, כי יום הכיפורים היה הזמן שקיבלו לוחות שניות והיה בו יום שמחה גדולה כמו שכתוב במשנה בסוף תענית: "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים", וכמו שפירש"י שם שבו ניתנו לוחות שניות. וגם יום פורים זהו יום קבלת התורה מאהבה וצריך לנהוג בו בשמחה.

וכתב הגר"א כי סעודת יום הפורים הוא כסעודת יום קבלת התורה, ובתשובות הרידב"ז (הובא במשנה ברורה ז, כח) נשאל באחד שנתנים לו לצאת מבית האסורים פעם אחת אם עדיף שייצא מיד, או שיחכה ליום פורים או כיפורים. רואים עד כמה חשיבות ימי הפורים, שרק פורים או כיפורים הם ימים שיחכה לצאת מבית האסורים.

וידוע מה שכתב במכתב מאליהו (בביאור עניין הפורים) לדייק, שיום פורים גדול מיום הכיפורים שהרי אמרו שיום הכיפורים הוא כפורים ולא להיפך, משמע שיום הכיפורים הושווה לפורים שמדרגתו גבוהה יותר.

והביאור בזה שהרי מבואר בתנחומא (פרשת נח) כי קבלת התורה בפורים שייכת לחלק של תורה שבעל פה שעל זה היו צריכים לכפותם, ואם כן כשקיבלו מאהבה קיבלו את החלק של תורה שבעל פה, ותורה שבעל פה קיימת לעתיד לבוא מה שאין כן נביאים וכתובים, וכמו שכתב הרמב"ם (סוף הלכות מגילה): "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידים ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמישה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינם בטלים לעולם".

נמצא שיש מעלה בקבלת תורה שבעל פה יותר מקבלת תורה שבכתב שחלק ממנה בטל לעתיד לבוא, ולכן בפורים שהוא יום קבלת תורה שבעל פה יש תוספת מדרגה על שהוא יום קבלת תורה שבעל פה, וביותר יש להוסיף שהרי תורה שבעל פה זהו הגילוי של תורה שבכתב כמבואר בהגר"א בהרבה מקומות, ולכן פורים מדרגתו גבוהה יותר, שהוא היום שבו מתגלית שלמות התורה של תורה שבכתב עם גילוייה בתורה שבעל פה בקבלה מאהבה הקיימת בכל הדורות, וזה יסוד הקיום של עם ישראל בגלות בכל הדורות.

רבי דוד כהן, כתבי תלמידים

תכלית הפורים - קבלת התורה

אנו עומדים לפני פורים שהוא זמן קבלת התורה, האם אנו מתכוונים לקבלת התורה על ידי חיזוק תלמוד תורה? הרי פורים הוא זמן של (אסתר ט, כז) "קיימו וקיבלו", ואילו אצלנו להיפך, ככל שמתקרבים ליום הפורים יש יותר רפיון רחמנא לצלן.

האם בזה נקבל את התורה? כמה אנו רחוקים מההבנה! איננו שומעים מה שאנו מדברים, במקום שבפורים נקיים קיימו וקיבלו, נוהגים לקיים את שמחת פורים עם 'עד דלא ידע' או רוקדים ושרים, את זה עושים ומקיימים, אבל קבלת התורה הוא ללמוד.

...פורים הוא זמן של "קיימו וקיבלו", קיימו מה שקיבלו כבר, וצריך לדעת שפורים אינו רק היין והיין"ש ששותים, אלא התכלית של פורים הוא קבלת התורה, קיימו וקיבלו.

והמבחן אם נוהגים במהלך הראוי הוא איך נראים לפני פורים ולאחריו, הבחינה היא אם לומדים לפני פורים ואחרי פורים, אם אין רפיון. אנשים גדולים אינם תלויים בזמנים, תמיד הם שקועים בלימוד מבלי הסחת דעת מהמעלות שהתורה נקנית בהם. נתחזק, הזמן דורש חיזוק, וממי יהיה חיזוק אם לא מבני ישיבה, ואולי ירחם.

רבי אלעזר מנחם מן שך, מחשבת מוסר

קבלת התורה מאהבה

אמרו חז"ל (שבת פח, א) "ויתייצבו בתחתית ההר, אמר רב אבדימי בר חמא בר חסא, מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב, מכאן מודעא רבה לאורייתא. אמר רבא אף על פי כן, הדור קיבלוה בימי אחשורוש, דכתיב קיימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר", ומבואר שבפורים הייתה קבלת התורה מאהבה, יותר ממעמד הר סיני ששם קיבלו רק מיראה, ויש להבין מהו שאמרו שבמעמד הר סיני קיבלו את התורה בכפייה, הרי מפורש בפסוקים (שמות כד, ז) שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, ואם כן קיבלו את התורה מרצונם ולא בכפייה.

וראיתי למהר"ל בספרו תפארת ישראל (פרק ל"ב) שביאר, כי הכפייה שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית הייתה כפייה שכלית, שמצד השכל היה ברור להם שכדאי לקבל את התורה, לא מאהבת השם אלא מאהבת עצמם, כי השכל מחייב לעשות כן, וכמו המלאכים שיש להם בחירה ויכולים לעשות נגד רצון השם, אבל אינם עוברים על רצונם יתברך מפני שהם רואים במוחש את האמונה, כמו שאדם בר דעת לא יכניס את ידו לתוך אש בוערת, כי הוא יודע בבירור שזה יכאב לו, כך גם המלאכים האמונה ברורה ומוחשית אצלם, וכפי שאנו אומרים בתפילה "עושים באימה וביראה רצון קונם", כי הפחד מונע אותם שאין להם את האומץ לעבור על רצון השם.

וכמו כן בקבלת התורה במעמד הר סיני הייתה כפייה שכלית, שהיה ברור להם שיש גן עדן ויש גיהנום ויש עולם הבא, וידעו בבירור שאם לא יקבלו את התורה אין טעם בחיים, וודאי שיותר כדאי התענוג של תורה, ונמצא שהייתה זו כפייה שכלית מצד שהשכל מחייב אותם לזה, ומשום כן אמרו נעשה ונשמע מרצונם ומדעתם, אך מכל מקום לא היה זה מאהבה לקיים רצון השם, ולא כמו אמא שמאכילה את בנה מתוך אהבה בשבילו ולא בשבילה, אלא הם קיבלו את התורה מאהבת עצמם, מפני שהבינו בשכלם שכך כדאי להם לעשות, אבל בפורים מחמת שראו את הנס שנעשה להם להצילם אחרי הגזירות הקשות של המן, זכו והגיעו לדרגה הגדולה של קבלת התורה מאהבה, לקיים את התורה והמצוות מתוך אהבה.

רבי גרשון אדלשטיין, כתבי תלמידים

עושה נחת רוח ליוצרו

במגיד מישרים כתוב שבלייל שבועות הבית יוסף למד עם כמה תלמידים מהחבורה שלו, ובא המגיד [המלאך שהיה מדבר אליו] ואמר לו שהקב"ה שמח מאד, כי אף אחד לא שם לב כל כך על הצער של השכינה, ואם יש קצת אנשים שעושים נחת רוח להקב"ה, ולומדים תורה, הקב"ה מאד שמח בהם, וכך היה מרבה מאד בשבח של אלה שלומדים בלייל שבועות.

ובלייל יום טוב שני של שבועות כבר באו עשרה אנשים, ואז תיכף ומיד באה השכינה, והתחיל תיכף לומר אשריכם שאתם לומדים בלילה הזה. ובשלי"ה הקדוש מביא כל הדיבורים מה שהמלאך אמר, ואיזה שמחה וששון יש להקב"ה באותו הזמן. והיה אז תיקון גדול מאד על ידי שלמדו תורה בזמן ההוא.

וכמו כן יש לדמות את הלימוד תורה בליל פורים, שהרי פורים הוא יום כעין מתן תורה, כמו שכתוב בחז"ל שעל ידי נס פורים קיבלו כלל ישראל את התורה מאהבה, ובוודאי לימוד תורה בזמן כזה עושה נחת רוח להקב"ה שאין לשער ואין לתאר.

ובפרט שלומדים בציבור הרבה ביחד, ולומדים תורה עם כל כך שמחה עם כל החשק, והשכר כל כך גדול, והשמחה בשמים אין לתאר! ואיזה נחת רוח יש להקב"ה בזה!

אין לאדם כל כך הרבה זמנים שיכול לומר שהוא עושה בזמן הזה שמחה מיוחדת בשמים, אבל בזמן כזה זה זמן מיוחד שעושה שמחה מיוחדת בשמים!

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, כתבי תלמידים

מבטלים תלמוד תורה למקרא מגילה

פעם נכנסתי למרן החזון איש זצ"ל, ופנה אלי ואמר: כתוב (מגילה דף ג') "מבטלים תלמוד תורה לקריאת המגילה", וצריך ביאור וכי קריאת המגילה אין זו תורה, ואיזה חידוש נאמר כאן? והשיב ואמר כי לומדים מכאן, שכאשר אדם עסוק בתוך עניין עמוק בלימוד, ומשקיע כל הכוחות להבין את העניין, אם יעבור באמצע לעניין חדש - נקרא ביטול תורה, כי הוא מחסיר את חלק העיון שלו! עכ"ד. ומהאי טעמא אמרו (שבת ג, ב) "כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דילמא לאו אדעתיה", כי כל זמן שעומד באמצע העניין - אי אפשר לעבור לעניין אחר! [ענין רמב"ן ב"מ ק"ט ב', הובא בשיטה מקובצת שם].

ובזה יבואר מה שאמרו בגיטין (ס, ב) שרב שימי בר אשי ביקש מאבבי שילמד עימו, ואבבי ענה לו "אית לי עידנא לדידי", היינו שיש לי זמן לעצמי ואיני יכול ללמוד איתך. וצריך ביאור מדוע שלא ימעט מסדר הלימוד שלו בשביל ללמוד עם רב שימי? אכן הביאור הוא שהיסוד של לימוד התורה הוא להשקיע את המוח והעיון בלימוד, ובזמן שיש לו סדר ללמוד, כל ההוויות שלו באותו עניין, ובאם יצטרך לצאת מאותו עניין שעסוק בו ולעבור לעניין אחר - לא יוכל כבר להתרכז כמקודם. וזה מה שהשיב לו אבבי, היות ועסוק הוא בתוך עניין, עם כל השקידה והכוחות שהשקיע, אי אפשר לבקש ממנו להפסיק את סדר לימודו ולהתחיל עניין חדש.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, דרכי החיים

כתב הרמב"ם (הלכות מגילה א, א) "קריאת המגילה מצות עשה מדברי סופרים וכו', ואפילו כהנים בעבודתם מבטלים וכו' ובאין לשמוע מקרא מגילה, וכן מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה", ע"כ. וידוע קושיית העולם מדוע נחשבת קריאת המגילה ל"ביטול תורה", הלא קריאתה של המגילה גם כן תורה היא.

ונראה הטעם בזה, כי אדם שצריך להפסיק מלימודו הקבוע לצורך לימוד אחר של מקרא מגילה שאינו רגיל בו, הרי הוא עוסק בלימוד שאין לבו חפץ בו, וכבר אמרו חז"ל (ע"ז יט, א) לעולם ילמד אדם תורה במקום שלבו חפץ.

ומובא שם בגמרא המעשה עם לוי ורבי שמעון ברבי שישבו ללמוד לפני רבי, וכשגמרו ספר אחד רצה לוי להתחיל ללמוד ספר משלי, אך רבי שמעון ברבי כפאו ללוי להסכים ללמוד תהלים, וכשהגיעו אל הפסוק כי אם בתורת השם חפצו דרש רבי שאין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, וכשלו שמע זאת מיד קם ואמר, רבי, נתת לנו רשות לעמוד, מפני שלא היה לבו חפץ בלימוד תהלים אלא בלימוד משלי.

וכך מי שמפסיק מלימודו לצורך מקרא מגילה, למרות שאין לבו חפץ בכך, ועושה זאת רק מפני שהוא חייב להפסיק ולקרוא את המגילה, הרי זה נחשב כביטול תורה ממש, ולכן נקטו חז"ל בלשון "מבטלים" תלמוד תורה למקרא מגילה.

רבי גרשון אדלשטיין, אסיפת שמועות

"קיימו וקיבלו" - מתוך הכרת האמונה

הנה במעמד הר סיני כשבא השי"ת לתת את התורה לכלל ישראל, הרי בתחילה זכו ישראל לקרבה גדולה עם השי"ת, שירדה שכינה לתחתונים, וזכו שהקב"ה נגלה עליהם עד שראו בעיניהם את ייחודו ית', כמאמר חז"ל על הפסוק אתה הראת לדעת וגוי' שבזמן מתן תורה פתח שבעה רקיעים וכל הבריאה כולה היה דומם, אפילו ציפור לא ציץ, כל הבריאה הייתה גלויה לפניהם, שכל כלל ישראל ראו שרק השם הוא האלוקים ואין עוד מלבדו, זה היה המצב במעמד הר סיני, ומתוך המצב הזה של האמונה זכו לקבל את התורה מאת הקב"ה.

והנה חז"ל הקדושים דורשים בשבת דף פ"ח על הפסוק "קיימו וקיבלו היהודים", שקיימו היהודים מה שקיבלו כבר, דהיינו שבימי הפורים חזרו היהודים לקבל על עצמם את התורה בקבלה שיש עימה קיום, לקיים מרצון את מה שקיבלו כבר, הרי שבימי הפורים זכו שוב לקבלת התורה, כמו במעמד הר סיני, והיינו, שכמו שבמעמד הר סיני אנו יודעים שראו כולם בחוש את ה"אין עוד מלבדו" כך מוטל עלינו החיוב בימי הפורים, ללמוד את כל המהלך של מגילת אסתר בהתבוננות עד שנגיע להכרה שאין עוד מלבדו, ומתוך הגילוי בהנהגת השי"ת עימהם בעת הזאת זכו להגיע למצב של קיימו מה שקיבלו.

ובאמת בימים אלו הרבה יותר קשה לקיים את החיוב לראות את האין עוד מלבדו מאשר בזמן מתן תורה, שאז פתח הקב"ה את כל הרקיעים וכולם ראו, וזה היה מתנה מאת הקב"ה שיזכו כולם לבהירות הזו לראות את ייחודו ית', אמנם בימי הפורים צריכים יגיעה להתבונן וללמוד את דברי חז"ל ואת מגילת אסתר כפירושי הראשונים עד שיהיה הכרה חושית של אין עוד מלבדו, זה עבודה קשה מאד.

ובפרט שלגודל העת הזו לכך היצר הרע מתגדל ומתחזק להנהיג "ונהפוך" מן הקצה אל הקצה ח"ו, להפוך את הימים הקדושים האלה לימי הוללות ח"ו, ובכך מפסידים את האפשרות להגיע לידי התבוננות שתביאנו לאותה ההכרה של אין עוד מלבדו.

במסכת מגילה למדנו את דרשות חז"ל על פסוקי המגילה, שחז"ל מגלים לנו את הניסים הגדולים שהיו בכל פרט ופרט, ואמנם אם נלמד כל פרט בפני עצמו, עד הלילה שנדדה שנת המלך, לא נראה שום דבר יוצא מהנהגה טבעית. כי הריגת ושתי, ובחירת אסתר למלכה, ושמיעת מרדכי את בגתן ותרש שביקשו להרוג את המלך, בכולם לא תמצא שום דבר מפליא בדרך נס יוצא מדרך הטבע, אבל כל זאת רק אם נלמד כל פרט לעצמו, מה שאין כן אם נבוא לצרף כל הפרטים יחדיו, נראה ברור כמה כל פעולה טבעית יש לה חשבון מדויק מאד.

וכתב בספר אור יהל, צא וחשוב, מה היה אילו בגתנא ותרש היו מסתתרים באיזה מקום בשושן שלא בפני מרדכי, או מה היה אילו אחשורוש היה משלם למרדכי מיד על הטובה. וכן מה שבדיוק באותו לילה שנדדה שנת המלך בא המן לומר למלך לתלות את מרדכי. וכן כל הפרטים המבוארים בחז"ל, הרי נראה הרבה ניסים נסתרים שכל נס מושך חברו והיו למאות ולרבבות, וכל מי שמתבונן רואה כי אין עוד מלבדו.

ועל ידי שזכו היהודים בימי מרדכי ואסתר לראות ולהבין את יד השם, לכן הם הגיעו לדרגה של קיימו וקיבלו היהודים, ואמרו חז"ל (שבת פח, א) הדר קיבלוה - לתורה - בימי אחשורוש, קיימו מה שקיבלו כבר. קבלת התורה ברצון ובאהבה. זה הם זכו על ידי שהבינו שכל המאורעות בעולם כולם ניסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. כי אין עוד מלבדו!

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

סיבת הגזירות בהשגחה

בנוהג שבעולם כאשר יוצאת גזירה רעה, מובן הוא שראשית דברים יתאספו ראשי העם לטכס עצה, ומבררים כל הפרטים, מי הגוזר, ומה הייתה סיבת הגזירה, והאם שייך להשתדל אצלו לביטול הגזירה, וכן מה הם הדרכים הנאותים לכך, זוהי הצורה הנכונה והניאותה לפי הבנתם של רוב בני אדם באשר רחוקים הם מחיי האמונה בבורא עולם ובהשגחתו הפרטית.

אולם אנשי האמונה בקרב בני ישראל המאמינים בייחודו ית"ש ובהשגחתו הפרטית המדוקדקת מידה כנגד מידה, הם יבינו שכל דבר מורכב מסיבה ומסובב, וכל אלו הדברים שהוזכרו אינם אלא התוצאה המסובבת מחמת סיבה הקודמת לה, ומתוך האמונה בייחודו והשגחתו הפרטית של הבורא ית' הרי ברור להם כי הסיבה לכל היא רצונו ית"ש, וממילא כדי להצליח לשנות את הגזירה, צריך ללכת אל הסיבה הראשונה היא הגזירה האלוקית אשר סיבבה את כל מצב הגזירה, וכאן לפעול לביטול הגזירה.

לכך אצל כלל ישראל ברור שכשיש ח"ו איזה מצב של צרה, של מלחמה, של גזירה, הדרך הראשונה לפעול הוא על ידי התקרבות בני ישראל אל אביהם שבשמים, שהרי הוא ית"ש טוב ומיטיב, בכוחו להיטיב וכל רצונו הוא רק להיטיב עם בריותיו, וכל תכלית הסבל והייסורים מהגזירות הרעות הניתכות על האומה הישראלית אינם ח"ו להרע להם אלא להיפך, לטובתם, שיתעוררו לפשפש במעשיהם ויחזרו בתשובה להתקרב אליו, וממילא יבטל הקב"ה את הגזירה, ויביא להם רווח והצלחה.

ואמנם גם אם מגזירתו ית"ש יש מצבים שצריכים לעסוק גם בדרכי ההשתדלות הטבעית, אך כל זאת הוא רק אחר שתקדם לזה ההבנה שהדרך היחידה לבטל גזירה היא רק על ידי

שנפיק רצון ממנו יתייש שיבטל את הגזירה וישנה את הנהגתו עלינו לטובה ולברכה. ורק אחרי שהידיעה הזאת ברורה ומאומתת אצלו, יכול לפנות לעסוק בדרכי ההשתדלות.

יסוד הדברים, אמר מו"ר בעל האור יהל זי"ע, יש ללמוד ממגילת אסתר, מהא דכתיב ותקרא אסתר להתך וגו' ותצווהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה וגו', ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו וגו', ובחז"ל (מד"ר ומגילה ט"ו) "לדעת מה זה ועל מה זה" - אמרה לו לך אמור לו מימיהם של ישראל לא באו לצרה כזאת שמא כפרו ישראל ב"זה קלי ואנוהו", ושמא כפרו בלוחות, דכתיב בהן מזה ומזה הם כתובים, ויגד לה מרדכי את כל אשר קרהו אמר להתך לך אמור לה בן בנו של קרהו בא עליכם, הדא הוא דכתיב "אשר קרך בדרך".

וביאור הדברים, כי מששמעה אסתר על הגזירה הנוראה שנגזרה על בני עמה, השאלה הראשונה הייתה לברר את הסיבה הגורמת לגזירה זו, וזהו שאמרה אסתר לדניאל, הרי בכל הדורות מאז קיום האומה הישראלית לא נהייתה צרה כזאת, ועכשיו שבאה הרי צריך לפשפש במעשי האומה מה הסיבה שהביאה לגזירה זו, וביקשה לדעת שמא כפרו בהשי"ת או בתורתו, ועל זה השיב לה מרדכי לך אמור לה נכדו של עמלק בא עליכם שנאמר אשר קרך בדרך. מרדכי ואסתר הבינו בהכרה ברורה שאם נגזרה גזירה, הרי היא בוודאי מחמת מעשי ישראל, ורק אחר שביררו את סיבת הגזירה, וכיצד הדרך להשתדל אצל מלכו של עולם, אז שלח לה מרדכי את פתשגן כתב הדת להשתדל בהשתדלות בשר ודם לפני המלך אחשורוש.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

לפי "שנהנו" מסעודתו של אותו רשע

כתב הגר"א באדרת אליהו פרשת האזינו: "לפי שבגלות מדי באה להם הצרה מחמת שנהנו מסעודת אחשורוש ושתו יין לכך כתיב מגפן, וזה הטעם שתיקנו פורים לשמוח, לפי שהאבל בא להם מחמת אכילה ושתיה, לכך כשנהפך לשמחה תיקנו לאכילה ושתיה". והעניין צריך ביאור. מה השייכות בהא דהחטא בא מחמת אכילה ושתיה, לגרום שקביעות הימי שמחה תהיה על ידי אכילה ושתיה, ולמה נקבע תוכן היום כנגד חטאם של ישראל באותו הדור.

ונקדים דברי הגר"א בספר יהל אור פרשת נשא: "לב יש לו תמיד מלחמה עם עמלק שהוא הכבד, שהכבד מייגעו בתאוות המאכל כמו שאמרו במדרש הנעלם על הפסוק ויאמר עשיו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה והוא ראשי תיבות לה' בעמלק".

ומבואר מדבריו כי עיקר יחודו של עמלק בצד הטומאה, הוא בתאוות האכילה, שהיא מבחינת עמלק, וזה עיקר שורש מידתו של עשיו שהוא שורש הרע בבריאה, וכמו שהביא על זה הגר"א דברי המדרש הנעלם על הפסוק "הלעיטני נא", שהוא עניין התאוה, ועיקר עניינו של עשיו הוא הזלזול בעניינים הרוחניים בשביל למלאות תאוותו, שזלזל את הבכורה שהוא עניין רוחני בשביל למלאות תאוותו בבחינת "הלעיטני נא".

ונראה דזה עיקר התביעה על כלל ישראל ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", ואין כאן תביעה על עצם האכילה והשתיה שהיו אנוסים על זה. אלא התביעה ש"נהנו", והיינו שאכלו ושתו מסעודה זו להנאת הגוף, ולמילוי תאוותם, ובוזה ניתן הכוח לעמלק להשמיד להרוג ולאבד, שעיקר כוחו בא מתוך השליטה של התאוה.

ונמצא דבעוון זה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, תפסו במידתו של עשיו שהיא שורש הרע של עמלק. שהוא זלזול ענייני הנשמה הרוחניים בשביל ענייני הגוף הארציים, וגם ישראל נכשלו בזה בסעודתו של אחשוורוש, שהלכו אחר תאוות גופם ולא חמלו על נשמתם, ובזה ניתנו בידו של עשיו, שעיקר כוחו הוא מהתגברות כוח התאוה החומרי על הנשמה השכלית.

ובזה נראה לבאר גם את דברי הגר"א, שלפיכך גם קביעות היום הוא בדרך מאכל ומשתה. כיון שבזה מונח באמת התיקון האמיתי על מה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שכנגד מה שאכלו ונהנו מסעודתו לשם הנאת הגוף ולמלאות התאוה. הרי התיקון היותר גדול הוא להפוך את עניין המאכל והמשתה עצמו לעבודת השם. שתהיה לשם מצות הקב"ה, לשמחת הישועה ולהתעלות רוחנית.

ולכן כנגד אותה אכילה ושתיה שהייתה כולה לשם הנאה ולשם תאוה, בא התיקון של קביעות משתה ושמחה, שכולו לקיום מצוה ולקרבת הקב"ה, וזה מה שביאר הגר"א דהמשתה והשמחה של פורים בא כנגד מה שחטאו במאכל ומשתה, שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

רבי דוד כהן, ימי הפורים

כלל ישראל מובדל מהעמים

חז"ל אומרים מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. [אף שהגמרא במגילה דף י"ב א' דוחה טעם זה, אבל במדרש רבה שיר השירים (ז, יג) וכן רש"י על המגילה (אסתר ד, א) הביאו טעם זה].

וצריך להבין מה החטא בזה, הלא לא אכלו איזה דבר איסור, כל האוכל היה כשר, ומדוע נענשו על שנהנו מסעודתו של אותו רשע. וכן צריך ביאור כטענת הגמרא במגילה אם כן שבשושן ייהרגו שבכל העולם כולו אל ייהרגו, ומדוע נגזרה גזירה להשמיד להרוג את כל היהודים, האם בגלל כמה יהודים שהיו בשושן יהרגו כל כלל ישראל במאה עשרים ושבע מדינות, אנשים נשים וטף מנער ועד זקן, הכל בשביל אנשי שושן?

רואים דבר חדש, דבר נורא! אדם שלא נזהר בדבר, אפילו שמצד עצם הדבר זה מותר, זה כשר, אבל אם זה נעשה על ידי אנשים לא כשרים, ועושה יחד איתם, זה נקרא ירידה עצומה, עד כדי כך שנתחייבו כולם כליה, כל כלל ישראל בשביל קומץ קטן של אנשים! ולכך אפילו שאכלו דבר כשר רק זה היה סעודה של גוי, אפילו רק חלק קטן מהיהודים מתחברים עם הגוי, זה חמור עד כדי כך שעל ידי זה יכולה להיות ירידה עצומה שכל הכלל ישראל יכול ח"ו לאבד לגמרי את מהותו.

כלל ישראל צריך להיות אחרת מכל הגויים, ואם הוא מתחבר עם הגוי יותר מדאי, זה האסון הכי גדול! מגיע עונש חמור עד כדי כך, אילולי שנעשו כל כך הרבה דברים להציל, וצומו עלי שלושת ימים לילה ויום, ומרדכי הפך עולמות כדי שיינצלו, עד שלבסוף נעשה נס פורים.

ולדאבוננו לא דווקא גויים, אלא יש בימינו גם יהודים חלק גדול של כלל ישראל, שאינם שומרי תורה ומצוות, אם מתחבר איתם, אפילו בדברים שאינם ממש איסור, למשל מתלבש

כמוהם, כמו הרחוב, הוא לובש לבוש רחובי! הוא מתחבר עם עושי רע, אפילו שלא עושה שום רע! אבל אם מתחבר עימם, רוצה להתלבש כמוהם ועושה כמוהם, זה נקרא שהוא ח"ו... השם יצילנו.

וזה בכל הדברים שהם עושים, אפילו שרים איזה שיר, יש הרבה שירים מהחילוניים, אפילו שאין בהם ניבול פה, אבל אם הם שרים, זה טריפה! זה אסור! אפילו שלכאורה מה עשה, בסך הכל שר שיר כזה, מה יש? לא אמר מילים גסות... לא! זה נקרא שהוא מחשיב את זה, וח"ו מי יודע מה יכול לבוא על ידי זה על כל כלל ישראל ח"ו, והעונש עד כדי כך, כל כך חמור.

כי מה שמחזיק את כלל ישראל, זהו מה שהוא מובדל מהגויים, ואותו הדבר מהחילוניים, ואם מתלבש כמוהם ועושה כמוהם, הוא מחשיב את זה, זה נורא ואיום! ולכן זה חטא נורא! זה גם מה שגרם לחורבן יהודי גרמניה, שהתחילו להתחבר עם הגויים, אף שבתחילה שמרו תורה ומצוות, לבסוף ירדו וירדו עד שזה עשה חורבן על כולם.

וזה נוגע לכל אחד ואחד לידע, כי מה שאנשים שלא שומרי שבת עושים, צריך להתרחק מאוד! ואפילו אם נראה שזה לא יותר גרוע מעבירה. לא לחשוב שזה רק לא כדאי, אלא יכול לגרום חורבן כל הכלל ישראל. וזה מה שלמדנו מנס פורים, הקב"ה הראה לנו עד כמה הדבר חמור.

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, כתבי תלמידים

ידוע מה שכתוב שמה שגרם לגזירה של המן, להשמיד להרוג ולאבד, זה היה מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, לא כתוב שהיה שם טריפה, היה אוכל כשר, ואפילו בישולי עכו"ם לא היה [ואולי עדיין לא גזרו על זה], על כל פנים הגזירה הייתה בגלל שנהנו מסעודה של גוי.

ואף שזה לא איסור ממש, בכל זאת אם הרבה אנשים באים לאכול בסעודה של גוי, זה נחשב חטא, עד כדי כך שנגזר בשביל זה גזירה, חלילה וחס להשמיד להרוג ולאבד. ומי עשה את זה, רק היהודים של שושן, ובכל זאת בשביל זה היה גזירה על כל כלל ישראל! ולכאורה אנשי שושן ניחא, אבל למה נזר על כל ישראל?

רואים עד כמה חמור דבר כזה, אפילו שאנשים חושבים שזה לא כל כך חמור, רואים שחטא של ציבור שוקל יותר. ואמנם מצד אחד לציבור יש יותר סיכויים שתתקבל התפילה שלהם, וכן התשובה של הציבור מקובלת יותר, אבל בכל זאת מצד שני אם ציבור עושה דבר כזה, יכול לגרום לכזה עונש – "להשמיד להרוג ולאבד" והיה צריך ניסי ניסים כדי להינצל מזה, למה, מה עשו? הם נהנו מהסעודה של אחשוורוש!

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, פרי חיים

כי מרדכי ציווה עליה אשר לא תגיד

"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה כי מרדכי ציווה עליה אשר לא תגיד" (אסתר ב, ז). יש להבין מה הטעם לציווי זה שציווה עליה מרדכי שלא תגיד את עמה ואת מולדתה?

וביאור הגר"א על מגילת אסתר פירש דהיות ואסתר לא נתנה עצמה ללכת אל בית המלך, אלא היו צריכים להביאה בעל כורחה, כמו שמבואר במקרא שנאמר (אסתר ב, ח) "ותילקח אסתר אל בית המלך" היינו בעל כורחה, שלא נתנה עצמה ללכת, וכולם ידעו שמואסת להיות אשתו של אחשוורוש, לכך חשש מרדכי כי במה שמואסת להיות אשתו של אחשוורוש מכניסה סכנת עמה, לכן ציווה שלא תגיד.

אמנם הנה כבר דרשו חז"ל (סנהדרין לד, א) על הפסוק "וכפטיש יפוצץ סלע" מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות אף מקרא אחד יוצא לכמה טעמים. לכך אפשר להוסיף לפרש בטעמו של מרדכי שציווה לאסתר אשר לא תגיד את עמה ובית אביה, כי זה היה ברור למרדכי הצדיק שגזירת המן לא תתקיים, כי הרי גזירתו של המן הייתה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים טף ונשים מבלי להשאיר להם שריד ופליט, וזה לא שייך שיתקיים שהרי כל תכלית הבורא ית"ש בבריאת העולם היה בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית, ואם כן ידע מרדכי שלא שייך כלל שיתקיים בידי המן לעשות מחשבתו אשר חשב לעשות כלה ביהודים, והסוף שתבוא הישועה מאת הבורא ית'.

ורצה מרדכי לעורר לבם של ישראל שיתקרבו וישובו לבורא ית' וכן שילמדו לראות בחוש שהקב"ה עושה להם ניסים גלויים ואינם תלויים בטבע ובהנהגת העולם אלא הכל תלוי ברצונו יתברך בכל רגע ורגע, לכך ציווה עליה אשר לא תגיד, שאם ידעו שאחות להם בבית המלך הרי שלא היו מתעוררים כלל והיו אומרים שבין כך לא יתקיימו גזירותיו שהרי אסתר המלכה מבנות עמם והיא תדאג להם, ואף בבוא הישועה לא ישכילו לראות בחוש שהיה כאן נס אלא יאמרו שהכל הוא מדרך טבעו של עולם שבהיותם קרובים אל המלך לכך לא צלחה מחשבתו של המן להתקיים, ואם כן הצלתם הייתה בדרך נסתר, לכך מרדכי אמר שלא תגיד וממילא הנס יהיה בגלוי, וייווכח לעין כל שהקב"ה מציל את הכלל ישראל בגלל התכלית של הבריאה, "בשביל ישראל שנקראו ראשית ובשביל התורה שנקראת ראשית" שכל הנהגת הבריאה אינה בדרך של טבע כלל אלא הכל תלוי בתכלית זו של התורה ושל ישראל. הלימוד הזה לא היה בגלוי כל כך באם מתחילה הייתה מגדת את מולדתה ואת עמה.

"ויקרא מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה", הדבר הראשון שעושה מרדכי בשמעו את הגזירה הנוראה הוא לצאת בקול זעקה גדולה ומרה, גם כאן מרדכי רצה לעורר לבם שירגישו ויכירו שאין להם על מי להישען אלא הכל תלוי בידו ית"ש, ולחזק בלבם את האמונה הפשוטה שרק תפילה יכולה להציל, ולכן לא הסתפק מרדכי בתפילה להשי"ת על הישועה, אלא יצא בקול זעקה ומרה שיתעוררו וירגישו שהם צריכים לזעוק ולהתחנן בתפילה אליו ית"ש, ושירגישו את האמונה שכל המאורעות תלויים רק בהשגחה פרטית של הקב"ה.

וזוהי הוראה לכל אחד ואחד בכל עת צרה וצוקה, יסוד היסודות הוא האמונה בהשגחה פרטית, וצריך לעורר את הלב והמחשבה לאמונה הפשוטה שרק תפילה יכול להציל, וברצונו ית"ש זוכים להצלה בניסים גלויים. והלוואי שאחר כל ההתעוררות נבין להתפלל בכונה רצויה, ואז נזכה לראות את הישועה.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

חייב איניש לבסומי בפוריא

"חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז, ב). מפורש בפוסקים שאין הכוונה להיות שיכור ממש, כזה שאינו יודע מה שנעשה עימו ופטור מכל המצוות, אלא צריך רק להיות 'מבושם' ושמח, וכמו שכתב המאירי (הובאו דבריו בביאור הלכה סי' תרצ"ה) "חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתייה עד שלא יחסר שום דבר, ומכל מקום אין אנו מצווים להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג, שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך, והודאה על הנסים שעשה לנו", עכ"ל. והיינו כמו שידוע שהשמחה מעוררת את האדם לאהבת הבריות, וכל שכן שמתעוררים מתוך השמחה לאהבת השם.

מפני שיש הרבה דרגות באהבת השם, וכל אדם מישראל יש בלבו משהו אהבת השם, ועל ידי השמחה הוא מתעורר להוסיף עוד דרגות בזה. וכתוב במסילת ישרים פרק י"ט שיש את ענפי האהבה - שהם דברים שבאים כתוצאה מן האהבה, והשמחה בתורה ובמצוות היא מענפי האהבה, אדם שנהנה מהלימוד, או שעושה חסד מתוך אהבת חסד, זה גם כן מענפי האהבה, ואמרו חז"ל (שמות רבה א, ח) שהכופר בטובתו של חברו כאילו כפר בטובתו של הקב"ה, והיינו מפני ששניהם תלויים זה בזה, ומי שאין בלבו הכרת הטוב לחברו, גם אינו מכיר טובה להקב"ה.

נמצא כי מה שאמרו חייב איניש לבסומי בפוריא, הכוונה היא לשמוח שמחה כזו שיבוא מתוכה לאהבת השם והודאה על הניסים שעשה לנו, ואמנם זוהי דרגה גבוהה, אך כל אחד שייך לזה לפי דרגתו הוא, להתחזק בכל הדברים הטובים על ידי השמחה.

ובאמת צריכים להבין מהו שאמרו עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, וכי זוהי מצות השמחה בפורים לשתות לשכרה עד שיהיה מבולבל ולא ידע להבחין בין ארור המן לברוך מרדכי, אכן בוודאי אין הפירוש בזה כפשוטו, וכבר נאמרו פירושים רבים על זה.

וידוע מה שפירש בזה המשנה ברורה (תרצה, ד) כי הכוונה היא, שכשם שאנו מודים להקב"ה על חסדיו במפלת המן - כך עלינו להודות על גדולת מרדכי, כי אף זו טובה גדולה היא שבירכו הקב"ה שעלה למעלה ראש והיטיב עם אחיו היהודים, ועל זה אמרו שלא יפסיק מלתת שבח על זה בשמחה עד שיבוא לידי כך שלא יבחין עוד מה בין טובה זו לזו.

והרמ"א (או"ח תרצה, ב) כתב להלכה "יש אומרים שאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי", והמשנה ברורה שם הביא מה שכתב על זה הפרי מגדים שכן ראוי לעשות, הרי שגם הפרי מגדים (שהיה מן החסידים) הסכים שכן ראוי לעשות למעשה, והביאור הלכה שם הביא מדברי החיי אדם שכתב כי "היודע בעצמו שיזלזל אז במצוה מן המצוות בנטילת ידיים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שינהג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים", עכ"ד.

ולמדנו כי צריכים להיזהר מאד משחוק וקלות ראש, שהם הדברים הגרועים ביותר, וכבר אמרו (אבות ג, ג) שחוק וקלות ראש מרגילים לערוה, נכון, צריכים להיות בשמחה עם מצב רוח טוב אך לא מתוך קלות ראש, ושמעתי שגם הצדיקים בדורנו עושים שמחת פורים בצורה כזאת, שרים הרבה שירי רגש עם מנגינות, ומרגישים את ההתעלות בשמחה של מצוה, זהו פורים כהלכתו שלא מתחרטים אחר כך ונשארים עם טעם טוב, כי בדרך כלל כשיש זמן של פריקת עול מרגישים אחר כך ריקנות, חוץ מאלו שממשיכים כל השנה עם השחוק וקלות

הראש, מי שחוזר קצת למצבו הקודם מרגיש ריקנות, וחושב לעצמו מה הרווחתי ומה נשאר לי מהימים שהלכו בבזבז, והרי זו הרגשה מאד לא נעימה.

ומה שיש מורים היתר לעצמם לעשות כן מפני שרואים גם את אחרים שעושים כך, אין זו חכמה לחשוב זאת, וכי מפני שיש כאלה שאינם מבינים גם אני צריך שלא להבין? אלא שכוח החיקוי הוא חזק מאד, וכל אחד שישים לב יכול לראות ולהרגיש עד כמה כוח החיקוי שולט על האדם, וראיתי בעיני אנשים ברי דעת שכוח החיקוי שולט ומשפיע עליהם, ולדוגמא אם רואים דברים של 'כוחי ועוצם ידי' זה גורם לטעות שרוצים גם לעשות כך, וידוע שהטלוויזיה בעולם קלקלה הרבה אנשים, כי על ידי שראו מעשי רציחה ואכזריות הושפעו בעצמם מזה, וכל אחד צריך להשתדל בעצמו להתגבר על כוח החיקוי, לנהוג כפי ההלכה.

וזכורני מלפני שנים רבות שהיה אחד מתלמידי הישיבה המיוחס ליהודי הקדוש ששתה לשכרה בפורים, ומתוך שכרותו ישב וכמעט נרדם וגופו נופל לכאן ולכאן, ופתאום הרים את ראשו ואמר בקול רם "דער ייד הקדוש האט גיזאגט אז א מצוה דארף מען טאהן בשלמות" - היהודי הקדוש אמר שמצוה צריכים לעשות בשלמות, זה מה שהשמיע בשעת שכרותו! והתחיל לבכות על מצבו בתורה, והתאונן שעל אף ידיעותיו, עדיין הוא צריך לדעת יותר, וגם בשנים האחרונות בסעודות פורים ראיתי תלמידים יקרים שהתחילו מתוך שכרותם לבכות על מצבם הרוחני, זוהי דרגה! אך עדיף לחשוב על זה לעצמו, בלי שאחרים יראו את זה.

ולמידים אנו כיצד צריכה להיות שמחת הפורים, שמחה של מצוה, לא מתוך שחוק וקלות ראש, וגם אם יהיו במצב של "נכנס יין יצא סוד" - שייצאו רק הדברים הטובים ולא יותר מזה. ועלינו ללמוד מהנהגת כל הגאונים והצדיקים, החפץ חיים, החזון איש, הבריסקער רב, רבי איסר זלמן, וכמוהם גם גדולי דורנו החיים עימנו, שלא השתכרו ואינם משתכרים בפורים, כנראה שכך היא ההלכה.

רבי גרשון אדלשטיין, כתבי תלמידים

נכנס יין יצא סוד

אמרו משמו של הגה"ק מקאצק זצ"ל כי הסוד של עשיו הוא "ועל חרבך תחיה", ולפיכך דרכם של אומות העולם שכאשר הם שותים ומשתכרים הרי הם מכים ופוצעים זה את זה ומגיעים עד כדי רציחה, כי כאשר נכנס בהם היין יוצא הסוד של על חרבך תחיה, לעומת זאת הסוד של כנסת ישראל הוא אהבה "ואהבת לרעך כמוך", ולפיכך כשנכנס בהם היין והם משתכרים הרי הם מביעים ומגלים זה כלפי זה רגשי אהבה וחיבה יתירה, כי אז יוצא סוד האהבה, עכ"ד.

דבר זה יש לו רמז במקרא והיינו מאי דכתיב (שיר השירים ב, ד) "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה". והנה על הפסוק הזה אמרו ז"ל הביאני אל בית היין זה סיני (שיר השירים רבה ב, ב). גם בבית היין דסיני יצאו שני הסודות הללו. שהרי על אותה שעה הוא אומר: ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן וגו', ופירשו ז"ל שהחזיר הקב"ה את התורה על כל האומות ולא קיבלוה. ויעוין בילקוט (פרשת ברכה) שלא רצו בני עשו ובני ישמעאל לקבלה משום הלאוין דלא תרצח ולא תגנוב שהרי כל עצמו של אביהן של בני עשו רוצח הוא וכל עצמו של אביהן של בני ישמעאל ליסטים הוא, יעו"ש במדרש.

כלומר באותה שעה של "הביאני אל בית היין" יצא סודם של אומות העולם (יעוין בגר"א ריש שיר השירים דאדום וישמעאל הם ראשי האומות) כי כל עצמם רציחה וליסטות, ובאותה שעה עצמה של "נכנס יין" דסיני נתגלה הסוד של כנסת ישראל, ויחן ישראל כנגד ההר כאיש אחד בלב אחד, והיינו סוד האהבה.

והנה בסיני היין הוא המשל ואילו הנמשל הוא יינה של תורה, אכן בפורים אנו מכניסים בפשוטו של יין את כל בית היין דסיני, כימים אשר נחו בהם היהודים והדר קיבלו את התורה מאהבת הנס, והמשל והנמשל חדא הוא. כאשר נכנס היין דפורים יוצא אותו סוד של האהבה.

והוא הדבר דמשלוח מנות איש לרעהו שעניינו ריבוי אחווה ורעות כדברי הקדמונים, ביסודו הוא חלק מקיום חובת הסעודה כמבואר בלשון הרמב"ם (פ"ב מהלכות מגילה ה"ט"ו), כי מתוך היין של ה"משתה ושמחה" יוצא סוד האהבה של ומשלוח מנות איש לרעהו.

רבי שמואל יעקב בורנשטיין, אורה ושמחה

עבודת הפורים - זיכרון הניסים

רבינו יונה בשערי תשובה (ג, כז) אומר: "מן האזהרות התלויות בלב הישמר לך פן תשכח את השם אלוקיך (דברים ח, יא). ואמרו רבותינו ז"ל (מנחות צט, ב): כל מקום שנאמר "הישמר פן" ו"אל" הרי זה לא תעשה, הוזהרנו בזה לזכור את השם יתברך בכל עת. וחייב האדם להשתדל לקנות לנפשו תמיד ההנהגות המחויבות מן הזכירה, כמו היראה והצניעות וקישוט המחשבות וטכסיס המידות, כי זרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאוה והמעטירה בעליה מזכירת השם יתברך, כמו שנאמר (ישעיה מה, כה) בהשם יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל".

ימי הפורים הם ימים שנצטוונו בהם על משתה ושמחה, ואכן ברוך השם כלל ישראל לדורותיו שש ושמח ביום זה, רוקדים ומפזזים בכל עוז ברחובות קריה, אך צריכים לדעת כי עיקר עבודת היום היא להתבונן מה היא השמחה ביום זה, והיינו להזכיר את הניסים שהקב"ה עושה עימנו בכל עת, ולהתבונן בניסים הגדולים של קיום ההבטחה של לא מאסתים ולא געלתים לכלותם, איך שהקב"ה מקיים אותנו ככלל כבשה אחת בין שבעים זאבים בין כל האומות שרוצים לטרף אותנו ואנו עומדים במצב שאין לאיפה לברוח, כמו בקריעת ים סוף, והקב"ה עוזר שבכל זאת מתקיימים, וכן כל יחיד ויחיד כפרט, לאורך כל הדורות בכל מאורעות החיים, איך שהקב"ה מוליד אותנו ממש כאשר יישא האומן את היונק, ומתוך ההתבוננות הזאת נבוא לידי כך שהנפש תתעורר לשיר ולרקוד בשמחה. זהו שמחת פורים אמיתית.

"וזרע הקודש ישיגו כל הנהגה נאוה המזכירה מעשי הקב"ה", התבוננות זו, מלמד אותנו רבינו יונה, יש בכוחה להעלות אותנו מעלה-מעלה, שנזכה למעלות הכי רמות, להשיג את היראה והצניעות וקישוט המחשבות, האם אנחנו יודעים לתאר בכלל איזה מעלה זה לקשט את המוח את המחשבות?! וטכסיס המידות - לקנות לנפשו מידות טובות ונאצלות, כל זה על ידי התבוננות, ואנו מחויבים ומוזהרים על זה: הישמר לך פן תשכח את השם אלוקיך. זהו התכלית מה שצריכים להכין את עצמו ליום הפורים, שהתפילה ביום זה תהיה כמו שצריך,

לאט בהתבוננות, וכן בכל מצוות היום לקיימם כהלכתם במחשבה ושימת לב, ואז נזכה ל"קיימו וקיבלו" הדר קיבלוה בשמחה ובאהבה.

רבי מיכל יהודה ליפקוביץ, כתבי תלמידים

ניצול הימים הקדושים כהלכתם

הנה המועדות שקבעו חז"ל אינם כימים רגילים, לפי שיש בהם מידה של קדושה, וקבעו בהם מצוות מיוחדות, ולא יתכן שההכנה לזה תהיה על ידי דברים בטלים וליצנות, כי איך אפשר לזכות למצוה וקדושה והתעלות על ידי דברים אלו שהם תרתי דסתרי, שהרי מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה.

אמנם כיון שכל המקודש מחברו חרב מחברו, וכלל שהימים יותר מקודשים מוצא היצר מקום לחדור בהם, וכמו שאמרו (סוטה כא, א) שמצוה אצולי לא מצלא, ואף על פי שמצוה גוררת מצוה מכל מקום אין זה מונע מלעשות עבירה וצריך התאמצות על כך, ובדרך כלל היצר שם כל הכוחות בזמנים אלו, כמו בשבת שיש בה קדושה מיוחדת, ואפילו אלו שאינם מחללים שבת רחמנא לצלן, הרי הם עושים דברים שלא היו צריכים לעשות ביום כזה, כי בעצם כל היום היה צריך להיות במחשבת קדושה ולימוד תורה, וחוף מזמן המנוחה עוד נותר הרבה זמן, ורבים עושים דברים שאינם מתאימים לקדושת שבת.

ויש זמנים שהיצר כל כך הטעה את הבריות עד שעושים להיפך ממה שצריך להיות, כמו בימי הפורים שחז"ל קבעו מצוות מיוחדות, ומדרגת היום גדולה מאד שהרי בשבת (פח, א) אמרו שבהר סיני הקב"ה כפה על בני ישראל הר כגיגית, שהיה איזה כפייה שיקבלו את התורה, ובימי אחשוורוש חזרו וקיבלוה מרצון. והרי זו מדרגה גדולה מאד, כי על דור המדבר שאמרו לפני מתן תורה נעשה ונשמע, כתוב בשבת (פח, א) שירדו ק"כ ריבוא מלאכי השרת והלבישו לכל אחד שני כתרים, וכאן בפורים קיבלוה מרצון, וכיון שכתוב בספרים שכל מה שהיה חוזר באיזו מידה מסוימת באותו הזמן, ואפשר לזכות למעין זה בכל שנה, נמצא שיש בכח קדושת היום להשיג תועלת והתעלות בתורה במידה גדולה מאד.

ודווקא ביום זה רוב האנשים אינם יכולים לומר שמקיימים את מצוות היום לשם מצוה, ואינם מתעלים בכך, כי הדרך לזכות לעלייה מזמנים אלו היא בדרך מצוה גוררת מצוה, בעשיית מצוה או בלימוד תורה שהיא מצוה ויש בה גם המעלה דאצולי מצלא, וכפי ההתחזקות ברוחניות יש לקוות שיתעלו עוד יותר, שהרי היום מסוגל במיוחד ויש בו קיום מצוות, וכשאדם מרבה במצוות הוא מסובב יותר בקדושה ויכולים להתרומם.

אבל היצר תמיד רוצה להרוויח פרנסתו, וביום גדול כזה שצריכים להתרומם הרבה על ידי קיום המצוות, וכתוב בספרים בשם האר"י ז"ל שיום הכיפורים כפורים, כיון שבפורים יש אהבה בין איש לרעהו כתוצאה מהמצוות שתיקנו חז"ל, משלוח מנות ומתנות לאביונים, וזה דבר גדול שמרומם מאד, שבמקום שהקנאה והתאוה והכבוד שולטים תמיד על האדם וקשה להיחלץ מהם, בפורים אפשר להתעלות מאד.

ומה עושים? אפילו אם לא חוטאים, מכל מקום עושים את היום הזה לכלום, וזה כל כך השתרש עד שחושבים שככל שיותר משתטים יותר מקיימים את המצוה, ואין זה נכון, וגם במצות לבסומי בפוריא יש שיטות באופן קיומה, אבל זה הכל כשמקיימים לשם שמם.

והכלל הוא שאי אפשר לעשות הכנה למצוה על ידי עבירה, ואם יש ביטול תורה כבר כמה ימים לפני הפורים, וכי אפשר לזכות לקדושה על ידי דברים בטלים, הרי זה תרתי דסתרי משום שעבירה גוררת עבירה, אלא כפי שיתכוננו על ידי מצוות יזכו למצוות נוספות וכמו שאמרו חז"ל מצוה גוררת מצוה.

ולחשיג תועלת מיום שיש בו קדושה צריך להתחזק בכל מילי דקדושה, ואף על פי שאין זה פשוט, מכל מקום יש אפשרות ביום הזה להתעלות כל אחד כפי דרגתו, ואם נלך בדרך המוביל לזה אולי נזכה, אבל אם חס ושלום להיפך אין הוה אמינא שנזכה, ולכך נתחזק בתורה ובעשיית מצוות יותר עם שימת לב, וצריך מאד להתפלל לזכות לעשיית מצוות בלב טהור, וכפי שנתחזק יש לקוות להשיג תועלת מימים אלו.

וכן להתחזק בענייני המידות, כי עיקר חשיבות הימים האלו זה בריבוי אהבה ואחוה, ועל יום הכיפורים כתוב שרצוי מאד לפניו יתברך שכלל ישראל מתנהגים באהבה ומוחלים זה לזה, וכך צריך להיות בפורים להתחזק באהבת איש לרעהו ולתת צדקה, ויתחזקו בעשיית חסד וטובות עם אחרים כל השנה, אבל כשיש חס ושלום ביטול תורה או שהולכים לצער אחרים, צריך לדעת שעל ידי עבירות אי אפשר לזכות למצוות.

ויש להתפלל כדי לזכות לתועלת מהמצוות, ואומרים בשם הגרי"ס זצ"ל שאף על פי שכל תפילה פועלת משהו, הרי שתפילה על רוחניות תמיד פועלת, והמתפלל בלב שלם שרוצה לזכות לתורה ומצוות, לקיים התכלית שבשבילה נברא, יזכה לעלות ממדרגה למדרגה עד להיכן שצריך.

וצריכים התחזקות תמידית, מפני שחז"ל (ברכות סא, א) תיארו שהיצר הרע דומה לזבוב, כי דרך הזבוב שאפשר לגרשו אלף פעמים והוא חוזר שאין לו בושה או פחד כבעלי חיים אחרים, וכך היצר אף על פי שמתחזקים וחושבים שכבר בסדר אין זה כך (עיין חפץ חיים על התורה סוף פרשת בראשית), וצריכים תמיד להתחזק על ידי תורה ומצוות, כי בכל פעם מוצא היצר דברים להשכיח האדם מהתכלית וחושב שעושה כמו שצריך, ובודאי כל אחד שישתדל וירצה באמת לזכות יזכה לסייעתא דשמיא.

רבי אהרן יהודה לייב שטיינמן, ימלא פי תהלתך

אגרות חיזוק

לקט מכתבים ואגרות חיזוק מרבתינו גדולי ישראל

בדרכי ההנהגה לבני התורה בימי הפורים

בס"ד, ערב פורים תשס"א

השי"ת ברוב טובו וחסדו כרת ברית נצחית עם עמו ישראל והעמידם להיות מקיימי הברית על ידי עסק ולימוד התורה בתמידות בכל עת כמאמרם ז"ל על הפסוק אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכמו שהאריך בזה רבנו חיים מוולאזין זי"ע בנפש החיים שער ד' פרק י"א.

ואף בזמן שהם מתרחקים מדרך התורה, לילך בדרך טועים להיות ככל הגויים בית ישראל ח"ו, אז מביא הקב"ה צרות וייסורים שעל ידם יכירו את בוראם ויחזרו להתקרב אליו, וכל זה מאהבתו הגדולה אותם שלא עזבם ולא נטשם אף בעת הגלויות כמאמר חכמינו ז"ל על הפסוק לא מאסתיים ולא געלתים לכלותם וגו'.

וכזה היה בנס פורים שעל ידי הגזירה הנוראה שגזר עליהם אחשוורוש והמן, התעוררו לחזור בתשובה והתקברו להקב"ה [כמאמרם ז"ל גדולה הסרת טבעת], עד שהגיעו לדרגת קבלת התורה מאהבה, קיימו וקיבלו, הדר קיבלו מרצון.

ובכל דור ודור העת הזאת של ימי הפורים הוא זמן מסוגל לזכות בו לעליה רוחנית, על ידי התבוננות ראויה והכנה הנדרשת, ואף מתעורר סגולת הימים האלה לזכות בהם לישועה ופקידה מכל צרה וצוקה.

לכן מה גדולה החובה להתחזק בימים אלו בלימוד התורה, בעמלה ובהתמדה, כי רק על ידי לימוד התורה אפשר לזכות בכל המעלות, ולהגיע לקיום מצוות היום בשלמות. אמנם לדאבונו אנו רואים כי נתקיים בו ההיפך ומתרופפים עמודי העולם ביום זה מחמת מיעוט עסק בתורה בו, וכל המקודש מחברו חרב מחברו, שנשתבש ונשתכח לגמרי כל מהותו ומעלתו של היום הגדול הזה.

לכך אשרי חלקם של כל אלו שיקיימו סדרי לימוד בישיבות הקדושות בימים אלו, ועל כן יש לומר דברי הירושלמי אם ראית את הבריות שנתייאשו ידיהן מן התורה מאוד,

עמוד והתחזק בהם ואתה מקבל שכר כנגד כולם. ובזכות כך נזכה כי כימים ההם כן בזמן
הזה נזכה לראות בישועת השי"ת את עמו ברוחניות וגשמיות.

כ"ד החותם למען כבוד התורה ג"א מצטרף לדברים היוצאים מהלב
מיכל יהודה ליפקוביץ **אהרן לייב שטיינמן**

הדברים האמורים לעיל הם יסוד עיקרי, והרי כל הבריאה ותכליתה הוא להתענג אל ד'
בעסק התורה, וזה סוד קיום העם היהודי ושמירתו, ואיך אפשר להרפות ידיים בתורה
ובפרט בימי הפורים אשר הם עת רצון וזמן קבלת התורה באהבה.

ואתם אחי ורעי בני הישיבות היקרים והאהובים ודבקים בד' חיים כולכם היום, חיזקו
ואימצו במחשבה התמידית בתורה ואשריכם ואשרי חלקכם בזה ובבא.

הכותב באהבת עמלי התורה ביקר

משה שמואל שפירא

ההכרה בחובת לימוד התורה בכל עת, וגם בימים שהשמחה בהם מצוה, מוכרחת היא
לכל מי ששאיפתו לעלות במעלות התורה, כי רק בזה אפשר לזכות למעלות התורה כראוי.

אשרי מי ששייב אל לבו הכרה זו ויתאמץ ללכת בה

י. גרשון אדלשטיין

גם אני מצטרף לדברים האמורים לעיל, ואשרי מי שמתחזק בתורה ועמלה בכל עת ובפרט
בימים הגדולים ימי הפורים אשר הם עת קבלת התורה באהבה

ברוך רוזנברג

היות שמתקרבים ליום פורים שבו חז"ל תיקנו לימי אהבה בין איש לרעהו, וכפי מה שרצו
להשריש אהבה בין איש לרעהו כן גבר יצר של לצער ולהלבין פני רבים, ובישיבות להלבין פני
מורים, ויותר מזה להמשגיחים אשר לרגל תפקידם צריכים פעם להגיד דברים שהם לא
רצויים לכל התלמידים, ואז נוקטים להוציא נקמתם ביום הפורים. נמצא שדווקא יום של
אהבה נהפך ליום שבו עושים דברים הפוך מזה.

ובפרט היות שנות הנעורים שהם השנים יסוד בנין האדם, צריך לראות שיהיה יסוד ישר
ותקין ולא יסודות עקלקלות.

וידוע שמלבד שזה חטא גדול גם רואים עונש בעולם הזה, אף כי בדרך כלל הקב"ה מאריך
אף ולא מעניש בעולם הזה. ובאתי בזה להזכיר כי יום פורים לא שונה מכל יום ואיסורי
תורה לא נשתנו כלל.

וכל אחד ישתדל באותו יום להרבות אהבה, ואם זה אינו יכול לכל הפחות לא יעשה היפך מזה. ולהמוסיפים אהבה ורעות יזכו לטוב ויעלו מאד להמעלות הרוחניות ויוכל להיבנות ולצמוח לטוב ולתפארת.

אהרן [יודא] לייב שטיינמן

ז' אדר תש"ע לפ"ק

היות שמתקרבים ימי פורים דפרזים ודמוקפין, בהם יש חשש של פגיעה באנשים, בחורים, ומחנכים, אשר זה חטא ועוון גדול, והרבה שנים אחרי זה סובלים הפוגעים והמביישים, ולא יודעים את חומרת הדברים.

באתי בזה לעורר כי זה כמשחקים באש, שומר נפשו ירחק מעוון החמור של מלבין ברבים. ויהי רצון שהזמן ינוצל לחיזוק ולהאבה בין אחד לרעהו ולכל לומדי ומלמדי תורה, וכל אחד יתרומם ברוחניות כנפש לב מבקשי השי"ת.

אהרן י. לייב שטיינמן

ט"ז אדר א' תשע"א לפ"ק

דרכי השי"ת ישרים הם צדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם.

הנה הקב"ה עשה לנו נס פורים, וכתוצאה מזה זכינו למצוות של חסד, משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. אבל מחפשים גם מצוות של עד דלא ידע, וכמובן יש בזה קצת דבר שלילי.

ויש חשש שעושים את זה באופן שמתחלל שם שמים, באמור עם ה' אלו שכך מתנהגים. והם כליסטים מזוין שמכריחים לתת להם כרצונם. וברור כי לא בזה מקיימים הודיה ורצון חכמים בתקנתם על היום.

וידוע כי היום הוא עת רצון, וכתוב בתיקוני זוהר שיום הכיפורים היינו כפורים, שזה יום אהבה איש לרעהו, וזה היה רצונם ורצון הקב"ה.

לכו נא לומדי תורה בדרך הישר, לקיים ימי הפורים באהבה ובנחת תיוושעון.

ונזכה לאור השי"ת כי יאיר על עמו, ונזכה לציון לבוא גאולים ושמחת עולם על ראשינו במהרה בימינו א. ס.

אהרן י. לייב שטיינמן

ח"י אדר שני תשע"א לפ"ק

בס"ד, אדר ב' תשס"ה

איתא בשבת דף פ"ח, "קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", וכמו כן בכל דור ודור בימי הפורים הוא זמן מסוגל לזכות לקבלת התורה ולמעלות הרוחניות. לכן חובה גדולה להתחזק בימים אלו בלימוד התורה כי רק על ידי כך ניתן לזכות למעלות העליונות.

וב"ה נתחדש שבימי הפורים מתאספים ולומדים בצוותא בהתמדה גדולה, ואשרי חלקם של כל אלו שיקיימו סדרי הלימוד בישיבות הקדושות. ובזכות כך נזכה לראות בישועת השי"ת במהרה בימינו אמן.

גרשון אדלשטיין

יוסף שלו' אלישיב	שמואל הלוי וואזנר	אהרן לייב שטיינמן
משה שמואל שפירא	נסים קרליץ	ברוך דוב פוברסקי

בשוי"ע הלכות מגילה סימן תרצ"ה סעיף ב' כתב הרמ"א ז"ל, טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה וסמך לדבר ליהודים הייתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה עכ"ל, ותורה מביא לידי שלו' ושמחה בנוסח ברכה אחרונה שבתפילת שמונה עשרה. לכן באתי בברכה לכל אלו המסייעים ועושים חיזוק לימוד הציבור לתלמידי הישיבה.

נאום מיכל יהודה ליפקוביץ

בס"ד, ליל תענית אסתר תשס"ח

בעת הזאת כאשר משנאינו נשאו ראש, וה"י אין יום אשר אין קללתו מרובה מחברתה, וכלל ישראל נמצא במצב של סכנה ממש. תורה מגנא ומצלא והיא המגנה והשומרת על כלל ישראל, על כן בימי הפורים שהם זמנים שקיים בהם רפיון, החובה על כל אחד ואחד להרבות כפי יכולתו בלימוד התורה.

והנה אפשר דרא ובהיכלי הישיבות והכוללים מתקיימים סדרי לימוד בעיצומם של ימים אלו, ובודאי זכות גדולה להחזיק בהתמדת התורה ללא הפסק. וברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת ולזכות בהרמת קרן התורה.

שמואל הלוי וואזנר	אהרן לייב שטיינמן	מיכל יהודה ליפקוביץ
נסים קרליץ	גרשון אדלשטיין	חיים קניבסקי

הלכות פורים

פסקי הלכות והנהגות לימי הפורים
מרבתינו הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי* שליט"א

פרשת זכור

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- הנוהגים בס"ת בכתב הבית יוסף ישמעו פרשת זכור בס"ת שנכתב בכתב ב"י ולא כתב האריז"ל.
- נמצא פסול בס"ת לאחר שבת זכור, א"צ להוציא שוב ס"ת ולקרוא פרשת זכור דיש לסמוך על השיטות שמן התורה לא צריך ס"ת כשר, וכ"ז בנמצא הפסול בחומש אחר שאז זה פסול מדרבנן אבל בנמצא הפסול באותו חומש, דהפסול מדאורייתא, ראוי לקרוא שוב, ומ"מ יכוונו בקרה"ת של פרשת כי תצא לצאת ידי המצוה.
- השומע פרשת זכור ואינו מבין את כל המילים, אבל מבין את הענין של פרשת זכור סגי בזה ויוצא יד"ח.
- כשהבעל קורא חוזר בקריאת פרשת זכור על המילה "זכר" ראוי שיתחיל לחזור מהמילים "תמחה את זכר עמלק", ולא אומרים שנראה כמתקן טעות, דתלוי באיזה מנגינה הוא קורא.
- לכתחילה יש לשמוע פרשת זכור כפי המבטא שהוא נוהג, ובדיעבד בשמע בהברה אחרת יצא יד"ח, כיון שכל ההברות של קהילות ישראל נחשב לשון הקודש.

* אין לסמוך על הדברים למעשה.

- ו. חולה או זקן שאינו יכול לבוא לבהכנ"ס, מותר להביא לו ס"ת ממקו"א בשביל קריאת פרשת זכור, ואם המנין שבאים אליו לא שמעו פרשת זכור יכולים לקרוא הפרשה עם ברכה"ת, אמנם אם אין שם רוב מנין שחייבים בקריאה מסתבר שיש לקרוא בלא לברך ברכה"ת.
- ז. הדין הוא שקטן אינו עולה לתורה בקריאת פרשת זכור, אמנם לקרוא את ההפטרה של פרשת זכור יכול, כיון דאי"ז מדאו'.
- ח. נשים פטורות משמיעת פרשת זכור, אמנם יש ענין שילכו לשמוע, וכמו שהולכות לשמוע תקיעת שופר, וכשמטופלת בילדים א"צ לטרוח ללכת.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. דעת מרן החזו"א זצ"ל שנשים אינן חייבות בשמיעת פרשת זכור, אמנם יש הנוקטים שנשים חייבות בזה, וכל אשה תנהג בזה כרצונה.
- ב. אחד מבני ליטא השומע פרשת זכור בהברה חסידית יוצא ידי חובה, אמנם כשהאות צ' בס"ת הפוך יש ליזהר בזה.
- ג. איחר לבהכנ"ס ולא שמע הברכה של קריאת פרשת זכור, אי"ז מעכב, ולא קי"ל כהט"ז דס"ל דמעכב.
- ד. בשמיעת פרשת זכור יוצא יד"ח בהבנת ענין מחיית עמלק, אע"פ שאינו מבין את כל המילים ששומע.
- ה. אם מביאים ס"ת לחולה או מי שאינו יכול לבא לבהכנ"ס, ורוצים לקרוא פרשת זכור עם ברכה צריך שיהיה לכל הפחות ו' אנשים שלא שמעו פרשת זכור וצריכים לצאת יד"ח בזה.
- ו. בפרשת זכור בתיבת "זכר", אין נפק"מ בין אם חוזר המילה לבד או מתחילת הפסוק.
- ז. מי שעלה לתורה בפרשת זכור, יכול לעלות שוב במקו"א, אע"פ שמוציא את הציבור.
- ח. המנהג להקל להוציא ס"ת לקריאת פרשת זכור עבור נשים.

מחצית השקל

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- א. מי שלא נתן מחצית השקל קודם פורים יתן ביום הפורים שחרית, כיון דלדעת המג"א זהו הזמן לכתחילה.
- ב. מקפידים לתת מחצית השקל במטבע ששמו מחצית, וכשאינו לו חצאים יכול לתת גם בחצאים של מקום אחר, ויתכן שצריך לתת דוקא במטבעות שעוברות לסוחר.
- ג. נשים אינן צריכות לתת מחצית השקל.
- ד. יש לחנך הקטנים למצוות מחצית השקל.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. כשהבעל נותן מחצית השקל עבור אשתו, יאמר לה שנותן עבורה, והטעם כדי שיהא ניכר שנותן עבור אשתו, אמנם למעשה אשה פטורה ממחצית השקל.
- ב. כשפורים חל במוצאי שבת, המנהג לתת את מחצית השקל בתענית אסתר שחל ביום ה'.
- ג. מי שלא נתן זכר למחצית השקל כל חודש אדר, יתכן שראוי לתת אפי' אחרי חודש אדר.

- קריאת המגילה -

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- א. שמע קריאת המגילה והפסיק באמצע והי' בדעתו להמשיך לקרוא אח"כ, ואח"כ הסיח דעתו, ושוב בא לקרוא את המגילה, אין היסח הדעת מפסיד הקריאה, ויקרא ממקום שהפסיק כדין קראה לסירוגין דיצא אפי' סח בינתיים, אמנם לענין הברכה יש להסתפק דיש לחזור ולברך, כיון דכלפי הברכה היסח הדעת הוי הפסק ומאידיך לא מצינו שני ברכות על מצוה אחת.
- ב. הנה מנהג בני ספרד שאין מברכים שהחיינו בקריאת המגילה ביום, מ"מ יכול בן ספרד לצאת בברכת על מקרא מגילה ושעשה ניסים בקריאת היום מבן אשכנז, אע"פ דמברך ג"כ שהחיינו מ"מ אי"ז נחשב הפסק, וגם יכולים לענות ע"ז אמן

- כיון דדבר זה תליא בפלוגתא, ולכן מן הראוי שיכוונו לצאת בברכה מספק ולכן שפיר יענו אמן.
- ג. קרא את המגילה, וכשהגיע לסוף המגילה התברר שהמגילה פסולה מחמת שחסר פסוק אחרון, וצריך לחזור ולקרוא שנית, מ"מ אין צריך לחזור ולברך שוב, כיון דקיי"ל שאם קרא מקצת מגילה בע"פ יצא ולכן במקצת הפסוקים שקרא קיים בו מקצת מצות מגילה ויעויין במשנ"ב סי' תקפ"ה לענין שופר.
- ד. לכתחילה כ"א צריך לשמוע את קריאת המגילה לפי מנהג עדתו, ובדיעבד אם שמע בן ספרד קריאת המגילה מבן אשכנז או להפך יצא, דהרי במגילה יוצאים בכל לשון.
- ה. נשים לכתחילה ישמעו ביום קריאת המגילה מפי איש, כיון שהקריאה ביום היא מדברי קבלה, ובליל פורים שהוא דרבנן יש להקל.
- ו. נשים השומעות קריאת המגילה יברכו כ"א בפנ"ע בנוסח "לשמוע מקרא מגילה" כדי לצאת גם השיטות הסוברות שנשים חייבות בקריאה, ולאחר המגילה לא יברכו "הרב את ריבנו" כיון דהוי כמו קריאה ליחידים.
- ז. עיירות הסמוכות ללוד, כמו קרית ספר, אין להם דין נראה ללוד, ויש לקרוא שם המגילה רק בי"ד באדר ואינם צריכים לחוש לקרוא גם בט"ו, ע"פ מש"כ בחזו"א שדין נראה לא סגי בראי' בעלמא, אלא שתראה העיר הקטנה כחלק מהכרך.
- ח. גם נשים צריכות להקפיד שלא לאכול קודם קריאת המגילה.
- ט. נשים יש להם להקפיד לשמוע קריאת המגילה ברוב עם, ואין הבעל מחויב לדאוג לזה, וכשא"א תשמע בביתה.
- י. אם שמע בקריאת המגילה ולא שמע אות אחת, אבל עיקר הענין מובן אי"ז מעכב, ורק לגבי הבעל קורא שמחסר אות אחת ה"ז מעכב.
- יא. בן י"ד שהלך בי"ד למקום שהוא ספק מוקף דינו כבן י"ד, כיון דהוי ס"ס, וכן משום שאין כאן עקירת דירה.
- יב. יש להחמיר שלא לשתות מים או תה קודם שחרית בפורים משום קריאת המגילה, וא"צ להחמיר קודם הנץ החמה, ואם הוא חלש יכול לטעום קודם קריאת המגילה.
- יג. העושים מנינים קטנים, מן הראוי שבפורים יעשו מנין אחד גדול משום ברוב עם הדרת מלך.
- יד. השומע קריאת המגילה ע"י מכשיר שמיעה, חייב לשמוע את המגילה, ומברך עליה כדין.
- טו. השח בזמן קריאת המגילה ותוך כדי כך גם שומע את קריאתה, יתכן שלא יוצא ידי חובה.

- טז. המאחר לבהכנ"ס והגיע לאחר שהחלו בברכות המגילה יברך בעצמו, ויזדרז לגמור קודם שיתחיל הש"ץ לקרוא.
- יז. המתפלל במנין קטן אצל אדם גדול, א"צ ללכת לשמוע קריאת המגילה ברוב עם, דגדול בתורה הוי ג"כ הדרת מלך.
- יח. השומע קריאת המגילה מבית חברו, אינו יוצא בזה ידי חובה, דמסתמא לא כיון להוציא רק את מי שבתוך ביתו.
- יט. אם לא בירך ברכות המגילה לפני (כגון שהי' מסופק אם יגמור קודם השקיעה) יכול לברך ברכה שלאחריה, דאין הברכות מעכבות זו את זו.
- כ. מותר לכתוב שם על המגילה בצדה השני.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. מרן החזו"א הורה שמספק יש לקרוא את המגילה בבני ברק גם בט"ו, כיון שהוא סמוך ונראה ליפו שהוא ספק מוקף חומה, וגם היום קיים אותו החשש, ולא כמו שי"א שכיום יש הפסקה וא"צ לחוש לקריאת המגילה, אמנם לענין על הניסים לא נהגו לאומרו במקומות המסופקים.
- ב. בדין שאין לאכול קודם קריאת המגילה, בחלוש קצת יכול להקל לאכול אפי' פת ונוקטים בזה כהחת"ס המובא במ"ב סי' תרנ"ב סק"ז לענין לולב, וה"ה לענין מגילה.
- ג. מי שלא קרא את המגילה ואין לו מנין שלא שמעו קריאת המגילה, יכול לקחת ט' שכבר שמעו את המגילה בשביל מנין, אמנם לא יברכו הברכה שלאחריה, כיון שאינו אלא מנהג ויתכן שלא נתקן רק במנין שיוצאים כולם יד"ח.
- ד. נשים השומעות קריאת המגילה לא יברכו לאחריה ברכת הרב את ריבנו.
- ה. אין נוהגין לפשוט את המגילה כאיגרת כשקורא את המגילה ביחידות.
- ו. כששומע קריאת המגילה מן הראוי לעבור עם הבעל קורא מתוך החומש, דכל זמן שרואה שאוחז ביחד עם הקורא זה סימן בשבילו ששמע הקריאה, כיון שאם לא שמע לא הי' אוחז ביחד עם הבעל קורא.
- ז. לא נהגו לומר הפיוטים וכן את אשר הניא בתפילת שחרית.
- ח. מי שאינו נוהג לברך שהחיינו בקריאת המגילה ביום ושומע קריאת המגילה ממי שנוהג לברך, אין ברכת שהחיינו הפסק אצלו בין הברכות לקריאת המגילה.
- ט. המתפלל שמו"ע ותוך כדי תפילתו שומע קריאת המגילה אינו יוצא יד"ח, כיון שבקריאת המגילה צריך לצאת ידי חובה מדין שומע כעונה, ואף שהפסק בין

- תיבה לתיבה לא מעכב, אבל באמצע תיבה כן מעכב דמתקלקל כל התיבה.
- י. גם נשים יש להם להקפיד שלא לאכול קודם קריאת המגילה דאין חילוק בזה בין אנשים לנשים.
- יא. הקורא קריאת המגילה לנשים, הם יברכו בעצמם הברכה שקודם קריאת המגילה, וכן נהגו אצל מרן הקה"י זצ"ל.
- יב. מגילת אסתר שמחוק בה חלק מהאותיות באופן שהיא כשרה, אין ענין לתקנה כיון דסוכ"ס היא כשרה.
- יג. מן הראוי שנשים ישמעו קריאת המגילה ברוב עם, ואם זה קשה להם ישמעו בביתם.
- יד. חרש וכדו' השומע קריאת המגילה ע"י מכשיר שמיעה, חייב בקריאת המגילה ומברך עליה.
- טו. השומע קריאת המגילה בהברה שונה מנוסח ההברה שלו יוצא יד"ח.
- טז. שמע קריאת המגילה ונכנס למקו"א שאוחזים באמצע קריאתה, מותר לו לצאת משם, ואי"ז כקריה"ת.

- משלוח מנות -

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- א. השולח משלוח מנות לחבירו יש לו להקפיד לעשר כל דבר, ולא לסמוך ע"כ שהמקבל יעשר המאכלים.
- ב. יש להסתפק במי ששולח משלוח מנות לחבירו קודם פורים ואומר לו שיזכה בו רק ביום הפורים דכיון דבפורים אין המשלח עושה מעשה שילוח ורק המקבל זוכה בזה אפשר דלא מהני ולא נקרא שילוח, אמנם אם שלח הבעלים שליח שביום הפורים ישלח עבורו לפלוני ודאי יוצא יד"ח.
- ג. בני הבית הגדולים מעיקר הדין נפטרים ע"י מה ששולח האב כמה פעמים בשביל כולם, אמנם לפמש"כ המג"א ראוי להחמיר שישלחו בעצמם ג"כ.
- ד. משקה קולה חשוב למנה בשביל לתתו במשלוח מנות, ואי"ז נחשב כמים.
- ה. א"צ שהאשה תשלח משלוח מנות בפנ"ע, ויוצאת במה שמסדרת המשלוח מנות ושולחת מהבית ונקרא שהבית שולח.
- ו. לכתחילה ראוי בבוקר שלא לאכול קודם שיתן משלוח מנות ומתנות לאביונים.

- ז. מי שאינו מתעסק במשלוחי מנות ואשתו שולחת עבורו יוצא ידי חובה, דכ"ז הוא בשליחות הבית והוא בכללו.
- ח. יש ענין לשלוח כמה וכמה משלוחי מנות להרבות שלום ורעות.
- ט. לכתחילה יש לשלוח את המשלוח מנות לאחר קריאת המגילה, כיון שהברכת שהחיינו נאמרת גם על המשל"מ.
- י. אין יוצא ידי חובה במשלוח מנות בקפה, כיון שאין דרך לאוכלו בפנ"ע, רק עם סוכר ומים.
- יא. השולח משלוח מנות למי שאינו שומר תו"מ, יוצא בזה ידי חובה.
- יב. השולח משלוח מנות בתוך כלי חייב להטבילו קודם הנתינה, כיון שמשמש לנשיאת האוכל שעל גביו.
- יג. השולח ב' סוגי משקה, יתכן שלא יוצא בזה ידי חובה.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. אפשר לשלוח משלוח מנות לאחד שהוא שונאו, ואין בזה חסרון שאינו רעהו, דכיון שאסור לשנוא א"כ אינו נחשב שאינו בכלל רעהו.
- ב. השולח לחברו דברי מאכל שאינו ראוי לאכילה כגון תבלין שאינו ראוי לאכילה, יתכן שאינו יוצא ידי חובה, ומה דאיתא בגמ' ששלחו זנגביל וכו' מיירי שהם ראויים לאכלם בפנ"ע.
- ג. אם שולח לחבירו דברי מאכל בהכשר שהמקבל אינו נוהג לאכול אינו יוצא בזה יד"ח, וכן השולח לחולה מאכלים שמשום בריאותו אסור לו לאכלם נראה דאינו יוצא יד"ח.
- ד. הנותן משלוח מנות קודם פורים בתורת פקדון ע"מ שהמקבל יזכה בזה בפורים, מסתבר שיוצא בזה יד"ח.
- ה. לכתחילה אין לתת משלוח מנות קודם תפילת שחרית, ובשעת הדחק יש להקל.
- ו. מרן החזו"א זצ"ל נתן משלוח מנות בעצמו ולא ע"י שליח, ואמר דלא נוקטים בזה כהבנין ציון.
- ז. בני ישיבה יכולים להחליף את מנותיהן שבחדר אוכל, ומקיימים בזה משלוח מנות, דמסתמא הנהלת הישיבה לא מקפידה שיקנו את זה בקנין גמור.
- ח. השולח משלוח מנות לקטן, מסתבר שיוצא בזה ידי חובה.
- ט. טוב להקנות המשלוח מנות לאשתו ובני ביתו, ותגביה ותזכה בזה.

- י. אין עדיפות אם להקדים קודם משלוח מנות או מתנות לאביונים, ויעשה בזה כרצונו.
- יא. לכתחילה ראוי שלא לאכול קודם שמקיים מצות משלוח מנות.
- יב. עשיר יתן משלוח מנות לפי חשיבות עושרו.
- יג. המנהג שאין שולחין משלוח מנות לאשה כלל, גם לכאלה נשים שאין קידושין תופסין בהם ואין בהם חשש סבלונות.

מתנות לאביונים

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- א. הנותן מתנות לאביונים לקופת של צדקה שמיועדת לכמה עניים מספיק לתת בנתינה אחת, ולחשב שרוצה לתת עבור כמה עניים ובזה מקיים המצוה לתת לב' אביונים.
- ב. כשנותן מתנות לאביונים א"צ לומר שנותן הצדקה עבור מתנות לאביונים, ומספיק בכך שחושב עבור מתנות לאביונים.
- ג. הרוצה לתת מתנות לאביונים בצ'ק אינו יוצא ידי חובה אלא א"כ יש אפשרות להוציא את הכסף באותו היום מהבנק, אבל אם הבנק סגור או שמדובר בצ'ק דחוי לא יוצאים בזה יד"ח, אע"פ שיכול לקנות בזה דברי מאכל, והטעם הוא דצ'ק הוא כמו שטר הרשאה לגבות חוב ואין לזה דין כסף כלל.
- ד. הנותן מתנות לאביונים לגבאי צדקה מסתבר שיכול להתנות שכספו לא יחולק בין כל העניים אלא רק למספר עניים, ועי"ז ירויח שיהי' לו נתינה חשובה עבור כל אביון ואביון.
- ה. אפשר לתת מתנות לאביונים עבור הכנסת כלה, כיון שאם לא יתנו להם עבור צרכי הנישואין ממילא יחסר להם במלבוש ומזון.
- ו. מתנות לאביונים נותנים לכל עני שאפשר לתת לו צדקה, וכן בחור ישיבה שלא מקבל כל צרכיו מביתו או מהישיבה, נחשב כעני ושפיר אפשר לתת לו מתל"א.
- ז. הבעל יכול לתת מתנות לאביונים עבור אשתו וא"צ לזכות לה, וכמו דמצינו בקרבן חטאת שהבעל מביא קרבנות אשתו ומשום שהיא כגופו, אמנם צריך לומר לה שנותן עבורה מתנות לאביונים שתדע שמקיימת המצוה, ולענין בניו לא נתחדש דין זה כיון שאינו יכול להביא קרבנות עבורם.
- ח. שליח שקיבל מתנות לאביונים לתת לצדקה, א"צ לשמור דוקא אותן המעות ויכול ליטלן, ובלבד שיתן תיכף אחרים במקומם.

- ט. יש לחנך את הקטנים במצות מתנות לאביונים, ולכן קטנים מגיל שש, שבע, שהגיעו לעונת הפעוטות ויכול להקנות להם מדרבנן, עדיף לתת עבורם כסף לחנכם במצוות מתנות לאביונים, וא"צ שהקטן יתן בעצמו לעני, ומגיל תשע יתן לו לקיים מתנות לאביונים.
- י. לאחר שיצא יד"ח מתנות לאביונים, יכול לתת עוד מתנות לאביונים ממעות מעשר, ויש לזה מעלה של מתנות לאביונים יותר משאר צדקה.
- יא. לכתחילה בן י"ד יתן מתנות לאביונים לעני שהוא בן י"ד ולא לעני בן ט"ו, וכן להיפך, כיון דעיקר מתנות לאביונים הוא לצורך פורים.
- יב. כשלא יכול לתת מתנות לאביונים לעני בעצמו יכול לזכות את המתנות לאביונים לעני, ועכ"פ יודיע לו כמה כסף זכה עבורו שידע כמה יכול להוציא כנגדם ביום הפורים, אבל עיקר המצוה לתת את המתנות לאביונים לידי העני שיוכל להוציאם לצורך סעודת ושמחת פורים.
- יג. גבאי צדקה שקיבל מאדם שני שטרות כסף עבור ב' אביונים, יכול לערבם בכל המעות ואח"כ לחלקם לב' אביונים.
- יד. כל הפושט יד נותנים לו, הכוונה לעניים ממש ולא לגבאי צדקה שאוספים כסף, או לילדים שיש להם מה לאכול.
- טו. שיעור מתנות לאביונים מעיקר הדין הוא פרוטה, וראוי לתת שיעור סעודת כד' ביצים שהוא כיום כרבע ככר לחם ובזה יוצא ידי כל השיטות.
- טז. אפשר לתת לגבאי צדקה קודם פורים בתורת פקדון ע"מ שיתן לעני בפורים, ומ"מ עדיף שיתן בעצמו המתנות לאביונים, וכן יכול לתת לשליח שיתן לעני בפורים.
- יז. אם הגבאי צדקה נותן לעני מעות כנגד הצ'ק של הנותן או כנגד מה שהתחייב בכרטיס אשראי אי"ז מועיל, וצריך לתת מעות בעצמו, ולא מה שנותנים מעות עבורו, דאי"ז נחשב שנתן מתנות לאביונים.
- יח. א"צ להדר דוקא אחר אביון וכל עני שראוי לקבל צדקה יוצא ע"י במצות מתנות לאביונים.
- יט. נתן מעות לעני, והחזיר לו העני את המעות לא יצא יד"ח מתנות לאביונים.
- כ. אם נאבד הכסף מהגבאי צדקה ולא הגיע לידי העני, לא יצא הנותן יד"ח מתנות לאביונים.
- כא. דין עניי עירך קודמין נאמר גם במתנות לאביונים, ומ"מ יש לתת גם לעני ממקום אחר.
- כב. יש ליתן לעני בן י"ד בי"ד, ובן ט"ו בט"ו, וכשנותן למי שאינו בן יומו לא יצא ידי חובה.

כג. לכתחילה יש לתת מתנות לאביונים עוד לפני הסעודה, כדי שיוכל לקנות בזה צרכי סעודה.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. מתנות לאביונים יכול לתת לגבאי צדקה נתינה אחת עבור כמה עניים, ואם רוצה שיהי' רק עבור כמה עניים בלבד כדי שיהיה לו נתינה חשובה יכול להתנות שנותן רק עבור מספר מסוים של עניים.
- ב. לא נהגו לחנך את הקטנים במצות מתנות לאביונים, כיון שאין לקטן כסף משל עצמו, ודי בזה שהקטן יודע שנותנים עבורו מתל"א.
- ג. בן י"ד הנותן מתנות לאביונים ב"ד לבן ט"ו אף בדיעבד לא יצא, כן הורה מרן החזו"א אצ"ל.
- ד. כשיש לפניו ב' אביונים אין הידור לתת למי שיותר אביון, ויכול לתת למי שירצה מביניהם כיון ששניהם אביונים.
- ה. נוהגים להקנות לאשתו וילדיו כסף ע"מ שיוכלו לקיים בזה מצות מתנות לאביונים, ובבנים קטנים מספיק שידעו שנותן עבורם.
- ו. שיעור מתנות לאביונים מעיקר הדין הוא פרוטה, ומידת חסידות להדר כמה שאפשר, ולא הקפידו לתת שיעור סעודה.
- ז. המזכה מעות מתנות לאביונים ביום הפורים, והודיעו לעני, יצא יד"ח אע"פ שלא באו לידו רק לאחר פורים.
- ח. הנותן מתנות לאביונים ע"י צ'ק אם אינו יכול לגבותו בפורים עצמו אין יוצא בזה יד"ח, אמנם אם קונה בזה בחנות יוצא יד"ח.
- ט. אפשר לתת לקטן מתנות לאביונים ויוצא בזה.
- י. לכתחילה ראוי לתת מתנות לאביונים ביום הפורים עצמו, ועדיף מלתת לגבאי צדקה קודם הפורים בתורת פקדון.
- יא. אין ענין לתת מתנות לאביונים לעני קודם הסעודה, בשביל שיוכל לקנות בזה צרכי סעודה.
- יב. א"צ להדר אחר אביון ואפשר לתת לכל עני ויוצא בזה מתנות לאביונים.
- יג. אם נתן לעני מתנות לאביונים ולא רצה לקבלם לא יצא בזה.
- יד. התורם ע"י כרטיס אשראי יתכן שיוצא בזה מתנות לאביונים מדין ערב.
- טו. אחרי שנתן מתנות לב' אביונים יכול לתת לאביונים אחרים מכספי מעשר, ויכול לתת זאת בתורת מתל"א.
- טז. יכול לומר לחברו שיתן עבורו מתנות לאביונים ביום הפורים, ושיחזיר לו לאחר פורים, ויוצא בזה יד"ח.

- יז. המנהג לתת מעות לילד שפושט ידו, אע"פ שברור שאינו עני.
- יח. יכּוּן בשהחיינו ביום גם על המתנות לאביונים.
- יט. אין ליתן משלוח מנות למי שהלוח לו כסף (אם לא הי' נותן לולי ההלואה) משום חשש ריבית.

דינים שונים

פסקי מרן הגאון רבי נסים קרליץ שליט"א

- א. הרואה מי שמחזיק דברי נפץ הגורמים בהלה ופחד לילדים ומבוגרים, מותר לקחת הנפצים מידי בעליהם ואפי' בחזקה, וכן הרואה מי שמוכר נפצים כאלו יש להתרות בו להפסיק למכרם, ואם ממשיך למכרם מותר למוסרו למשטרה.
- ב. המצוה להתבסס בפורים הוא דוקא ע"י יין וזהו מצוה מן המובחר, כיון שהנס היה ע"י יין, ומספיק לשתות מעט יין.
- ג. אבל בתוך י"ב חודש אין לו ללכת לאחרים לסעודת פורים ויאכל בביתו בחברת בני ביתו, אמנם אם הוא אדם יחידי ואין לו עם מי לסעוד בביתו, יש להתיר לו להשתתף אצל אחרים בסעודה, שהרי אם יאכל לבדו אי אפשר לו לשמוח כראוי כמש"כ בבא"ה סו"ס תרצ"ה, ואם רוצה האבל להביא לביתו אנשים אחרים שיאכלו עמו, בזה אין לאסור, דאי"ז סעודת מרעות אלא לסעודת משפחה בביתו, ולא ינהגו בזה כבסעודת מרעות.
- ד. אבל בן י"ד יכול לנסוע לירושלים בט"ו ואע"פ שאסור לו ללכת למקום שמחה כחתונה וכדו', מ"מ כיון שכל השמחה שם היא מחמת היר"ט והשמחת פורים אי"ז נחשב "מקום" של שמחה.
- ה. אין ראוי להתפלל בפורים עם תחפושת, דאי"ז כבוד התפילה.
- ו. מותר לכתוב חידו"ת בפורים כיון דהוי דבר האבד, די שחוש שישיכח הדברים מחמת הסעודה והשמחה.
- ז. בעיירות המסופקות יש לומר על הניסים בט"ו, אמנם בבני ברק שהוא רק לחומרא אין אומרים עה"נ.
- ח. בתענית אסתר אפשר להתרחץ, כיון שאין תענית זו מחמת החורבן.
- ט. אין דין חינוך, לחנך הקטנים למצוות שתיית יין בפורים.
- י. כשחל פורים במוצש"ק ונמשך סעודה שלישית למוצאי שבת, לא יאמר על הניסים בברכת המזון.
- יא. יש להמנע מלהתחפש בתחפושת שמפחידה, דפחד מביא לידי סכנה.

- יב. מותר לנחם אבלים בפורים.
- יג. אין שום היתר לבייש חברו, וכ"ש רבותיו או שאר ת"ח בפורים.
- יד. מגיד שיעור אבל אין לבא אליו בפורים, ואין חייב להודיעם שלא יבואו, ואם באים אליו יכול להכניסם.

פסקי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. גדר מלאכה שאין לעשות בפורים הוא כבחוה"מ, אמנם כ"ז כשהמלאכה אינה לצורך פורים, אבל לצורך פורים מותר אפי' בעשיית מעשה אומן ומלאכה גמורה שאסורה בחוה"מ, לכן מותר לכבד ולגהץ לצורך פורים.
- ב. אבל שדינו שמותר לו לאכול בפורים בחבורת אנשים, והתחיל סעודת פורים קודם השקיעה בחבורת אנשים, והגיע צאה"כ של מוצאי פורים יכול להמשיך בסעודה וא"צ להפסיק.
- ג. מותר לשלוח משלוח מנות לבני ביתו של אבל אפי' שכוונתו לתת עבור האבל מכיון שכל האיסור לתת משלו"מ לאבל הוא משום שאילת שלום, וכאן אינו שואל בשלומו אלא בשלום בני ביתו, וכן אין להתיר לשלוח לרבו בעודו אבל, ולא נוקטים בזה כהמתירים דס"ל דהוי פורע חובו.
- ד. לענין להתחפש לתחפושת של אחשורוש או המן, אע"פ שמדינא מותר, מ"מ אי"ז ראוי להתחפש לזה.
- ה. כל מה שאוכל ביום הפורים, הרי זה בכלל סעודת פורים.
- ו. ש"ץ העושה מנגינות שונות בתפילה בפורים, אין בזה חסרון.
- ז. נשים אינן בכלל מצוות שתית יין בפורים.
- ח. שכח עה"נ בתפילת שמו"ע יאמרנה אחר יהיו לרצון הראשון שקודם אלקי נצור.
- ט. דעת מרן החזו"א זצ"ל שלא להלביש בגד איש לאשה, ולהפך אפי' לתינוקות.
- י. מותר לכתוב בפורים דברים שהם לצורך פורים.
- יא. בתענית אסתר מותר להתרחץ ולהסתפר דאין בזה הטעם משום אבלות על החורבן.
- יב. כמו"כ אפשר לשמוע כלי זמר בתענית אסתר משום הטעם הנ"ל.
- יג. מותר לכתחילה לעשות נישואין בליל תענית אסתר.

הנהגות החזו"א

נכתבו על ידי מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א

- א. אין נשים חייבות לשמוע פרשת זכור (דלא כשו"ת בנין ציון החדשות, סימן ח').
- ב. נהג לעלות לתורה לעלייה של קריאת פרשת זכור (וכן נהג הגר"א, כמובא במעשה רב להגר"א).
- ג. המגילה שלו היתה של י"א שורות, לצאת גם דעת הגר"א (עיין בשעה"צ, סימן תרצא, אות טז).
- ד. למגילה לא עשה עמודים (כרמ"א, ולא כהגר"א שהובא במשנ"ב, סימן תרצא, ס"ק טז).
- ה. שמעתי בשמו שאין צריך לפשוט כל המגילה דף על דף, אלא סגי כשפושטה לכל אורך השולחן, וזה נקרא פושטה, דלא כספר תורה שאין לפתוח אלא שלושה עמודים (ובמשנ"ב סימן תר"צ, ס"ק נ"ו, לא כתב כן).
- ו. ציוה בבני ברק, מיום שנתחברה ליפו, לקרות המגילה בשני הימים, וביום השני בלי ברכה. וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים (ומבואר בחזו"א, סימן קנג, ס"ק ב – ג). ואמר שאפשר לומר גם כן על הנסים בשני הימים (וכן הוא במשנ"ב, סימן תרצג, ס"ק ו, אבל לא נהגו כן, כמ"ש בלוח).
- ז. משלוח מנות אין צריך ליתן על ידי שליח. ונתן לי בעצמו (דלא כבנין ציון המובא במשנ"ב, סימן תרצה, ס"ק יח. ועיין בשלמת חיים, במהדורה החדשה, סימן רעו). ורציתי להחזיר לו אחר כך ולא רצה, אלא אמר שאני אוכל אותן (אפשר דהוי כאינו רוצה לקבל או מוחל, שיש מחמירין, עיין במשנ"ב, סימן תרצה, ס"ק כד).
- ח. הפרזים אינם יכולים לתת להמוקפין מתנות לאביונים בי"ד, שאצלם אין פורים היום (הובא באמרי יושר).
- ט. שמעתי בשמו שנסתפק בבחורי ישיבה שאביהם עשיר ונותן להם צרכיהם, אם הבן מקרי עני ויכול לקבל מתנות לאביונים (עיין רמ"א, יו"ד, סימן רנג, סעיף א. ועיין בקהלות יעקב, ליקוטים חלק ב', סימן ה). חכם אחד אמר שהשיב לו כמדומה שבזמן היותו בישיבה יש לדון, ובבין הזמנים כשהוא בבית בוודאי דינו כעשיר.
- י. אין ללבוש, אפילו לתינוקות, בפורים, שמלת אשה או להיפך (כך שמעתי בשמו. וכ"כ במשנ"ב, סימן תרצו, ס"ק ל, בשם אחרונים).
- יא. העידו שבפורים, בי"ד ובט"ו לבש בגדי שבת.

מפי הרה"ג אי"ש שליט"א, תלמיד מרן הגרמ"י ליפקוביץ זצ"ל:

נחרט בי המעשה דלהלן היה זה ביום הפורים (התש"ס). דרכו של רבינו הייתה בשנים ההם שביום הפורים היה מסתגר בחדרו בישיבה במשך הבוקר, ואחר כך היה יורד לישיבה לתפילת מנחה. אותה שנה אחר התפילה רקדנו עימו כ-50 בחורים שבאו להתפלל בישיבה.

לפתע עצר מו"ר את הריקודים. התרכזנו כולנו מסביבו לשמוע מה בפיו ואז שאל מי יודע י"ג אני מאמין בעל פה? משלא נענה שאל מספר בחורים, נו, פלוני אולי אתה יודע י"ג אני מאמין בעל פה? ואז שאל שוב האם יש כאן מישהו שידע י"ג אני מאמין בעל פה? משלא נענה עשה תנועת ביטול בידו, ולעולם לא אשכח את האכזבה הנוראה שנשקפה על פניו.

מעניין לציין כי בחוברת 'קול התורה' כרך נ' (עמוד שכא) מופיע מכתב שכתב רבינו מתאריך ט' סיון תש"ס, כלומר פחות מג' חודשים מאז אותו מעשה, ובסוף המכתב כותב בזה הלשון: טוב לדעת את הי"ג עיקרים בעל פה ולשנן מפעם לפעם.

וכבר נדפס בספר אמרי דעת (עמ' רפט) מכתב שכתב רבינו לידידו הג"ר יצחק גרינברג זצ"ל שהוציא לאור קונטרס על י"ג עיקרים וזה לשונו שם: הנה ברור שדברי הרמב"ם הוא פסק הלכה המחייב כל אחד מישראל, שיהיה שגור על פיו ובמחשבתו כל הי"ג עיקרים, ושלא יסיח דעתו מהם במשך כל ימי חייו.

אוכל לומר לו שלפני קרוב לארבעים שנה בהיותי ר"מ בישיבת "תפארת ציון", התחלתי לנהוג שלאחר התפילה היה עומד תלמיד רציני לפני העמוד, והיו אומרים כל פיסקה ופיסקה (של אני מאמין) בניגון ובקול המעורר את הלבבות, וזה החזיק זמן רב, עד שחשתי שזה הולך ומתרופף ונעשה מצב כזה שהיו צריכים להפסיק.

ולכן אני חושב שהתכלית הרצוי יהיה שכל אחד ואחד יתרגל להיות שגור בהם, ובכדי לאפשר שיוכלו להשיג מעלה זו שתהיה דעתו בלא הפסק על הי"ג עיקרים, היה תועלת אם היה ספר מסודר המבאר כל עיקר ועיקר על פי יסודות חז"ל הק' בהרחבה, וגם על פי ספרי הראשונים והקדמונים כהחובת הלבבות והכוזרי, ספרי הרמח"ל והמב"יט וכדומה.

וכן חושבני שיהיה לתועלת אם היו מבארים את הפיוט של אדון עולם, יגדל אי חי, עלינו לשבח, אין כאלוקינו, ועוד הרבה חלקי תפילה והיה לספר אחד, אשר אז היו יכולים לקבוע שיעורים בלימוד עמוק זה. לפני עשרות שנים ראיתי ספר קטן הכמות נדמה בשם "ראש אמנה" מא' הקדמונים האברבנאל ז"ל המיוחד על הי"ג עיקרים, וודאי שהוא ספר יסודי ביסודי האמונה. (ע"כ מתוך מכתב רבינו).

נ"ב. שמענו מפי רבינו על מה שכתב במכתב הנ"ל שהיה עומד תלמיד רציני לפני העמוד, כוונתו היה על הגאון רבי פינחס שרייבר זצ"ל שבתור תלמיד בישיבה נשלח על ידי רבינו להיות עומד לפני העמוד והיה אומר את הי"ג עיקרים בהתעוררות הלב.